श्री साईनाथ प्रसन्न

Shri Sai Baba.

SHIRI SAI LILA

मासिक] श्रीसाईलीला [पुस्तक

[Anglo Marathi Magazine]

Vol. XVI] Shake 1861 Poush, Magha, Falgun. [Part 10-11-12

वर्ष १६] शके १८६१ पौष, माघ, फाल्गुन. [अंक १०-११-१२

बाबा बाबा, निजांतरिं मना वदूं न बोल कांहा ॥
बाबा नामीं, किर्तनीं अंग हिंडव आडु नका ॥

वा माऊिंद्मं, त्यज शरण जा त्या न शंका घेवाबा ॥
बा बाधा ना, दूर अमगुहीं, आयुष्याची जवाबा ॥

नलनीदलगतजलमतितरलम् । तद्वज्जीवनमतिशयचपलम् ॥
क्षणमपि सज्जनसंगतिरेका । भवति भवार्णवतरणे नौका ॥१॥

—शंकराचार्य

Annual Subscription Rs. 3/6/– including Postage.
Each month's issue 0–4–0
Editor–**R. V. Ghaisas.**

अनुक्रमणिका

विषय	पृ
श्री अमृतानुभव समश्लोकी	६३–७
महायात्रा	७१–७
श्रीसाईच्चरित्र (अध्याय ५ वा)	७५–९
श्री म्हाळसादेवीचे अल्पवृत्त	९८–१०
शिर्डी वृत्तांत कथन (शके १८५८–५९–६०)	१०५–११
शिर्डीवृत्त	११२–११
गुरुपौर्णिमा—उत्सव	११७–१२
शेरेबुकांतील नक्कल	१२६
पुण्यतिथी	१२७–१४
येता रामनवमी उत्सव	१४४
अनुभव	१५–२

CONTENTS

The Ideal	37–
Sage, The Ideal of Humanity	41–
Glory of Rama Nama	44–
Prof. Narke At Harda	47–
Announcements & Appeals	50–
Acknowledgements & Reviews	52–
Experiences (Madras Devotee)	54
Experience (Calcutta Devotee)	5

Subscribers are requested to send in the subscription Rs.3–6– by M. O. or intimate if they would accept V. P. P.

Devotees are requested to intimate promptly any change in their addresses to the Hony. Secy. Mr. S. N. Kharkar, 37, Charai Road Thana.

Experiences of Devotees are welcomed for publication in the Magazine and should be sent to Editor,

R. V. Ghaisas,
Lokamanya Tilak Jubilee Trust Bldg.
Gokhale Rd. North; Dadar, Bombay 14

63

श्री साईबाबा

गोदावर्याः प्रवाहो विलसति यदुदक्पार्श्वतो योजनैकम् ॥
प्रादुर्भूत्वाऽत्मभूत्याऽनिशजनितमहे शीलधिक्षेत्रधाम्नि ॥
सर्वज्ञातीयवृंदैर्विविधजनपदादागतैः स्तूयमानः ।
पूर्णब्रह्मैव साक्षाद्विजयति भुवनं पावयन्साइनाथः॥

शके १८६१) श्रीसद्गुरु साईनाथ (वर्ष १६ अंक १०-११-१२

श्रीसाईनाथ

श्रीप्रल्हादबुवा बडवे पंढरपूरकरकृत

श्रीअमृतानुभव समश्लोकी

प्रकरणम् तृतीयम्

श्रीर्जयति । द्वितीयेतु प्रकरणे ज्ञानदेवेन सद्गुरोः स्तवनं नमनं चापिकृतं शिष्यत्व लोपतः ॥ १ ॥ पूर्वप्रकरणांतोक्तं वाग्रृणं यत्त दैवहि । स्पष्टीकृत्वोच्यते ज्ञानदेवे नास्मिन्तृतीयके ॥ २ ॥

मू. ओ. श्रीजयति जयांचेनि बोभाटें । आत्मयाची झोंप लोटे ॥
तरी ऋण न फिटे । चेणेंचिनींद ॥ १ ॥
सं. श्लो. यासां कोला हलेनात्मा गत निद्रोभवेत्परम् ॥
वाग्भिर्ऋणान्न मुक्तः स्याज्जागृतिः सुप्तिरेव सा ॥ १ ॥

मू. ओ. एवं पराधिका चौथी । जीव मोक्षाचा उपयोगी ॥
अविध्येचें सवें अंगीं । बेंचती कीर ॥ २ ॥
सं. श्लो. परादिका श्चतस्रस्तु । जीवमोक्ष प्रयोजनम् ॥
अविध्या सहिताः स्वांगे । व्ययं संप्रान्पुवंति हि ॥ २ ॥

मू. ओ. देहासवें हातपाये । जाती मनासवें इंद्रियें ॥
नातरी सूर्यासवें जाये । किरण जाळ ॥ ३ ॥
सं. श्लो. हस्तांघ्रयश्च देहेंद्रियाणि मनसासह ॥
यथायथैव निर्यांति । रविणासह रश्मयः ॥ ३ ॥

मू. ओ. नातरी निद्रेचिये अवधि । स्वप्नें सरती आधी ॥
तेविं अविध्येचिये संबंधीं । आटती इया ॥ ४ ॥
सं. श्लो. निद्रावसानात्प्रथमं । नश्यंति स्वप्नदृष्टयः ॥
तथैव विध्यासार्धं । नश्यंत्येताः परादयः ॥ ४ ॥

मू. ओ. मृतें लोहें होतीं । तीं रसरूपें जितीं ॥
जळीं इंधनें येती । वान्हिदशे ॥ ५ ॥
सं. श्लो. रसरूपेण जीवंति । मृतलोहादिधातवः ॥
दग्धेंधनानि संयाति । यथा वन्हिदशां पुनः ॥ ५ ॥

मू. ओ. लवण आंगे विरें । परि स्वादें जळीं उरें ॥
नींद मरूनि जागरे । जिये जे नींद ॥ ६ ॥

सं. श्लो. जले विघृत्य लवणं । स्वादरूपेण शिष्यते ॥
यथा जाग्रत्स्वरूपेण । गता निद्रावशिष्यते ॥ ६ ॥

मू. ओ. तेवि अविध्ये सर्वे । चौघीवेंचती जीवें ॥
तत्वज्ञानाचे नावें । उठतीच कीं ॥ ७ ॥

सं. श्लो. तथैवा विध्ययासार्धे । चतस्त्रस्त्यक्तजीविताः ॥
तत्वज्ञानस्य नाम्नावै । व्युत्तिष्ठंति स्वयं पुनः ॥ ७ ॥

मू. ओ. हा तत्वज्ञान दिवा । मरोनि इहीं लावावा ॥
तरी हाही शीणलेवा । बोधरूपेची ॥ ८ ॥

सं. ओ. अभिमृत्वा लापनीय । स्तत्वज्ञानप्रदीपकः ॥
अयं तर्हि श्रमोलेपो । बोधरूपेण तात्विकः ॥ ८ ॥

मू. ओ. येउनी स्वप्न मेळवी । गेलिया आपणपां दावी ॥
दोही दिठी नांदवी । नींद जैसी ॥ ९ ॥

सं. श्लो. आगत्य मेलयेत्स्वप्नं । गतात्मानंच दर्शयेत् ॥
द्वयं दृष्ट्या नंदयति । तथा निद्रा हि देहिनाम् ॥ ९ ॥

मू. ओ. जिती अविध्या ऐशी । अन्यथा बोधें गीवसी ॥
तेचि यथा बोधेसी । निमाली उठी ॥ १० ॥

सं. श्लो. एवमविध्या जीवती ह । अन्यथा बोधकारिणी ॥
तदैवोपरता साच । यथा बोधेन तिष्ठति ॥ १० ॥

मू. ओ. परी जीती ना मेली । अविध्या हे जाकळी ॥
बंध मोक्षा घाली । बांधोनिया ॥ ११ ॥

सं. श्लो. अमृता वा मृतावापि । ह्यविध्या न विमुंचति ॥
बंधे मोक्षेच क्षिपति । जीवं बध्वा सुदारुणा ॥ ११ ॥

मू. ओ. मोक्ष च बंध होये । तरी मोक्ष शब्द का साहे ॥
परी अज्ञान घरीं त्राय । वाउगीयाची ॥ १२ ॥

सं. श्लो. मोक्षोऽपि बंधरूपः स्या । त्तदा मोक्षाभिधा कथम् ॥
अज्ञानिनां गृहे तावत् । प्रसिद्धिरनयो र्वृथा ॥ १२ ॥

मू. ओ. बागुलाचेनि मरणें । तोषावें कीं बाळपणें ॥
येरा तो नाहीं मा कवणें । मृत्यु मानावा ॥ १३ ॥

सं. श्लो. मृतं बागुलकं श्रुत्वा । यथा हृष्यति बालकः ॥
इतरस्य स नास्तेव । तन्मृयुः केन मन्यताम् ॥ १३ ॥

मू. ओ. घटाचें नाहीं पण । फुटलेयाची नागवण ।
मानिती असें ते जाण । म्हणों ये कीं ॥ १४ ॥

सं. श्लो. स्फुटितं घटनास्तित्व । मिति मत्वा न शोचति ॥
यः पुमान्स परिज्ञाता । इति तं भण्यतां कथम् ॥ १४ ॥

मू. ओ. म्हणोनी बंधचि तंव वावो । मा मोक्षा के प्रस्तावो ॥
मरोनि केला ठावो । अविध्या तया ॥ १५ ॥

सं. श्लो. अतो न वास्तवो बंधः । कुतो मोक्षस्य संभवः ॥
अविध्यकौ बंधमोक्षौ । अज्ञानजनमोहकौ ॥
वा अविध्याया कृतं स्थानं । मृत्वा तस्य विनिश्चितम् ॥१५॥

मू. ओ. आणि ज्ञान बंध ऐसें । शिवसूत्राचेंनि मिषें ॥
म्हणीतलें ऐसें । श्री सदाशिवें ॥ १६ ॥

सं. श्लो. शिवसूत्रमिषेणेदं । ज्ञानं बंधकरंत्विति ॥
प्रोक्तं सदाशिवेनापि । तस्मात्बंधकरं ध्रुवम् ॥ १६ ॥

मू. ओ. आणि वैकुंठीचें सुजाणें । ज्ञानपाशीं सत्वगुणें ॥
बांधिजे हें बोलणें । बहु केलें ॥ १७ ॥

सं. श्लो. ज्ञानं बंधकरं सत्व-। गुणपाशेन निश्चितम् ॥
प्रोक्त भागवताप्येतत् । गीतायामर्जुनं प्रति ॥ १७ ॥

मू. ओ. परि शिवें कां श्री. वल्लभ । बोळिलें येणेंचि लोभें ॥
मानू तें हें लाभें । न बोलतां ही ॥ १८ ॥
सं. श्लो. शिवकृष्णा वुभावेतत् । प्रोक्तवंतावतो वयम् ॥
स्वीकुर्मस्तत्तथैवास्ते । नोचतु यॆदितावुभौ ॥ १८ ॥

मू. ओ. जें आत्मज्ञान निखळ । तेंही घे ज्ञानाचें बळ ॥
तैं सूर्य चिती सबळ । तैसें नोहें ॥ १९ ॥
सं. श्लो. ज्ञानस्वरुप आत्मापि । लिप्सेज्ज्ञान बलं यदि ॥
सूर्यश्चितयति प्रात । स्तथा किं न भवेदिदम् ॥ १९ ॥

मू. ओ. ज्ञानें श्लाघतू आहे । तैं ज्ञान धाडिलें वाये ॥
दीपावांचूनि दीप लाहे । तैं अंग भुलला कीं ॥ २० ॥
सं. श्लो. ज्ञानेन श्लाघते ह्यात्मा । तदा ज्ञानं वृथा गतम् ॥
दीपश्चापेक्षते दीपं । ह्यात्मभंगं तदा निजम् ॥ २० ॥

मू. ओ. आपण पैं आपणापाशीं । नेणतां देशोदेशीं ॥
आपण पैं गविसी । हें कीर होय ॥ २१ ॥
सं. श्लो. स्थितं समीपमात्मानं । न ज्ञात्वा मोहितः पुमान् ॥
गवेषयति चान्यत्र । स्वात्मानं किमिदंभवेत् ॥ २१ ॥

मू. ओ. परि बहुता काळिया । आपणपें आठवलिया ॥
म्हणे आजि मी यया । कैसा रिझों ॥ २२ ॥

सं. श्लो. कदाचिद्बहु कालेन । स्मृत्वाचात्मानमात्मना ॥
अध्यात्मस्मरणेनाहं । हृष्येय मनुतेन किम् ॥ २२ ॥

मू. ओ. तैसा ज्ञानरुप आत्मा । ज्ञानेचि आपुली प्रभा ।।
करीतसे सोहं मा । ऐसा बंधू ।। २३ ।।
सं. श्लो. आत्मा ज्ञानात्मकस्तद्वत् । ज्ञानेनैवात्मन: प्रमाम् ।।
करोति सोहमस्मीति । बोधोयमपि बंधकः ।। २३ ।।

मू. ओं. जें ज्ञान स्वयें बुडें । म्हणोनि मारी नावडे ।।
ज्ञानें मोक्ष घडे । तें निमालेनि ।। २४ ।।
सं. श्लो. स्वयं मज्जति च ज्ञानम् । भारभूतमतोऽप्रियम् ।।
निवृत्तेनैव ज्ञानेन । मोक्षमाप्नोति निश्चितम् ।। २५ ।।

मू. ओ. म्हणोनि परादिवाचा । तो शृंगार चौ अंगाचा ।।
एवं अविद्या जीवाचा । जीव त्यागी ।। २५ ।।
सं. श्लो. तस्मात्परादिका वाच । श्चतस्त्रांग विभूषणाः ।।
जीव भावस्य संत्यागे । वीतः सार्धमविध्यया ।। २५ ।।

मू. ओ. अंगीचे इंधनें उदासु । उठूनि ज्ञानाग्नि प्रवेशु ।।
करी तेथ भस्म लेपु । बोधाचा उरे ।। २६ ।।
सं. श्लो. निजांगेंधनसंभूते । ज्ञानाग्नौ प्रविवेश सा ।।
तत्र दग्ध्वा भस्मलेशो । बोधस्यैवावशिष्यते ।।

मू. ओ. जळीं जळा वेगळु । कापुर न दिसे अढळु ।।
परि होउनि परिमळु । उरे जेवीं ।। २७ ।।
सं. श्लो. यथा जले जलाद्भिन्नः । कर्पूरो नैव दृश्यते ।।
तथापि तत्पृथक्त्वेन । सौगंध्यमपि लभ्यते ।। २७ ।।

मू. ओ. अंगी लाविलिया विभूती । ते परमाणुही झडती ।।
परी पांडुरत्वें कांती । राहे जैसी ।। २८ ।।

सं. श्लो- चर्चितांगविभूतेस्तु । नश्यंति परमाणवः ॥
परंतु पांडुरत्वेन । या कांतिः सा स्थिरायते ॥ २८ ॥

मू. ओ. ना बोहळा अंगीं जैसें । पाणी पाणीपणें नसें ॥
तरी बोलीचेनि मिषें । आथी च तें ॥ २९ ॥

सं. श्लो. यथा जलं स्वरूपेण । नासीद्भूमौ तथापि हि ॥
आर्द्रताव्याजतस्तस्यां । तद्स्तित्य-वगम्यते ॥ २९ ॥

मू. ओ. नातरी माध्यान्हकाळीं । छाया न दिसे वेगळी ॥
असें पायतळीं । रिघोनिया ॥ ३० ॥

मू. श्लो. न दृश्यते पृथक् छाया । मध्यान्हे स्वतनोः परम् ॥
पादमुले प्रविश्यासौ । गुप्ता संतिष्ठते यथा ॥ ३० ॥

मू. ओ. तैसें ग्रासोनि दुसरें । स्वरुपें स्वरुपाकारें ॥
आपुलेपणें उरें ॥ बोध जो कां ॥ ३१ ॥

सं. श्लो. ग्रसित्वा हि तथा द्वैतं । स्वरुपे तत्प्रकारतः ॥
केवलात्मत्व मात्रत्व । बोधोयः सोव शिष्यते ॥ ३१ ॥

मू. ओ. तें ऋणशेष वाचा इया । न फेडवेचि मरोनिया ॥
तें पायां पडोनि मियां । सोडविलें ॥ ३२ ॥

सं. श्लो. ऋणशेषं निस्तारितुं । वाचो मृत्वा न शक्नुयुः ॥
मया तन्मोचितं नूनं । पतित्वा गुरुपादयोः ॥ ३२ ॥

मू. ओ. म्हणोनि परा पश्यंति । मध्यमा हन भारती ॥
या निस्तरल्या लागती । ज्ञानाज्ञानीं ॥ ३३ ॥

सं. श्लो. अतःपरादयो वाचा । समर्था नात्म दर्शने ॥
आसां निस्तरणं ताव । ज्ञानाज्ञाने सुनिश्चिते ॥ ३३ ॥

मु. ओ. इतिश्री ज्ञानदेव बिरचिते । अमृतानुभव राजयोग ॥
वाचां ऋणमोचनं नाम । तृतीयं प्रकरणम् ॥ ३४ ॥

सं. श्लो. तृतीयेस्मिन्प्रकरणे । ज्ञान देवो गिरामृणम् ॥
मुक्तवान्सद्गुरोः पाद । वंदनेवैव केवलम् ॥ ३४ ॥

इतिश्री प्रल्हादकृतानुभव समश्लोक्यां वागृणनिवे-
दनं तृतीयं प्रकरणम् ॥

शुभं भवतु.

महायात्रा

(शके १८६१ चैत्र)

लेखकः—श्रीकृष्ण दामोदर महाजन, नाशिक

अलीकडे यात्रा किंवा महायात्रा करणें फार सुलभ झालें आहे. आगगाड्या-मोटारगाड्यामुळें प्रवासांत बिलकुल त्रास होत नाहीं. असें म्हटलें तरी चालेल. ही साधनें नव्हती त्यावेळीं पायीं—पायीं फारतर बैलगाडीनें प्रवास करावा लागत असे. शेकडो लोकांना पायी—पायीच यात्रा कराव्या लागत तेव्हां थंडी, ऊन पाण्याचा अभाव सोबत इत्यादि नाना प्रकारचे त्रास सोसावे लागत पण भाडेखर्च फारसा होत नसे. त्यामुळें ते पैसे क्षेत्रांत दानधर्म करण्यास मन मोकळें असे. अलीकडे आगगाडी-मोटार इत्यादि भाड्यांत कल्पनेबाहेर खर्च होतो त्यामुळें बहुतेक लोक क्षेत्रांत दानधर्म करण्यांत अर्थात उपाध्यास [पंड्यांस] देण्यांस फार काटकसर करतात.

अलीकडे दानधर्मावर यात्रेकरांची श्रद्धा कमी असें पुष्कळ लोक म्हणतात. परंतु हें म्हणणें यथार्थ नाहीं. क्षेत्रस्थ उपाध्याय म्हणतात—अहो इतक्या लांब तुम्ही येतां रेल्वे—मोटार—हॉटेल इत्यादि खर्च नाक दाबून लागेल तितका करितां आणि क्षेत्रांत दान-धर्माची काटकसर करतां हें ठीक नाहीं. या टीकेला एकच उत्तर व तें योग्य आहे कीं यात्रस्थ लांबलांबच्या देव दर्शनास व तीर्थस्नानास येतात त्या येण्याकरितां [जाण्या-करितां] क्षेत्राच्या ठिकाणीं अल्पसा दानधर्म करण्याकरितां यात्रस्थाला किती खर्च करावा लागतो याचा निर्विकल्प बुद्धीनेंच विचार करावा. वस्तुतः भाडे खर्चामुळेंच प्रवासी इतका त्रस्त होतो कीं शेवटीं कित्येक ठिकाणी देव--ब्राम्हणांपुढें मस्तक लववून हात जोडावे लागतात. अशा रीतीनें क्षेत्रस्थ उपाध्याय आणि याचक जनांची हीन स्थिति झाली आहे.

पूर्वीं भाडेखर्चात पैसे न जातां देव ब्राम्हण याचक दानधर्म इत्यादि करून क्षेत्रस्थ उपाध्यायांकडे यात्रस्थ आपण होऊन जात असत. परंतु अलीकडे जास्त [सुधारलेल्या] धर्मशाळा—खानावळी—चहाकॉफी फराळाची दुकानें ठिकठिकाणी झाल्यामुळें प्रवासी कोठे-तरी उतरतात स्नान जेवण देवदर्शन करून परभारे परत अगर पुढे जातात. क्षेत्रस्थ उपाध्यायांकडे फार कमी लोक जातात. अशा रीतीनें क्षेत्रस्थांचें उत्पन्न कमी होऊन यात्रे-करूं आपलेकडे यावेत अशा आशेनें क्षेत्रस्थ उपाध्यायांना रेल्वेस्टेशनावर, मोटार

आड्यावर फिरून यात्रेकरूस "आमचे घरीं चला" असें म्हणणें भाग पडतें. ह्यांत कोणाचाच दोष नाहीं.

महायात्रा म्हणजे प्रयाग–काशी–गया [ही काशीयात्रा] आणि रामेश्वर असाच कित्येकांचा समज आहे, काशी–प्रयाग–गया ही त्रिस्थळी हीच महायात्रा म्हणून असेही कित्येक समजतात. परंतु महायात्रा म्हणजे चारधामः—त्यांत द्वारका, सिद्धपूर (मातृ-गया), बद्रिनारायण; हरिद्वार, प्रयाग–काशी--गया (ही त्रिस्थळी) पुरी--जगन्नाथ, रामेश्वर आणि नाशिक ही तीर्थक्षेत्रें आहेत. कोणतीही यात्रा करावयाची तरी प्रथम मातृगया केलीच पाहिजे. नंतर पितृगयाश्राद्ध सरते शेवटी श्रीक्षेत्र नाशिक येथें गंगाभेट झालीच पाहिजे. हरिद्वार–प्रयाग व बद्रिनारायण ह्यांपैकी कोठूनही गंगा आणावी व ती गोदावरीला भेटवावी. आणि तशी गंगाभेट प्रत्येकाने केलीच पाहिजे.

शिवाय बद्रिनारायण–हरिद्वार अथवा प्रयाग येथून घेतलेली गंगा [त्यांतील कांही भाग] रामेश्वराला स्नान घालण्यास द्यावी लागतें. रामेश्वरच्या पद्धतीप्रमाणें गंगा भरलेले स्वतंत्र भांडे तोंड बंद केलेले प्रथम तेथिल मंदिराचे पंचास दाखवावें लागते. त्यांच्या परवानगीनें तें भांडे तसेंच्या तसें पुजाऱ्याजवळ द्यावें लागते आणि तेथील देवस्थानचे पुजारी भांड्याचे तोंड उघडून गंगेचे पाणी श्रीरामेश्वरावर आपले समक्ष घालतात. तें भांडें रिकामें परत देत नाहींत. तें मंदिरांत ठेवून पुढें त्या व तशा भांड्याचा लिलाव करून येतील ते पैसे मंदिराच्या उत्पन्नांत जमा करितात. तसा लिलाव यात्रेकरूलासुद्धां घेतां येतो.

रामेश्वराचे पुढें धनुष्यकोटि ह्या ठिकाणीं जाऊन तेथें समुद्रस्नान करून तेथील सेतु [सेतु म्हणजे त्याच ठिकाणच्या समुद्रांची रेति] पूजा करून तेथें त्या सेतूचे तीन भाग करावे लागतात. एकभाग तेथील उपाध्यायास दुसरा भाग रामेश्वर मंदिरांतील एका देवास आणि तिसरा भाग यात्रेकरूनीं आपले बरोबर (कोरलेल्या नार-ळांत भरून) आणून तो प्रयागला नेऊन त्रिवेणी संगमांत टाकावा लागतो.

अशा रीतीनें प्रयागची गंगा रामेश्वराला घालून तेथिल सेतू प्रयागला त्रिवेणी संग-मात पोचविला म्हणजे पूर्ण यात्रा होतें. तसेंच प्रथम रामेश्वर करून सेतू प्रयागला पोचवून तेथील गंगा रामेश्वरास पोचविली म्हणजेंही पूर्ण यात्रा होते. दोनहीं प्रकार इष्ट व समसमान मानलें जातात. मात्र वर लिहिलेप्रमाणें कोणतीही यात्रा करण्यापूर्वीं आधी मातृगया करावी व शेवटीं नाशिकला गंगाभेट करावी.

मातृगयाः—गुजराथ देशांत सिद्धपूर नावाचे क्षेत्र श्री सरस्वति नदीच्या काठीं आहे, आगगाडीचे स्टेशन सिद्धपूर नांवाचे आहे. स्टेशन व गांव यांत अंतर नाहीं सारखेंच आहे. ती माहिती पुढें स्थल विशेषें देऊं.

स्वानुभवानुसार प्रवासाला निघण्यापूर्वीं आप्त इष्ट अगर इतर चांगली सोबत पाहून निघावें. कमींत कमीं दोन सुज्ञ पुरुष आणि दोन जाणत्या स्त्रिया असून एखादा जाणता मुलगा अशीं पांचसहा माणसें जरूर असावींत. जास्त माणसे बरोबर असणें त्रासदायक प्रत्येकाची मनोवृत्ति व विचार निरनिराळे असतात त्यामुळें केव्हां केव्हां आपल्या इच्छे-विरुद्ध—भिडेस्तव दुसऱ्याच्या इच्छेप्रमाणे वागावें लागते. इतर कांहीं कारणामुळें ठिक-ठिकाणी आडथळेही येऊन प्रवासास उशीर लागून विनाकारण जास्त खर्च करावा लागतो.

वर लिहिल्याप्रमाणें पूर्ण यात्रा एकाच वेळीं करण्याला सुमारे चार महिनें लागतात.

श्री बद्रिनारायणाची यात्राः—स्वतंत्रपणें करावी. त्या यात्रेला सुमारे दीड महिन्यापासून तीन महिने लागतात. त्या यात्रेला वैशाखात आक्षय्य तृतिये नंतरच निघावे.

इतर तीर्थक्षेत्रें एकाच प्रवासांत करणें. इष्ट महाशिवरात्र झाली म्हणजे शक्य तितके लौकर निघावें. शिवरात्रीपूर्वी निघणें इष्ट नाहीं. प्रवासांत थंडीचा त्रास आणि कपड्याचें ओझें होतें व खर्च जास्त लागतो. उन्हाळ्याचा त्रास फार कमी. थंडपाण्याची स्नानें करावीं लागतात त्यांस उन्हाळाच इष्ट. पांघरण्यास कपडे नको. ओझें कमी होतें.

प्रवासांत बरोबर नेण्यास लागणारे सामानाचें टिपण:—

आंथरण्या पांघरण्यास रोजचे कपडे बेताचे व हलकेसे घेऊन स्वयंपाकासाठीं हलकी हलकी अशी बेताची भांडी घ्यावीत. एक बादली व विहिरींतून पाणी काढण्यास लांब बारीक दोरी घेऊन शिवाय एक शिंकाळी आगत्य घ्यावीच. कपड्यांची बळकटी बांध-ण्यास बारीक दोऱ्या अगर काथ्या असावा. ठिकठिकाणी कपडे वाळत घालण्यास ह्या दोऱ्यांचा फार उपयोग होतो. कंदील व लहान दिवा, चाकू, कातरी, सुया, दोरा, कागद शिसेपन्सिल घेऊन भिलावे, सुंठ, क्विनाइन, अमृतांजन, दालचिनीचा अर्क, बडिशोपेचा अर्क इत्यादि औषधी सामान असावें. काठ्या व छत्र्या न घेणें बरें त्या संभाळण्याचा व ठेवण्याचा त्रास होतो व कित्येकवेळा हरवतात.

फार महत्वाची गोष्ट म्हणजें प्रवासांत बरोबर पैसे नेण्याची असते. कोणी पैसे पुरेसे सर्व बरोबर घेतात. कोणी ठिकठिकाणी पोष्टाच्या मनीआर्डरनें मागवितात.हे दोनही प्रकार त्रासदायकच. पहिल्या प्रकारात प्रथम जास्त खर्च होऊन शेवटी शेवटी जरूर असलेला

खर्च करता येत नाहीं. शिवाय जवळ जोखीम बाळगल्यामुळें धोका होण्याची भीति, तशीच चोरीची भीति; दुसऱ्या प्रकारांत परक्या देशांत ओळख कोण देणार ? वेळेवर मनीआर्डर आली नाही तर जास्त मुक्काम करून विनाकरण खर्च जास्त होतो. यासाठीं प्रथम मुंबई सोडण्यापूर्वीं येथील इंपिरियल बँकेत पैसे ठेऊन आपल्या प्रवासाच्या मार्गांतील मोठ-मोठ्या शहरांतून आपणास लागतील त्या आदमासाच्या रकमाचे वेगळे वेगळे ड्राफ्ट घ्यावेत आणि परक्या देशांत आपणास ओळख मिळणार नाहीं म्हणून आपल्या सहीचा नमूना प्रत्येक ठिकाणी पाठविण्यासाठीं मुंबईच्या ऑफिसांतच सोय करून ठेवावी. हें सर्व करण्यास सुमारे दोन तास वेळ मुंबईच्या ऑफिसांत पैसे ठेवण्यास लागतो. आणि इतर शहरांच्या त्याच बँकेच्या ऑफिसांत प्रत्येक ठिकाणी अगदीं थोडा वेळ—फार फार तर अर्ध्या तासांत पैसे मिळतात. असे पैसे ठेवण्यास प्रत्येक ठिकाणच्या रकमांस शेकडा चार आणे मुंबई बँक आफिसांत अगाऊ द्यावे लागतात. कदाचित ड्राफ्ट हरवलाच तर तावडतोब मुंबई आफीसला आणि ज्याठिकाणीं पैसे घेण्याचा ड्राफ्ट हरवला असेल त्या ठिकाणच्या बँक आफीसचे मुख्य अधिकाऱ्यास पत्रानें अगर तारेनें कळवावें म्हणजे आपले पैसे इतर कोणालाही मिळणार नाहींत अशी व्यवस्था बँक परभारे करून पूर्ण चौकशी अंती आपले पैसे आपणास मिळतात. यापेक्षां जास्त माहिती पाहिजे असल्यास मुंबई इंम्पीरियल बँकेतून मिळवावी.

अलीकडे बहुतेक प्रत्येक रेल्वे कंपनीची गोल प्रवासांचीं तिकीटें मिळतात. मुंबई-बडोदा रेल्वेचे चार नंबरच्या प्रवासाचे एक तिकीट तीन महिने मुदतीचे सुमारे नव्वद रुपये किंमतीचे बरें असें मला वाटते. मी तसेच घेतले. प्रत्येकाने अगोदर पूर्ण चौकशी करून आपणास इष्ट व सोयस्कर असे एकच तिकीट काढून प्रवास करणें उत्तम. मध्यंतरी जवळपास कोठें जावेसें वाटल्यास तेवढ्या पुरती वेगळी तिकीटें काढता येतात. परंतु सर्व प्रवास वेळोवेळीं लागतील तशीं तिकीटें काढून करणे जास्त खर्चाचे व अतीशय त्रासाचे होते यांची कारणें:—आपल्याजवळ तिकीट असलें म्हणजे वाटेल त्यावेळी गाडीजवळ जातां येतें. बहुतेक ठिकाणचे तिकीटे देणारे त्रासदायक लोक असतात. अगदीं गाडी येण्याच्या गडबडींत—गर्दींत पैशांच्या मोड देण्याघेण्याच्या व कित्येकवेळीं गाडींत जागा नाहीं म्हणून नानातऱ्हेच्या भानगडी उपस्थित होतात. त्यासर्व प्रथमपासून सर्व प्रवासाच्या एका तिकीटानें टळतात.

लेखाङ्क १ समाप्त

श्रीसाईसच्चरित

अध्यात्मिक निरीक्षण

अध्याय ५ वा.

लेखक— सुमनसुंदर.

'पुढें कांहीं कालपर्यंत। बाबा होते जाहले गुप्त।
मुसलमानांचे वऱ्हाडांत। आढळलें शिरडींत हें रत्न॥ ५-३

'हे बाल फकीर गाडींतून उतरले। प्रथम भगताचे दृष्टीस पडले॥
'या साई' म्हणून सामोरें गेले। नाम तें पडलें तेथून॥ ५-२९

गताध्यायीं सोळाव्या वर्षी प्रथम प्रकटून बाबा कांहीं काल गुप्त कां झाले ?

बाबा सोळा वर्षांचेच वयांत प्रथम प्रकटले याचा अध्यात्मिक दृष्ट्या 'बाबा त्यावेळी लिंगदेही बनले' असा अर्थ आपण गेल्या अध्यायांत काढला पण हा लिंग देह जरी जीवात्म्याला बंधन करणारा पहिलाच देह असला तरी तो दृग्गोचर नाहीं. तो सूक्ष्म मनोमय आहे. व पंचमहाभूतांचा आधार घेतल्याशिवाय त्याला स्थूल=देह म्हणजे नयन गोचर स्वरूप प्राप्त होत नाहीं. म्हणूनच लिंग देहाचे स्थूल देहांत रूपांतर होतांना जे काळाचे संक्रमण होते तेंच श्रीबाबांनी गुप्तावस्थेंत व्यतीत केलें आहे. बाबा प्रथम जे शिरडींत दिसलें तें लिंगदेहधारी नामरूप रहित होते. व आतां प्रकट झाले ते स्थूल देहधारी नामरूपयुक्त

असे झाले, व नंतरच त्यांनी अवतार कार्यास सुरवात केली. पहिल्या खेपेस त्यांना कोणतेही नांव दिलें गेलें नव्हतें, फक्त 'पोर' असें संबोधिले होते. कारण जरी त्यावेळीं तें स्थूल भासले तरी त्यांनीं लिंगदेहावस्था धारण केली होती; तत्त्वतः ते सूक्ष्म होते, आतां त्यांना 'साई' नांव पडले; पण

'साई साई म्हणती जे जन । ते तरी काय नामाभिधान ॥' ५–२५

'साई' हे तरी काय त्यांचे स्वतःचे नांव आहे ? स्वतः परब्रह्मरूप असल्यामुळे ते तर नामरूपातीत आहेत ! पण प्रथम

भगताचे दृष्टिस पडले । 'या साई' म्हणून सामोरे गेलें ।
नाम तें पडले तेथून ॥" ५–२९

भक्त झाला तेव्हांच देवाला देवपण आले. देव जरी भक्ताहून श्रेष्ठ व पुरातन असला तरी भक्ताखेरीज त्याला 'देव'—नांव मिळत नाहीं, म्हणून त्या दृष्टीनें भक्त देवाच्या आधींचा ठरतो.

'म्हाळसा पतीचिया खळीयासीं । आरंभी बाबा वऱ्हाडानिशी ।
उतरल्या दिवशीं हें (नाम) पडलें ॥ ५–२६

भक्ताला देव—गुरु—कसा दिसतो ? तर गताध्यायीं दाखविल्याप्रमाणें स + आई=निर्गुण परब्रह्माचे सगुण प्रतीक असाच व म्हणूनच भगत

'या साई म्हणून सामोरे गेले । नाम तें पडलें तेथून ' ॥ ५–२९
'औरंगाबाद जिल्ह्यांतील । धूप खेडें गांवामधील
चांद पाटलावरी केला अनुग्रह । लीला विग्रह धारकें या ॥

अ. ५. ओ. ६ ते १८

आतां ही चांद पाटलाची कथा जशी आपण एखाद्या लहान मुलाला सांगूं तशीच प्रथम येथें उतरूं:—

औरंगाबाद जिल्ह्यांत धूप म्हणून एक खेडे गांव आहे. तेथें चांद पाटील नांवाचा इसम त्या गांवचा अधिकारी होता, त्याच्यापाशीं एक घोडी होती. एकदां घोडीवर खोगीर घालून तिच्यावर बसून तो औरंगाबाद शहरची सहल करणेस गेला. तेथें घोडीवरून उतरून त्यानें खोगीर काढून घेतले व घोडीला चरायला सोडून देऊन तो खोगीर घेऊन शहरांत गेला. तेव्हां त्याची नजर घोडीवर राहिली नाहीं. शहरांतील सर्व कामें उरकून तो परत घोडी सोडली होती तेथें आला. पहातो तो घोडी जाग्यावर नाहीं. त्यानें पुष्कळ शोध केला, पण घोडी कांहीं सांपडेना, तेव्हां तो निराश झाला व खोगीर पाठीवर

घेऊन त्यानें घरचा रस्ता सुधारला. वाटेत एका आंब्याच्या झाडाखालीं त्याला एक फकीर दिसला, त्या फकीरानें त्याला हांक मारली व म्हणाला " तूं फार दमलाभागलेला आहेस तेव्हां येथें बसून जरा विश्रांति घे. चिलीम पिऊन ताजातवाना हो. मग पुढें जा नाहींतर वाटेतच चक्कर येऊन पडशील." हें त्या पाटलाला पटले व तो तेथें बसला. इतक्यांत त्या फकिराचे लक्ष खोगीरावर गेलें. तेव्हां त्यानें पाटलास विचारले 'हे खोगीर कसले' पाटील म्हणाला 'घोडी हरवली' व पाटलानें त्या फकिराला घोडीची हकिकत सांगितली. त्यावर फकीर हंसला व म्हणाला 'तुझी घोडी त्या शेजारच्या शेतांत नाल्यापाशी आहे. जरा जाऊन पहा!' हें ऐकून पाटील चकित झाला. पण त्या फकिराच्या शब्दावर विश्वास ठेऊन त्यानें त्या दिशेनें शोध केला. व आश्चर्य हें कीं त्याला घोडी लगेच सांपडली. तेव्हां पाटीलाची अशी भावना झाली कीं, 'हा फकीर म्हणजे अवलिया आहे' तो त्याच्याजवळ घोडी घेऊन आला. मग फकीरानें चिलीम भरली. पण विस्तव नव्हता. त्यानें जमीनींत चिमटा खुपसून जळजळीत निखारा काढला. चिलमींचा फडका भिजविणेंस पाणी नव्हतें. त्यानें हातांतलि सटका जमिनीवर आपटला. तो जमिनीतून पाणी निघूं लागले. नंतर त्यानें चिलीम पेटवून आपण ओढली व पाटलाला पाजली. पाटीलाची मति त्या सर्व प्रकारामुळें गुंग झाली. त्यानें त्या फकिरास आपल्या घरीं बोलाविलें. व फकीर त्याच्या घरीं गेला. पुढें त्याच्या भाच्याच्या लग्नाच्या वऱ्हाडाबरोबर तो शिरडीस आला. लग्न होऊन वऱ्हाड परतले, तरी तो फकीर शिरडींतच राहिला, व तेथेंच साईबाबा म्हणून प्रसिद्धीस आला."

वाचक म्हणतील अशी ही पाल्हाळीक गोष्ट सांगण्याची काय आवश्यकता? पण गुरुमाउलीला पान्हा फोडावयाचा तर बालवृत्तिच स्वीकारली पाहिजे. तरच तिला पान्हा फुटेल व ती आपल्याला ज्ञानदुग्ध पाजील! असो. तेव्हां अशी बालवृत्ति स्वीकारून आपण गुरुमाउलीला पान्हा तर फोडला. आतां ती काय ज्ञानदुग्ध देते तें पाहूं:—

'हा चांदपाटील कारभारी। धूपखेड्याचा ग्रामाधिकारी' ॥ ५–२०

'चांद' म्हणजे चंद्र. चंद्र हा कलात्मक असतो. मनही असेंच कलात्मक असते म्हणून आपण चांदपाटीलाला 'मन म्हणूं मनच सर्व देहेंद्रियांवर पाटीलकी करते व त्यांचा कारभार बघते आतां हा मन—पाटील कोठला? तर धूप खेडेगांवचा! खेडेगांव म्हणजे निसर्गः त्यांत आणखी 'धूप' म्हणजे विशुद्ध तेव्हां हा मन पाटील विशुद्ध अशा निसर्गाचा पाटील होता. म्हणजे त्या विशुद्धावस्थेंत त्याला जीवात्म्याची जाणीव होती. व त्याच्यावर बसून त्याच्या तंत्रानें चालून—तो जात असे अर्थात जीवात्मा

हीच त्या मन—पाटीलची घोडी ! येथपर्यंत सर्व ठीक झालें. पण पुढें त्या मन पाटीलला औरं—अंग—आबाद (औरं—मोहक, अंग—रूप, आबाद=लयलूट) शहरची सहल करणेची लहर येते: हें औरंगाबाद शहर कोण ? तर मोहक मायाजाल—इंद्रियें व विषय यांचा बाजार ! म्हणजे मन विषयांकडे ओढलें जातें ! येथपर्यंत त्याला जीवात्म्याची जाणीव असते: घोडी जवळ असते: पण पुढें तो (मन—पाटील) या मायामोहांत गुरफटला कीं जीवात्म्याची जाणीव तो विसरतो: घोडी दृष्टिआड होते: व फक्त स्मृतिरूप-खोगीर त्याचे जवळ असते; पण जसें आपण बाजारांत गेलों व छत्री आपल्या बरोबर असली तरी आपणांस तिची स्मृति नित्य असते असें नाहीं; तसेंच हें जीवात्म्याचें खोगीर रूपस्मृति जवळ असतां सुद्धां या माया बाजारांत भटकतांना मनाला तिचा विसर पडतो; मन स्वच्छंद विषयरत होतें. कालांतराने शहरची हौस फिटली, मायेचा वीट आला कीं मन परत घरीं विशुद्धावस्थेंत जाणेचा विचार करते. कीं लगेच त्याला खोगीर—स्मृति होते. ही स्मृति झाली कीं तो मनपाटील आपली घोडी—जीवात्मा शोधूं लागतो. पण वासनारूपी रानांत ती जी दृष्टिआड झालेली असते ती मिळत नाहीं. तो वैतागतो. वैताग ही वैराग्याची पहिली अवस्था ! पण वैताग तामसी असतो व वैराग्य हें सात्वीक असतें. ह्या दोहोंत मोठा फरक आहे. वैतागानें मनुष्य उन्मत्त होतो व आड मार्गांत जाणेचा संभव असतो. इतकेंच नव्हे तर आत्महत्येसारखें अघोर कर्महि करण्यास तो प्रवृत्त होतो. पण वैराग्याचें तसें नाहीं. वैराग्य त्याला आत्मोन्नतीच्या मार्गास लावते. असो. तो मनपाटील वैतागतो खरा पण त्याच्या पाठीवरचे खोगिर त्याला स्मृति देते. व एकीकडे वैतागानें निराश झालेला व दुसरीकडे स्मृतिरूप खोगीरानें आशिक अशा अवस्थेंत तो परत घरचा रस्ता सुधारतो. अर्थात् घोडी गेल्यामुळें व घोडीचें खोगीर पाठीवर बसल्यामुळें त्याचा परत—मार्ग श्रमाचा होतो. वाटेंत त्याला मूर्तिमंत शांति—सबूरी भेटते. ती शांति कशी ? तर आम्रवृक्ष नितांत रम्य अशा शीतळ छायेनें ताप हरण करणारा व सुमधुर फळांनीं मनस्ताप शांत करणारा ! त्याच्या तळाशीं कोण ? तर मूर्तिमंत शांति ब्रह्माचा पुतळा. असो.

' डोईस टोपी अंगांत कफनी । ' ५–१०

घातलेला फकीर, व तो काय करीत होता तर

' तमाखु चुरुनी । तयारी केली चिलीम भरूनी । ' ५—१०

चिलीम म्हणजे मन:शांतीचे साधन—उद्वेगावस्थेंत मनाला शांत करणारे व शांत अवस्थेंत रमविणारे साधन (बहुतेक धूम्रपानी लोक विषण्णावस्थेंत व रिकामटेकड्या वेळांतच

जास्त धूम्रपान करतात.) अशी ही त्रि-मूर्तावस्थेंत त्या मनपाटलाला काय शांति भेटली. ती शांति त्या श्रांत मनपाटलाला काय शांति–मंत्र सांगते ? तर

' येरे चिलीम पिऊन जा पुढतां। छाये खालता बैस जरा "

तूं श्रांत आहेस. तेव्हां जरा शांत हो. सबूरी धर. आपल्याला पुढें जावयाचेंच आहे. पण तुकवा तर पाहिजे ना ! नाहींतर राम भेटण्या आधीच वाटेंत राम म्हणावयाचास ! तेव्हां सबूरी धर शांत हो. छायेंत बसून देह शांत कर व चिलीस पिऊन मन शांत कर. असा अंतर्बाह्य शांत हो ! मन शांत–स्थिर–झालें कीं आपोआप पुढील मार्ग दिसतो. आत्मनिष्ठा वाढते. येथें ही आत्मनिष्ठा फकीराच्याच मुखीं बसून मार्ग दाखवीत आहे. कारण भक्तिमार्गीत आत्मनिष्ठेचें प्रतीक गुरुच असतो. व बाबांचा अभिप्रेत मार्ग भक्तिमार्गच आहे. तेव्हां आपण त्या फकीराला शांतिब्रह्माच्या पुतळ्याला गुरुच म्हणूं. हा गुरु भेटला. त्यानें कसा मार्ग दाखविला ? तर सबूरी व निष्ठा ह्यांनीं त्याचें मन प्रथम शांत केले. मग त्याला आत्मनात्मविवेक सांगितला. तो कसा ? तर त्यालाच विचारलें कीं, ' हें खोगीर कसलें ? ' आ मना तूं एवढा श्रांत कां एवढी कशाची स्मृति तुला बेचैन करिते आहे ? " मग मन पाटील उत्तर देतो ' जी घोडें हरवलें. माझा जीवात्मा मला मिळत नाहीं ! ' मग गुरु त्याला बोध करतो कीं

' जा शोध ते बाळे ।' तुझें आहे तुजपाशीं परि तूं जागा चुकलासी'
' पाहि पाहि डोळेभरी ॥ ' नीट शोध कर।

आत्मनात्मविवेक–नाला–कर कीं घोडें सांपडेल जीवात्मा तुला भेटेल ! ' असा आत्मानात्मविवेक करून जीवात्मा '-मी-' शोधला कीं मनाला कळतें कीं मीच जीवात्मा आहें. मी मन व घोडे जीवात्मा दोन नाहींत. ' घोडे सापडलें तात्काळ ॥ ५–१२

" चांद पाटील विस्मित झाला। मनीं म्हणे हा अवलिया भेटला ॥
पार नाहीं सामर्थ्याला। मानव झाला म्हणूं नये ॥ ५·१३

येथपर्यंत मनाला व्यतिरेकानें ' पिंडीचें तत्व'–मीच जीवात्मा–हें कळलें. पण तेवढ्यानें आतां त्याचें समाधान होत नाहीं. कारण मी मन जीवात्मा व पटवून देणारा अवलिया गुरु परमात्मा हें द्वैत निर्माण होतें. व जोपर्यंत द्वैत आहे तोपर्यंत दुजाभाव असणारच. मग मनाला शांतिब्रह्म कसें लाभणार ? तेव्हां सहजांत त्याला ' हा गुरुपरमात्मा कोण ? हें ब्रह्मांडीचें तत्व काय आहे ? हें जाणून घेणेची इच्छा मुमुक्षा –होते. म्हणजे तो–मनपाटील–आतां अन्वयानें परमात्मस्वरूप होणेच्या मार्गाला लागला. ही त्याची मुमुक्षा गुरु प्रथम तीव्र करतो.

' फकीर पासीं बैसवी त्याला । ५·१४

ती कशी ? तर अघटित करणी करून—

' चिमटा उचलला स्वहस्तें ॥ १४ मग तो तेथेंच मातींत खुपसला।
आंतून प्रदीप्त निखारा काढला। हातांतील चिलमीवर ठेविला ॥ १५
पुढे छ तीं भिजवावयास। पाणी नाहीं जवळ पास।
सटका आपटी जमिनीस पाणी निघायास लागलें ॥ १६ ''

अशी अघटित करणी करून तो त्या मनपाटीलाला पटवून देतो कीं ' नर करणी करेसे नारा ण हो जाय !' " भावना म्हणजे संकल्प. त्या भावनेचे प्रकार दोन. एक सिद्ध भावना व दुसरी असिद्ध भावना. ज्या भावनेंत तिच्या विरुद्ध विकल्पाचा मुळींच प्रवेश होत नाहीं-मन आपल्या एका ध्येयावरून मुळींच प्रचलित होत नाहीं. तिला सिद्ध भावना म्हणतात. ब्रह्मदेवाच्या भावनेमुळें हें जगचित्र निर्माण झालें आहे. आणि ते सर्व जीवांच्या भावनांच्या दृढपणामुळेंच सत्यत्व पावलें आहे. ब्रह्मदेवाच्या जगताप्रमाणें आपल्या संकल्पजन्य जगतासंबंधीं कोणाचीच सत्यत्वाची भावना नाहीं. आणि हाच विकल्प मनांत प्रवेश करीत असल्यामुळें आपली भावना असिद्ध रहाते." (श्रीदत्तभार्गव संवाद. प्र. १४) मग तो गुरु त्याला ' तत्वमसि ' ' सोहं' इत्यादि महावाक्याचा बोध करून ' पिंडीं तें ब्रह्मांडीं ' हें त्याला सांगतो.

' स्वयें त्याला तथाही पाजिली। मति गुंगली पाटलाची ॥ '' ५·१७

पण ' पिंडीं तें ब्रह्मांडीं ' एवढें कळून मोक्ष मिळत नाहीं. कारण हें सविकल्प-परोक्ष-ज्ञान झालें. व स्वानुभव अपरोक्ष-ज्ञान झाल्याखेरीज मोक्ष मिळत नाहीं. तेव्हां हा महावाक्याचा बोध झाल्यावर मनपाटीलाला त्याचा अनुभव मिळविण्याची ओढ लागते.

' पडिला फकीरास आग्रह। पवित्र करा हो माझें गृह। ' ५. १८.

तो गुरुपाशीं ' मला पावन करा, मला आत्मानुभव द्या ' असें अनन्यभावें शरण जाऊन सांगतो. व मग गुरु त्याच्या मस्तकीं वरदहस्त ठेऊन त्याचें अज्ञानपटल दूर करून त्याला जीवन्मुक्त करतो.

' पाटिलावरी केला अनुग्रह। लीलाविग्रह धारकें या ॥ ' ५. १८.

ज्या संतांची अनुग्रह देऊन शिष्य करण्याची प्रथा असते ते अशा अनुग्रहित शिष्यांकडेच अन्नसेवन करतात. त्याचा भावार्थ हाच कीं शिष्य अनुग्रहित झाला कीं गुरु शिष्य हा दुजाभाव जाऊन तेथें एकभाव उत्पन्न होतो. व हेंच श्रीबाबांनीं

' दुसरे दिवशीं गावांत गेले । पाटीलाच्या येथें उतरले । कांहीं काळ तेथेंच राहिले । पुढें ते परतले शिरडीस ॥ ५. १९.

ह्यांत दिग्दर्शित केलें आहे. असे गुरु अनुग्रहित शिष्यांच्या व्यवहारांत सुद्धां आपुलकीनें भाग घेतात. त्यांना शिष्यांचें कार्य (व्यवहार) आपलेंच आहे असें वाटतें व ते ह्यांत जातीनें लक्ष घालतात व ते घडवून आणतात.

' त्या चांदभाईचें ओढीं । बाबाही वऱ्हाडीं प्रविष्ट ॥ ' ५. ५२.

शिष्याचा कार्यभाग झाला; ' लग्न झालें वऱ्हाड परतलें ' कीं मग गुरु आपला मार्ग स्वीकारतो.

' बाबा एकटेच मागें राहिले । राहिले ते राहून गेले । भाग्य उदेलें शिरडीचें । ५. २३.

भक्तिमार्गास्तव बाबांनी द्वैताचें रूपकच अखेरपर्यंत ह्या कथेंत ठेविल्यामुळें वरील समारोपही द्वैतपरच करावा लागला. ह्याचा केवळ ज्ञानपर परिभाषेंत भावार्थ सांगावयाचा म्हणजेः—

पिंडी तें ब्रह्मांडीं हें तत्त्व जीवात्म्यास अनुभवास येऊन तो जीवन्मुक्त झाला कीं परमात्मा गुरु हा त्याच्या समवेतच असतो व जीवात्मा प्रारब्धानुरूप देही अवस्था भोगीपर्यंत तो त्याच्या बरोबर असतो. किंबहुना त्याचे सर्व व्यवहार तो स्वतःच करतो व शेवटीं जीवात्म्याचें प्रारब्ध संपलें कीं त्याला आपल्यांत समरस करून घेऊन एकमेव परमात्मा मागें रहातो.

' बाबा एकटेच मागें राहिले ॥ ' ५ २३.

म्हणजे या कथेंत बाबांनी ' पिंडीं तें ब्रह्मांडीं ' हे तत्त्व उलगडून आपण मुळांत अच्युत असतां च्युत झालों व पुनः अच्युत कसें व्हावयाचें हें उद्‌बोधिलें आहे. आपण अच्युत खरे पण आपण मूळांत च्युत कसे झालों ? विश्वाची उत्पत्ति कशी झाली ? अशी जिज्ञासा येथें उत्पन्न होते व तिचें निरसन श्रीबाबांनीच पुढील कथेंत केलें आहे.

' उघड्या जागीं उठविला बाग । ' ५. ५१.

कथासार [ओळी ३७ ते ५२] ' स्वतःच्या हातांनीं प्रत्यही दोन नव्या कच्च्या घड्यांनीं पाणी घालून बाबांनी उघड्या जागेवर बाग उठविली. ह्या बागेंतील लागवण बाबांनी स्वतः केली. अखेर त्याच ठिकाणीं साठ्यांचा वाडा झाला व तेथेंच श्रींच्या पादुकांची स्थापना झाली,

' एकाकीं न रमते ' ही श्रुती । ' बहुस्याम् ' ऐशियां प्रीती ॥
आवडूं लागे दुजियाची संगती । पुनरपी मिळती एकत्वीं ॥ , १. ६८.

' चैतन्यनाथ परमात्मा अपरिमित समर्थ असल्यामुळें त्याची सृष्टी त्याच्या स्वस्वरूपांतच प्रकट होते. चैतन्यावांचून जगताला अस्तित्व नाहीं.

श्री. द. भा. स. म. ११.

मूळ अद्वैत परब्रह्म स्थितींच सर्वत्र एकत्त्वाचीच असल्यामुळें सर्व उजाड होतें. (दृश्य, द्रष्टा, भेद नव्हता म्हणून उजाड म्हणावयाचें !) तेथें कांहींच दृश्यमान नव्हतें. पुढें ' बहुस्याम् ' असें त्या अद्वैत परब्रह्माला स्फुरण झालें. ' हें एकरूप असणारें चैतन्यच आपल्या स्वातंत्र्याच्या योगानें आपलेंच स्वरूप बाहेर करून दाखवितें. हीच पहिली उत्पत्ति. हिलाच अविद्या म्हणतात. '

श्री. द. भा. सं. प्र. १४.

या स्फुरणामुळें माया द्वैत भासमान झालें. त्यानें मातीचे 'दोन घडे' घेतले. ते घडे कसे ? तर एक ' कच्चे ' म्हणजे ' आभासरूप '; म्हणूनच त्यांना ' माया ' म्हणजे ' जी नाहीं ती ' म्हणतात, व दुसरें

' ठेवण्याचाच अवकाश तेथ । जागचे जागींच भंगून जात ॥' ५. ४९

म्हणजे माया जड चैतन्यरहित भासली तरी ती चैतन्यावरच अधिष्ठित आहे. तें चैतन्य काढून घेतले—घडे खालीं ठेवले, बाबांच्या हातचें चैतन्य काढून घेतले—कीं मायेचा निरास होतो—घडे भंगून जात. तेव्हां चैतन्यरूप बाबांनीं आभासरूप घड्यांनीं संकल्परूप जीवन घालून मूळ अद्वैताच्या उघड्या जागीं द्वैतरूप मायाबाग निर्माण केला व प्रत्यहीं नवे घडे—नवीन आभास—घेऊन जाई, जुई, शेंडू इ. मनोमय संकल्प करून मायाबाग नटविली. त्याचा संकल्प सिद्ध झाला. सृष्टिउत्पत्तिच्या प्रथम पुरुष प्रकृति युक्त कारणदेह, अठरा तत्त्वांचा लिंगदेह व मग पंचवीस तत्त्वांचा स्थूलदेह (गताध्यायांतील ब्रह्मांडाचा वंशवृक्ष पहा.) अशा तीन अवस्था होतात. व बाबांनीं

' तीन वर्षे हाच उद्योग । उघड्या जागीं उठविला बाग ॥ ५. ५१.

ह्यांत ह्याच अवस्था गर्भित केल्या आहेत. अशी चराचर सृष्टी निर्माण झाल्यावर परमात्मा आपले संकल्प सोडून देतो व स्वस्थ मजा पहात बसतो. मजा कशाची तर त्यानेंच स्वसंकल्पानें जे जीवांश—झाडें—मायेंत गोविलें त्यांची होतां होतां जेव्हां तो पाहातो कीं, ' हे जीवांश मायामूढ बनून मायामय बनले—निर्बुद्ध झाले. त्यांचा मीपणा

आऊन ते वाड्याचा—मायेचा—उपभोग घेऊं लागले.' तेव्हां त्याला पश्चात्ताप होतो व त्या मूढ जीवात्म्यांना त्यांच्या वास्तव स्वरूपाची जाणिव देऊन त्यांना मुक्त करण्यासाठीं--स्वस्वरूपांत मिळवून घेण्यासाठीं–तो त्यांना सुलभ असा भक्तिमार्ग दाखवितो.

' स्वामीच्या पादुका । पूजा कामुकां स्थापिल्या ॥ '५. ५२.

एथें मजा ही आहे कीं, बाग केला बाबांनीं, वाडा बांधविला बाबांनी आणि स्वामी कडून साईभक्तास दृष्टांत रूपानें

' शिरडीस सांप्रत मम स्थान ' ५–५६

असा आदेश देऊन पादुका स्थापिल्या अक्कलकोटच्या स्वामींच्या ! म्हणजे येथें बाबांनीं आपण च्युत कसें झालों व पुनः अच्युत व्हावयास संतसंगाची किती आवश्यकता आहे व संतमालिका कशी एकसूत्र असते हें दाखविलें. बाबांनी प्रस्तुत अध्यायांत श्री अक्कलकोट स्वामींविषयीं व इतरत्र इतर संत मालिकेंतील विभूतिविषयीं दाखविलेला आदर आणि प्रस्तुत अध्यायांत श्री गंगागीर–आनंदनाथ आदि संतांनी व इतरत्र ' सच्चरितांत व इतर ग्रंथांत इतर संतांनी श्रीबाबाविषयीं दाखविलेला आदर यांनीं संत मालिका अनन्यत्त्वें एकसूत्र कशी असते हें चांगलेच विशद केलें आहे. व आपण साधकांनीं ह्याकडे दुर्लक्ष करून भागायचें नाहीं. आपली एक निष्ठता होण्यासाठीं जरी बाबांनी

' येवो म्हणती प्रसंग कांहिं । ' आपना तकिया छोडना नाहीं ' ।
सदा सर्वदा निश्चल राही ॥ २६–५५

असा तात्कालिक दंडक घातला असला तरी त्याच ओवींत पुढें

' अनन्य पाही एकत्त्वें । '

ही मेखही मारली आहे. व स्वतःच ती सोडवून दाखविली आहे. त्याचे सविस्तर विवरण यथासंदर्भ होईलच असो.

आपण अच्युत असून च्युत झालों. व ते कसे झालों एवढे जरी कळले तरी तेवढ्यानें सर्व आशंका फिटत नाहीं, कारण ' कां झालो ' ही आशंका रहातेच ! 'पिंडी ते ब्रह्मांडी,' ' जीवात्मा तोच शिवात्मा ' हे कळले तरी पिंड व ब्रह्मांड, जीव व शिव हा भेद कां भासतो त्याचें निरसन झाल्याखेरीज एकतत्त्व अनुभविण्यासाठीं आपणांस साधन करतां येणार नाहीं.

' मी तूं ' इत्यादि भेदभाव मूळ निर्माण कशामुळें होतात ? तर ' मी ' मध्यें ' लहान ' ' मोठा ' असा कांहिं विशिष्ट ' आपण ' आल्यामुळें ! म्हणजे हा ' आपण ' च

भेदाला मूळ कारण होय ! व ह्या ' आपण ' लाच ' अहंकार ' म्हणतात. हा अहंकार दोन प्रकारचा असतो:—

१ देहाहंकार—म्हणजे ' माझें माझें ' म्हटल्या जाणाऱ्या गोष्टीवर ' मी ' त्वचा आरोप करणे ह्यांत ' मी ' ला ' मोठा ' असा ' आपण ' असतो हा तामसी असतो, ह्यालाच ' गर्व ' म्हणतात; व हा मुदलीच भ्रामक असल्यामुळें जीवात्म्याला ह्याच बंधनांत पाडतो.

२ सात्विक अहंकार:—म्हणजे जें कांहीं परमात्मतत्व आहे ते ' मी 'च आहे असा स्वतःवरच अध्यारोप करणें ' सोऽहं ' ' तत्त्वमसि इत्यादि महावाक्यांत ह्याच भरलेला आहे. ह्यांत ' मी ' ला ' लहान ' असा ' आपण ' असतो. त्यामुळें हा मोक्षानुकूल कर्मं करणेंस प्रवृत्त करतो ! अतएव हा सात्विक आहे व ह्यामुळेंच जीवात्मा मुक्त होतो.

व ह्यांत अहंकार द्वयांचें दिग्दर्शन आतां आपणांस करणें आहे.

केश माथ्याचे सबंध राखीत । डोके न कधी मुंडवीत ॥
पहिलवानासम पेहेराव करीत । तरुण वयांत हे साई ॥ ५–४५

देहाहंकारांत वृत्ति ' करीन ती पूर्व ' अशी ' दादा ' गिरीची असते व वरील पेहेरावावरून बाबांनीं तीच व्यतीत केली आहे. पण—! ही ' दादा ' गिरी केवळ ऐहिक असते. कारण ' ग ' चे घर खालीं " या न्यायाने व्यवहारांत ' शेराला सव्वाशेर ' भेटतोच. देहाहंकाराचे सोंग [पेहेराव] घेतलेल्या बाबांना मोहिद्दीनभाई; ' सव्वाशेर ' भेटला त्याच्याशी बाबांनीं कुस्ती मारली व

" मोहिद्दीन होऊनि अबला । बाबा हतबळ जित झाले " ॥ ५–६५

अशा रितीनें रंग जिरल्यावर देहाहंकार पार लयास गेला !

' तेथून मग निश्चय केला । पोशाख अवघा बाबांनी बदलला ॥ " ५–६६

असें झाले कीं, वृत्ति उलट खाते. हा देहाहंकार कांहीं अक्षय नाहीं. तेव्हां तो कामा येत नाहीं. हें त्याला कळून तो तो टाकून देण्याच्या मार्गाला लागतो. जन्मोजन्मींच्या वासनांनी ही देहाहंकाराची पुटें जीवात्म्यावर इतकीं दृढ झालेलीं असतात कीं तो टाकूं म्हणून तीं जात नाहींत. त्याकरितां कणखर हत्यारें [साधन] घेऊनच तीं काढून टाकावीं लागतात. ही हत्यारें कोठली ? तर साधन चतुष्टय

१ वैराग्य:—मार्मिक गोष्टाकडे दोष'दृष्टी

' कफनी ओढली लंगोट लाविला । फडका गुंडाळिला माथ्यास ॥ ६६
केले गोणाचें वरासन । गोणाचेंच अंथरूण ।
फाटकें तुटकें करोनि परिधान । त्यांतचि समाधान मानावें ॥ " ६७

" खा, पी, चैन कर या इंद्रियांच्या प्रेरणा होत. आणि आत्म्याची प्रेरणा मोक्षानुकूल कर्में करण्यास सांगत असत्ये, पहिली प्रेरणा नुसत्या बाह्य म्हणजे कर्मसृष्टींतली आहे, आणि दुसरी आत्म्याची म्हणजे ब्रह्मसृष्टींतली आहे पैकीं संशयाच्या स्थळीं कर्म सृष्टीची प्रेरणा न स्वीकारतां शुद्ध आत्म्याच्या स्वतंत्र प्रेरणेप्रमाणें मनुष्य वागूं लागला, यालाच खरे आत्मज्ञान किंवा आत्मनिष्ठता असें म्हणतात—म्हणजे तो जे व्यवहार करतो ते स्वभावतःच मोक्षानुकूल होऊन अखेर मूळांत स्वतंत्र शरीर आत्मा नित्य, शुद्ध, बुद्ध, निर्मल, व स्वतंत्र अशा परमात्म्यांत मिळून जातो. गीतारहस्य ॥ प्र. १०

" बहिर्मुख विषय भोगी । न होय तो विरागी ॥
मग योगी कैसा होईल ॥ जो अन्य गोडी न पाहतां ।
आहार मात्रें घे तृप्तता । त्याला ये योग्यता ॥
श्रीदत्तमहात्म्य ४७–५५–६

२ शमदमादिषट्कः—सर्व श्रेष्ठ परमेश्वराची जाणीव व तदनुरुप सात्वीक कर्मांकडे प्रवृत्ति.

' गरीबी अव्वल बादशाही । अमीरीसे लाख सवाई ॥
गरीबोंका अल्लाभाई । अक्षयीं साई वदत कीं ॥ ५–६८

वैराग्य बाणणें म्हणजे आस्तिक्य बुद्धि उत्पन्न होऊन परमेश्वराला भिऊन कर्में करणेची वृत्ति बनणें.

३ मुमुक्षा:— 'मी' कोण हें जाणणेची इच्छा व तदनुरूप प्रयत्न.

शमदमनानें लीनता अंगीं बाणली तरी 'मी' आहे हा आभास होतच असतो. व त्याचें संशोधन करतांना त्याला कळतें कीं,

" देवा सर्वेच करीत केली । तनूही झिजविली पाहिजे ॥ "

आत्मसंशोधन—अज्ञान निरसन म्हणजेच विवेक—तो देवापाशीं करीत करूं लागतो. म्हणजे ' मी ' कोण व ' देव ' कोण. ' मी ' मोठा कीं, ' देव ' मोठा. इत्यादि द्वैत उलगडण्याच्या मार्गास लागतो. त्याकरितां तो सूक्ष्म आत्मनिरीक्षण करतो. कारणापुरताच तो बाहेर जगाशीं संबंध ठेवतो.

असो पुढें साईनाथ। विचारल्याचेंच उत्तर देत।
स्वयें आपण कोणासमवेत। कधींही बोलत नसत ते ॥ ५·७३,

इकडे मौन स्वीकारून अंतःस्थैर्य राखावयाचे. पण जगांत

'बाबा दिवसा दुपारीं तिपारीं। स्वेच्छाचारी हिंडत ॥ ५·७५

मायिक गोष्टींचें सूक्ष्म अवलोकन करावयाचें. व साधु-जनांचा—कुत्सितांचा नव्हे-सहवास करून आपल्या ध्येयाला अनुकूल असे पाहून घ्यावयाचें.

'नलगे जरी कोणाची सांगात, तरी दिवसा भक्तपरिवारांत॥' ५·८५

पण खरें आत्मसंशोधन कोठें व केव्हां करावयाचें ? तर—

अस्तमानानंतर शिरडींत। पडक्या मशिदींत निजावें ॥ ५·८५

मशीद्—जशी चावडी ही भक्तिमार्गाची प्रतीक तशीच **मशीद** ही ज्ञानमार्गाची प्रतीक बाबांनी केली आहे. ती मशीद कशी ?

मशीद तरी ती केवढी। अवघी जागा दोन खण ती। " ५·९५.

सविकल्प ज्ञान झालें तरी सांगीव असल्यामुळें अपुरेंच असतें. व द्वैतभाव युक्त असते. अपरोक्ष ज्ञान हे स्वानुभवपूर्ण व अद्वैतपर असते. पण परोक्ष ज्ञान झाल्याखेरीज अपरोक्ष ज्ञान होत नाहीं. कारण अपरोक्षज्ञान निर्विकल्प असल्यामुळे त्यांत ज्ञान-अज्ञान हें द्वैतच असूं शकत नाहीं. ज्ञान (सविकल्प) व अज्ञान हे विकल्प आहेत. व म्हणून अज्ञान विकल्पाचा नाश सविकल्प—परोक्ष—ज्ञानानेंच होतो ! असो,

शास्त्रकारांची अशी प्रथा आहे कीं सगुण ध्यानमूर्ति बनवितांना आपल्या भावनेला अनुरुप असें रुप तिला द्यावयाचें व तेंच भावदिग्दर्शक अशीं आयुधें तिच्या हातांत द्यावयाचीं म्हणजे मूर्ति व आयुधें हीं रूपकात्मक असतात. बाबांचीही तीच प्रथा दिसून येते. प्रत्येक अध्यात्म--तत्त्वाला सगुणरूपक देऊन त्यांनी आपलें अवतारकार्य ठरविलें आहे. आतां वरील साधनेंच घ्या. हीं फक्त भावनिदर्शक आहेत. पण बाबांनी त्यांना मूर्तस्वरूपांत धारण केलें आहे. तें कसें ?—

'चिलीम तमाकू टमरेल। अंगांत कफनी पायघोळ ॥
माथ्यास फडका धवल। सटका जवळ सर्वदा ॥ ५·८६ '

आतां वरील साधनें ह्या वेषभूषेंत बाबांनी कशीं धारण केलीं आहेत तें पाहूं—

१ वैराग्यः—मायाविन्मुख.

' अंगांत कफनि पायघोळ। माथ्यास फडका धवलः—

श्री गजाननाच्या रूपकांत अंग हे माया निदर्शक व गजमुख हे ब्रह्म निदर्शक मानून गजमुखानें ब्रह्म हें मायेहून वेगळें आहे. तेंच रूपक येथें श्रीबाबानीं पर्यायानें घेतलें आहे. अंगांत मळकट पायघोळ कफनी घालून माया–व्यतीत केली आहे व माथ्यास धवल फडका गुंडाळून ब्रह्माची विशुद्धावस्था दिग्दर्शित केली आहे.

२ लीनता:—समदृष्टि:–(शमदमादि षट्काची परिणति)

'**टमरेल**' : समदृष्टि झाली कीं चांगले वाईट याचा विधिनिषेद रहात नाहीं व टमरेलचा उपयोग पाणी पिण्यापासून भाजी आमटी घेण्यापासून, तेल आणण्यापासून तों तहत शौचमार्जनापर्यंत बाबा करीत. तेव्हां टमरेल हें समदृष्टिचें द्योतक सार्थ ठरते.

३ **मुमुक्षा**—दृढनिश्चय:—

'**सटका जवळ सर्वदा !**'

ह्यानें मुमुक्षा दिग्दर्शित केली आहे. व सटक्याचा उपयोग बाबा दृढनिश्चयात्मक गोष्टीसाठींच करीत याचें वर्णन वेळोवेळीं आलेलेंच आहे.

'सटका आपटी जमिनीस ! पाणी निघायास लागलें ॥ ५—१६

अज्ञान निरसन सविकल्पज्ञान:—(विवेक)

चिलीम–तमाखू:—तमाखु=तम=अज्ञान+आखु=प्रतीक: म्हणजे अज्ञानाचे प्रतिक: हा तंबाखुरूपी अज्ञान विकल्प सविकल्पज्ञानरूपी निखाऱ्यानें बाबा जाळीत व त्या उभयतांच्या संयोगानें निघालेला आत्मज्ञानरूपी विशुद्ध धूर पीत: म्हणजे ज्ञानमृत चाखीत.

ह्यावरून वेशभूषा बाबांनी किती अर्थपूर्ण नटविली होती तें विशुद्ध होते. जशी ही स्वत:ची वेषभूषा त्यांनी नटविली होती तसेंच मशिदींतही त्यांनीं तेंच रूपक ठेविले होते.

१–२ वैराग्य–व शमदमादिषट्क

'**या वसनाचे आच्छादन । आठाठ दिन स्नान विहीन ॥**
पायीं जोडा नावहाण । एक आसन गोणाचें ''

'**पोत्याचा तुकडा एक । तयावरी नित्य बैठक ॥**
तक्या कसा तो नाहीं ठाऊक । अराणुक कैसेनी ॥ ८९
'**तोंवरी तें जीर्णतरट । तीच त्यांची आवडती बैठक ॥**

सदासर्वदा तैसीच निष्टंक । अष्टौप्रहर तें जागीं ॥
' तेंचि आसन वा आस्तरण । कासे एक कौपीन परिधान ॥
नाहीं दुजें वस्त्रप्रावरण । शीत निवारण एक धुनी ॥ ९१
" मशीद तरी ती केवती । अवघी जागा दोन खणती ॥
त्यांतचि बसती, उठती, निजती । भेट देती समस्तां ॥ ९५

मुमुक्षा व विवेक

" दक्षिणाभिमुख आसनस्थ । कठड्यावरी वामहस्त ॥
समोर धुनीकडे अवलोकित । बाबा मशिदींत बैसत ॥ ९२
" ऐसिया त्या प्रखर कुंडा । लाविला ज्ञानाभिमानाच्या ओंडा ॥"
" अल्लामालिक सदैव तोंडा । तयाचा झेंडा अखंड ॥ ९४ "

येथपर्यंत बाबांची वेषभूषा व मशिदीचा थाट याचें वर्णन झालें. फक्त एकच साधन राहिलें आहे तें नमूद करून पुढें चालूं.

५ भक्ति—' अल्लामालिक सदैव तोंडा, तयाचा झेंडा अखंड ' वरील चार साधनें जरी आत्मज्ञान होणेस पुरेशीं असली तरी जर त्याला भक्तिची जोड मिळाली तर दुधांत साखर पडल्यासारखें होतें. म्हणूनच बाबांनी ' तयाचा (भक्तिचा) झेंडा अखंड । ' ठेविला कारण भ्रमनिरसनाला भक्ति इतकी—सुलभ चीज दुसरी नाहीं
"मावळला भ्रम राम गुण गातां । उपासना आतां सोडूं नये ॥ "(श्रीरामदास)

साधकाच्या देहाहंकार निरसनानंतर तो वरील पांच साधनें घेऊन मोक्षाच्या मार्गाला लागतो खरा ! पण साधनें करीत आहे तोंपर्यंत तो साधकच आहे. सिद्ध नाहीं। या साधनांच्या परिपूर्तिनंतर सिद्धावस्था प्राप्त होण्याला मधें एक पायरी अजून शिल्लक रहातेच. ती कोणती ?

' कुस्तीनंतर पांचवे वर्षी । फकीर अहंमदनगर निवासी ॥
जव्हार अलीनाम जयासी । आला रहात्यासी सशिष्य ॥ " ५-११९

कुस्तीनंतर—देहाहंकार निरसनानंतर—पांचवे वर्षी—वरील पांच साधनें तयार झाल्यावर अहंमदनगर निवासी अहं+मदन+गर (असा श्रीउपासनींनी त्याचा विग्रह श्रीउपासनी लीलामृतांत केलेला आहे) म्हणजे 'मी' रूपीं मदन त्यानें युक्त असें विष त्यांत निवास अतएव 'अहंकार' रहात्यासी—साधकरूपी मनांत—आला. तो कोण ? तर जव्हारअली नाम जयासी—ज्याला नेहमीं साधकाला सिद्ध होणें करितां ' सुस्सरबाई तुझी पाठ मऊ । ही

एकदां पैलतीरा " जोहारअली—तूंच परमेश्वर म्हणून नमावें—जोहार करावा—लागलें; तो म्हणजेच सात्वीक अहंकार ! तो अहंकार कसा ? तर

" फकीर होता मोठा पढीक । कुराण शरीफ करतलामलक ॥ "
५—१२०

तो अहंकार म्हणजेच ' सोऽहं ' ' हंसः ' ' तत्त्वमसि ' इत्यादि महावाक्याचे मूर्तिमंत स्थान व सर्व शास्त्रांचा तेथूनच उगम होतो. त्याच्या पोटींच सर्व शास्त्रें सामावतात. व अखेर सर्व शास्त्रें त्याच्यांतच लय पावतात. म्हणून सर्व शास्त्रें त्याला अवगत असतात इतकेंच नव्हे तर तो त्यांना क्षुल्लक—करतलामलक—हातचा मळ समजतो. असो.

'—तो शिरडीस आला । मशिदींत राहिला बाबांपाशीं ॥ "५—१२२

वर आपण ह्या वेळची बाबांची अवस्था कशी होती ती पाहिली आहेच. ते पंच साधनयुक्त साधकावस्थेंत होते. जीवात्मा तत्त्वतः मुक्त असला तरी त्याच्यावरच बांधला गेल्याचा अध्यारोप करतातः व येथें बाबांनीं तोच आरोप बाह्यत. ग्राह्य धरून स्वतःला साधक—जीवात्मा भाविलें आहे. वरील साधनांची परिपूर्तता होत आली कीं साधकाला गुरुकडून किंवा आत्मसंशोधनांत ' तत्त्वमसि, इत्यादि महावाक्याची धारणा होते. ' राहिला बाबांपाशीं । ' व तो त्याचेंच ध्यान करण्यांत रत होतो.

" बाबांसही कांहिं केली करणी । घातली मोहनी जन म्हणती ॥ "
५—१२३

भक्तिमार्गांत जी गुरुची योग्यता तीच ध्यान—ज्ञान—मार्गांत ध्येयाची ! म्हणजे तत्त्वतः ध्येय आणि गुरु एकच ! व ही भावना रोमरोमीं बाणेल तेव्हांच आपण मुक्त होऊं ! अर्थात् जीवात्मा ' तत्त्वमसि' च्या ध्यानांत रत झाला कीं ओघानेंच तो सात्त्वीक अहंकाराचा शिष्य बनला.

" बाबांसारिखा शिष्य सधरू । जव्हारअली झाले गुरू ॥ "

" मग दोघांचा जाहला विचारू । रहिवास करूं रहात्यांत ॥ "

गुरू व शिष्य हे द्वैत सुरू झालें. पण शिरडी तर परब्रह्माचें—अद्वैताचें— माहेरघर ! मग तेथें द्वैत कसें संभवणार ? पण मुळांत अद्वैतांतूनच द्वैत भासमान होतें हें शिरडींतच गुरुशिष्ययोग आणवून बाबांनी दाखविलें. पण द्वैत निर्माण होतांच त्याची परब्रह्मापासून फारकत होते. मग द्वैताला ठाव कोणता ? तर मन ! मनांतच द्वैत रहिवास करितें. ' रहातें ' हें मनाचें प्रतीक. दोघांचा जाहला विचारू। रहिवास करूं रहात्यांत ॥ "

ध्याता व ध्येय, शिष्य व गुरु यांची अशी तन्मयता–नुसते नामधारी नव्हे–झाल्यावर, शिष्य गुरुसेवा कशी करतो ? तर.

'गुरुमुखांतून बाहेर आलें'। योग्यायोग्य नाहीं पाहिलें ॥
वचन वरचेवरी झेलिलें। पाणीही वाहिलें गुरुगृहीं ॥

५·१२७

'जैसे कनक आणि कांती। जैसा दीप आणि दीप्ति ॥
तैसीच हे गुरुशिष्यस्थिति। ऐक्य प्रतीति उभयांसी ॥

५·१२४

ही महावाक्याची धारणा होणेंपूर्वी साधकाचें आचारविचार यमनियमयुक्त असतात तो माणसांत असतो. त्यामुळें इतरेजनांना तो सुज्ञ वाटतो. पण एकदां कां त्याला महावाक्याचा बोध झाला कीं तो उन्मनी अवस्थेंत जातो. आचारविचारांचें त्याला भान रहात नाहीं. अक्षरशः तो माणसांतून उठतो. लोक त्याला वेडापिसा समजतात.

ऐसें वरचेवर होऊं लागलें। राहत्यासींच राहूं लागले।
फाराचि फकीरा नादीं भरले। वाटले अंतरले शिरडीला ॥"

५·१२९

तो विषयांची व इंद्रियांची कदर करीत नाहीं. किंवा व्यवहारांत नात्यागोत्यांशीं संबंध तोडून टाकतो. परंतु जीवात्म्याच्या चैतन्यावरच विषय व इंद्रियें यांचा व्यापार चालत असल्यामुळें त्यांना त्याचा या उन्मनी अवस्थेंतील वियोग जाणवतो. तो माणसांतून उठला असें पाहून त्याचे आप्तेष्टांना तें जाणवतें.

'शिरडीस्थ बाबांचे प्रेमी भक्त। बाबांचे ठायीं अति आसक्त ॥
तयांते बाबांपासून वियुक्त। राहणें अयुक्त वाटलें ॥'

५·१३२

इंद्रियें व विषय त्याच्याकडे दाद मागतात. आप्तेष्टही त्याला चार समजुतीच्या गोष्टी सांगतात.

"पाहूं प्रयत्न वेंचूनि प्रबळ ।बाबांसह सकळ मग परतूं ॥"

५·१३५

ह्या अवस्थेंतलि निजहित साधक स्वतः जाणवतो. पण इंद्रियें व इतर जन यांना त्यातले रहस्य समजत नाहीं. तेव्हां तो त्यांना वाटेला कसा लावतो ?

"बाबा तें देती उलट बुद्धी · 'फकीर आहे महाक्रोधी ॥
'लागूं नका तयाचें नादीं। तो मज कधींच न विसंबे ॥ १३६

'तुम्ही येथून करा पलायन। आतांच येईल गावांतून ॥
करील तुमचें निसंतान। परमकठीण क्रोध त्याचा ॥ १३७

'राग तयाचा मोठा कडक। येताच होईल लाल भडक ॥
जाजा निघून जा कीं तडक। धरा कीं सडक शिरडीची' १३८

येथें बाबांनीं फारच कोटीयुक्त भाषा वापरली आहे. एकीकडे स्वतःला अनुलक्षून त्वीक अहंकार घेतला आहे. पण भक्तांना उद्देशून देहाहंकाराचें भीषण स्वरूप वर्णन आहे. म्हणजे एकीकडे साधकावस्थेंतील इंद्रियांना संयम शिकविला तर दुसरी-भक्तजनांना देहाहंकार टाकून देणेचा उपदेश केला. अशी ही व्दयर्थी भाषा आहे. हां ती समजणेस आपणांस दोन्ही अर्थांची फोड केली पाहिजेः—

इंद्रियांना जीवात्मा काय बोध देतो ?

बाबांनो मी सात्वीक अहंकाराच्या आहारीं गेलों आहे. मला आतां परत विषयांत फटण्याच्या भानगडींत पडूं नका. त्या सात्वीक अहंकाराचा तडाखा इतका आहे तो तुम्हाला नामोहरम करील. तेव्हां त्याच्या नादीं न लागतां आहां तसेंच जर तुम्हीं हिल तरच कांहीं गति होईल. कारण मी सर्वस्वीं त्याच्या आधीन होईपर्यंत तो म्हांला छळून काढील. उलट मी त्याच्या सर्वस्वीं आधीन झालों कीं—जीवन्मुक्ता-र्यंत—तो मला तुमच्या तंत्रानें चालून देईल. तेव्हां ही उन्मनी अवस्था जाईपर्यंत त्याच्याच तंत्राने चालणें इष्ट तेव्हां तुम्हीं स्वस्थ असा ! "

आतां भक्तजनांस काय सांगतात ?

तुम्हीं मला ताळ्यावर आणणार हा जो अहंकार तुम्हांला झाला आहे तो तामसी आहे. त्याच्या नादीं तुम्हीं लागूं नका. नेहमीं त्याच्यापासून दूर रहा. हा देहाहंकार तुमचें संतान करील. त्याच्याइतका घातुक दुसरा कोणी नाहीं. त्यानेंच तर तुम्हांला मायेंत धून टाकलें आहे. तेव्हां शहाणपणाचा मार्ग 'माझी परीक्षा करणेचं सोडून' मला ळ्यावर आणण्याचा प्रयत्न सोडून तुम्हीं हा देहाहंकारच सोडून द्या व 'धरा कीं डक शिरडीची.' आत्मोन्मुख होऊन मोक्षानुकूल कर्म करा ! "

ह्या थराला उन्मनी अवस्था आली कीं आत्मसाक्षात्कार होण्याचा वेळ येतो.

" इतक्यांत फकीर आला अवचित। " जाहला पुसता तयांते ॥'
१-१३९

फकीर ही व्दयर्थी भाषा वापरतो.

तो इंद्रियांना काय सांगतो ? "आलांत काय पोरासाठीं । " तुम्ही जीवात्म्याला परत विषयांत गुरफटू पहातां ? 'परी या कष्टीं पडूं नका ! ' आतां तो तुमच्या आहारीं कदापि जाणार नाहीं. तर तुम्हांलाच आपल्या तंत्रानें वागवील. " म्हणजे येथें तत्त्वतः साधक जीवन्मुक्तावस्थेंत गेला. पण बाबांनी हें दाखविण्यासाठीं जें सगुण नाटक नटविलें आहे, त्याचें भरतवाक्य अजून होणें आहे. त्याकरितां आणखी नाटक चालविलें हें पाहिजेच.

तो फकीर त्या भक्तजनांना काय म्हणतो ?—

'आलांत काय पोरासाठीं । काय करितसां येथें गोष्टी ।
'शिरडीस माघारा न्यावें हें पोटीं ।—५ १४०॥ '

मग 'मलाहि घेऊनि चला । सवें मुलाला नेऊं कीं ॥ ' ५·१४१

द्वैत शिरडींत उद्भवलें, रहात्यांत पोसलें गेलें. पण अखेर शिरडींतच निमालें। तें कसें ? तरः—

' साई परब्रह्म पुतळा । जव्हारअली भ्रमाचा भोपळा ॥
देवादासें कसास लाविला । भोपळा फुटला शिरडींत ॥ ' ५·१४१

जीवात्मारूप साधक साई जव्हारअलीरुप सात्वीक अहंकारासह शिरडी परब्रह्मांत आला कीं त्याला देवदासरूपीं महाज्ञानी परमात्मा भेटतो. म्हणजे तो जीवनमुक्त होतो. येथें नाटकाच्या परिपूर्तिसाठीं स्वतःला जीवात्मा भावून बाबांनीं देवदासास परमात्म्याची–आत्मज्ञानाची भूमिका दिली आहे. जीवात्मा परमात्म्याची भेट झाली कीं 'सोऽहं' सात्वीक अहंकाराचें निरसन आपोआपच होतें. तें कसें ?

तयापुढें तो फकिर आणिला । शास्त्रीय वादविवाद मांडिला ॥
वैराग्यानें फकीर जिंकला । हाकूंनि लाविला तेथूनि ॥ ५।१५०

सात्वीक अहंकारांत उन्मन्नी अवस्थेंत 'सोऽहं' 'तत्त्वमसि' या महावाक्यांचें ध्यान असतें. अर्थात तेथें ध्याता, ध्यान व ध्येय ही त्रिपुटि असतें. बाबा ध्याता जव्हारअली ध्यान व देवदास ध्येय. पण आत्मज्ञान झालें कीं एकमेव अद्वैतच दिसतें. अर्थात् 'सो ऽ हं, 'तत्त्वमसि' यांचाही विराम होतो. तेथें 'सः' पण नाहीं. 'अहं' पण नाहीं. 'तत्' पण नाहीं 'त्वम्' पण नाहीं. तर फक्त 'असि' हें एकमेव चैतन्य स्वानुभवास येतें. अहंकाराचे समूळ निरसन होतें. ' हाकूनि लाविला तेथुनि ॥

वस्तुतः येथें नाटक संपले ! पण रूपकांत जव्हारअली अजून शिल्लक आहे व तत्त्वतः तर अहंकाराचें समूळ निरसन झालें तें रूपकांत कसें दाखवावयाचें ? तर जवाहरअलीच्या तोंडूनच भरतवाक्य म्हणवून बाबांनी नाटकाचा पडदा पाडला आहे.

" आपण गुरु साई चेला । हा सर्व त्याचा भ्रम निरसला ।।
बाबांनीही पूर्ववत सत्कारिला । शुद्ध झाला पश्चात्तापें ॥ " ५·१५२

त्या जव्हारअलीरूप अहंकाराला कळलें कीं मी सात्विक अहंकार झालों तरी जीवात्म्याहून श्रेष्ठ नाहीं. कारण जीवात्मा हा तत्त्वतः परमात्माच आहे. व माझी उत्पत्ति त्याच्यापासूनच आहे, ' मी त्याच्याच चैतन्यावर जीव धरून आहे. अर्थात् माझा लयही त्याच्यांतच होणार ! ' ह्या पश्चात्तापानें तो शुद्ध जाहला कीं तो जीवात्म्याला शरण जाऊन काय म्हणतो ?—

' मी गुरु तुज अति श्रेष्ठ । बरा उपकार फेडिला ॥ '
शनिमहात्म्य ३१७

पण जीवात्म्यानें प्रथम त्याला गुरू भाविला होता. तेव्हां हें जाणून तो त्याचा सत्कार कसा करतो ? तरः—

' गुरुजी तुम्हांस गर्व जाहला । म्हणोनि हा अपराध घडला ॥ '
शनिमहात्म्य ३२०

अशा रीतीनें ' नमस्कारिला साईनाथ ॥ ' ५·१५१
आणि नाटक संपलें !

प्रस्तुत कथेंतील रुपक जर नीट ध्यानांत घेतलें नाहीं व केवळ वाच्यार्थानेंच त्याकडे पाहिले तर दिशाभूल होण्याचा बराच संभव आहे. एकदां एक गुरु भाविला कीं

' गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुरेव परंब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ '

अशी भावना ठेऊन,

' बालस्य वा विषय भोगरतस्य वापि ।
मूर्खस्य सेवक जनस्य गृहस्थितस्य ।
एतद्गुरोः किमपि नैव न चिन्तनीयम् ।
रत्नं कथं त्यजति कोऽप्यशुचौ प्रतिष्ठम् ॥
अवधूतगीता २. १.

असा शास्त्राचा दंडक आहे. प्रत्येक संतांनी तोच प्रतिपादला आहे व प्रस्तुत अध्यायांत बाबांनीही तो आचरिला आहे.

' गुरुमुखांतून बाहेर आलें । ' योग्यायोग्य' ' नाहीं पाहिलें । '
वचन वरिचेवरि झेलिलें । पाणीही वाहिलें गुरुगृहीं ॥ ' ५. १२७.

पण असें जरी आहे तरी वाच्यार्थानें ह्या तत्त्वाला बाधक अशी विधानें प्रस्तुत कथेंत आलीं आहेत. जो

' शिष्य जाणें गुरुच्या अवकळा ।' त्यानें स्वधर्म राखिला शिष्याचा ॥
५. १२६.

असें कसें होईल ? कोणताही सच्छिष्य आपल्या गुरूला कसास लावून त्याला भ्रमाचा भोपळा ठरवूं पाहील काय ? मग

' जव्हारअली भ्रमाचा भोपळा । देवादासें कसास लाविला ।
भोपळा फुटला शिरडींत ॥' ५. १४३

आणि तोसुद्धां बाबांच्या शिष्याच्या समोर हें कसें ? गुरुविषयी—

' हा त्याचा सर्व भ्रम निरसला ।..........।
शुद्ध जाहला पश्चात्तापें ॥ ५. १५२.

ही कल्पना सुद्धां कोणता सच्छिष्य सहन करील ? व जर ह्या इतक्या विकल्पांना बाबांनी आधार दिला तर मग

' तो गुरु आपण चेला । भाव हा आदरिला तेथवर ॥'५. १५३.

याचा अर्थ ' गरजा सरल्यावर शिष्यानें गुरूचा खुशाल अपमान करावा ' असाच घ्यावयाचा काय ? आणि मग

' संत सृष्टिमाजी उमाप । ' आपुला बाप तो आपुला बाप ॥
४५. ११९.

अशी वृत्ति कशी बनावयाची ? कां हेमाडपंतच ह्यांत कांहींतरी पदरचेंच मरकटले आहेत ? मग ' सच्चरित ' प्रासादिक कसें म्हणावयाचें ? इत्यादि विकल्प केवळ वाच्यार्थानेंच या कथेकडे लक्ष दिलें तर अर्थपूर्ण वाचणाऱ्याच्या मनांत उद्भवणें अपरिहार्य आहे. त्यांचें निरसन वरील प्रमाणें लक्ष्यार्थ शोधल्यानेंच होईल व त्या उक्ति दिशाभूल करणाऱ्या नसून, कोणाची निंदा करणेंसाठीं नसून अर्थाला उचित अशाच असल्याचें निर्दर्शनास येईल ! येथें बाबांनीं स्वतः साधक जीवात्मा बनून सिद्ध कसे बनावयाचें तें रूपकानें दाखविलें आहे व बाबांच्या लिलांची खरी मजा हीच आहे कीं,

' सिद्ध कोटींत जरी जनन। साधका ऐसें तयाचें वर्तन ॥ " ४. ५६.

अहंकार हा केव्हांही कनिष्ठच ! पण देहाहंकार जसा जीवात्म्याला बंधनांत ठेवतो, तसाच ' सात्विक अहंकार ' जीवात्म्याला मुक्त करतो. कोठलाही मार्ग घ्या, साधकावस्थेंत पदार्पण करून ब्रह्मपदाच्या गच्चीवर जाणेची देहाहंकार निरसन ही जशी पहिली पायरी आहे तशीच सात्विक अहंकार ही शेवटची पायरी आहे. व ती ओलांडल्याशिवाय कोणीही केव्हांही ब्रम्हपदाच्या गच्चीवर जाऊं शकत नाहीं. ह्याचें रूपक व्यवहारांत आपणांस श्रीशंकराच्या देवालयांत पहावयास मिळतें. सर्व पायऱ्या चढून आपण वर जातों तेव्हांच शिवलिंग आपणांस पहातां येतें. तसेंच 'तत्त्वमसि, 'सोहं', 'हंसः' इत्यादि सात्विक अहंकारयुक्त महावाक्यांचा बोध झाल्याखेरीज आपणांस अपरोक्षानुभव येत नाहीं. म्हणून साधकावस्थेंत जीवात्म्याला सात्विक अहंकाराची अत्यंत जरूरी आहे. इतकेंच नव्हे तर त्यावांचून त्याचे भागणार नाहीं. सिद्धावस्थेंत जेथें 'तत्' ही नाहीं आणि 'त्वम्'ही नाहीं तेथें अर्थात् ' अहं ' ची जरूरी नाहीं. व हेंच श्रीबाबांनी प्रस्तुत कथेंत दाखविलें आहे. तेव्हां जव्हार-अलीचें वर्णन जरी वाच्यार्थानें निंदाप्रचुर भासलें तरी आपण साधक आहोंत अतएव त्याची भूमिका लक्ष्यार्थानें लक्षांत घेऊन आपणांस त्यांच्याविषयीं आदरच बाळगिला पाहिजे ! तसें न करतां जर आपण केवळ वाच्यार्थानें त्याच्याकडे हीन दृष्टीनें पाहिलें तर

' येथें कोणाचे काय बा डोळे। ज्याचें त्यानेंच अनहित केलें। " अस्तु

मी केलेली ही विस्तृत चर्चा वांचून कोणी अशी पृच्छा करतील कीं 'एवढे खोलांत कां जा ? आम्हीं भोळ्या-भावानें सच्चरित वांचतो. व भोळी भक्ति जर त्वरित फलदायी असते तर हा खटाटोप कां ? ' तर मी त्यांना इतकेंच आश्वासन देतों कीं ज्यांचा भोळाभाव पूर्णत्वानें असेल त्यांना ही टीका यत्किंचितसुद्धां बाधक होणार नाहीं. उलट पक्षीं ज्यांच्या मनांत ह्या टीकेनें विकल्प उठतील त्यांनीं अजून त्यांचा भोळाभाव पूर्ण-पोंचला नाहीं अशी खूणगांठ बांधून तो पूर्ण करणेंचा प्रयत्न करावा तसेंच त्यांनीं स्वतः शींच विचार करावा कीं, जर भोळ्याभावानें मुक्ति मिळते तर त्याचा आद्य पुरस्कर्ता तुकाराम यानें लोकांना नुसते टाळ कुटत नामगजर करीत ठेवण्याऐवजी जिला प्राकृत वेदतत्त्वज्ञानाचे आगर म्हणतात अशी ' गाथा ' लिहिण्याचा अट्टाहास कां केला ?

' कथावार्तादि अनुभवांचा संग्रह साचा करावा ॥ " २-७५

अशी श्रीबाबांची आज्ञा असतां हेमाडपंतांनी तरी पूर्ण प्रासादिक गणल्या जाणाऱ्या ' सच्चरितांत ' तत्वज्ञान कां घुसडलें ? तेव्हां उपक्रम उपसंहारावरून हेंच सिद्ध होतें कीं, भोळाभाव हा फक्त भक्तिमार्गांत शिरकाव होणे पुरताच भोळाभाव ठरूं शकतो जसजसे

आपण त्यांत पुढें जातो तसतशी आपली दृष्टि कळत न कळत शोधक बनत जाते व तशी ती बनणें आत्मसंशोधन व आत्मानुभव यांकरितां पाहिजेच आहे, श्रीतुकारामांची तशी ती बनली म्हणूनच त्यांना वैकुंठीचे विमान आले. हेमाडपंतांचीहि तशी दृष्टि बनली म्हणूनच ' सच्चरित ' रुपीं अमृत त्यांच्या लेखणींतून स्रावले व आपलीही दृष्टि आज नाहीं उद्यां अशीच बनणार ! तशी ती बनल्यावर तिला योग्य ती दिशा दाखविणेस सद्-हेतूनें केलेली टीका वा निरीक्षण सन्मार्गदर्शकच ठरेल !

' साई समर्थास दीपोत्सवाची मोठी हौस ॥ ' ५–१००

कथासार—१०१ ते ११३:—बाबांना पणत्या लावावयाची फार हौस होती ते कधीही अंधेरांत निजत नसत, ते वाण्याकडून तेल भीक मागून आणीत आणि पणत्या लावीत. एकदां सर्व वाण्यानी कट केला आणि कोणीहि त्यांना तेल घातले नाहीं. ते परत मशिदीत गेले आणि पणत्यांत पाणी भरून काकडे घालून त्या त्यांनी पेटविल्या आणि त्या पेटल्या.

निर्गुण परब्रम्हाचे सगुणरूप बाबा ! चैतन्याची बाबा ही मूर्तिमंत मूर्ति. तें चैतन्य कसे असते ? तर प्रकाशमय व हेंच बाबांनी दीपोत्सव करून दाखविलें. आतां व्यवहारांत तेलाशिवाय वात जळत नाहीं हें खरे पण त्या तेलाचे रुपांतर प्रकाशांतच होतें. आत्मज्योत म्हणजेच चैतन्य. चैतन्य म्हणजेच ज्ञान. आणि तें तर सदोदित स्वप्रकाशच आहे. मग ज्याचें नित्यभान होत आहे, त्याला उपाय करण्याची जरूरी काय ? " (श्रीदत्त भार्गव संवाद प्र० १९) बाबांनीं तेलाशिवाय, नुसतें पाणी घालून, पणत्या पेटवून हेंच दाखविलें. तेव्हां आत्मज्ञानाला कशाचीच जरूरी नाहीं ! बाबांना पण त्यासाठीं तेल हवेंच होतें असें नाहीं. मग त्यानीं तेलाची भीक तरी कां मागितली ? तर मायामोहित जनांच्या—वाण्यांच्या—उद्धारार्थ ! ज्ञान स्वप्रकाशित खरें ! पण तें हजारों वासनांच्या अंधारांत गडप झाल्यासारखें भासतें व कोणास ओळखूं येत नाहीं. म्हणून भक्तिरूप तेलानें ज्ञानज्योत पाजळून आपल्या वासनातमाचा निरास करण्यासाठींच बाबांनी तेलाची भीक मागितली. ती भीक आपण घातली आपण भक्ति केली तर ' कर्पूर आनलीं । उदकीं सैंधव । ' या प्रमाणें आपण आपली ज्योत बाबांच्या ज्योतीत समरस करूं ! आपण मुक्त होऊं, बाबांची ज्योत अखंड पेटति आहेच. तिला कशाचीच जरूरी नाहीं. तेव्हां आपण भक्तिची भीक घातली तर आपलाच उद्धार होणार आहे. न घातली तर आपणच आपलें अनहित करून घेऊं. म्हणून जें भगवंतानीं

' आत्मैवह्यात्मनोबंधुरात्मैव रिपुरात्मनः । ' भ० गी. ६—५

असें गीतेंत प्रतिपादिलें तेंच श्रीबाबानीं ह्या पण त्यांच्या कथेंत प्रत्यक्ष करून दाखविलें आहे.

असो. प्रस्तुत अध्यायांत श्रीबाबा सगुण देहधारी असे प्रकटले. इतकेंच नव्हे तर स्वतः साधक बनून सिद्धावस्था कशी प्राप्त करावयाची ते त्यांनी सक्रिय दाखविलें. व शेवटीं त्यांना स्वतःला त्याची यःकिंचित् जरूरी नसतां केवळ आपणां मोहितांचा उद्धार व्हावा या निःस्वार्थहेतूनें प्रेरित होऊन त्यांनीं आपल्यापाशीं आपली ज्ञानज्योत पाजळण्यासाठीं भक्तिरूपी तेलाची भीक मागितली ! तेव्हां अशा या भिकाऱ्याला तो भीक मागतो म्हणून आपण हडहड केलें तर त्यांत आपलेंच अकल्याण होणार आहे. तेव्हां आपलें खरें कर्तव्य काय ? तर त्याच्या हांकेला उचित तीभीक द्यावयाची ती भीक म्हणजे आपलें स्वत्त्व त्याच्यापदीं अर्पण करावयाचें ! आपल्या स्वत्त्वाची आरति त्याला ओवाळायाची तेंच कार्य आपण आतां, श्रीबाबांचे समकालिन 'बंधु' श्रीवासुदेवानंद सरस्वति उर्फ टेंब्ये स्वामी यांनीं केलेली, श्रीसत्यदत्तव्रत पोथींत प्रसिद्ध असलेली व प्रस्तुत अध्यायाच्या 'निरीक्षणा' स सार्थ अशी आरति म्हणून, करूं याः—

आरति

रागः सारंग, तालः त्रितालः

आरति ओवाळूं । अनसूया । तनया दत्तात्रेया ॥ धृ०॥
सर्वांतरिंचें जें ॥ निजगूज ॥ साक्षीभूतचि तेज ॥
संसार वृक्षाचें ॥ अधिबीज ॥ तो हा सद्गुरुराज ॥
विरजब्रह्म जया ॥ म्हणति तया ॥ श्रीगुरु दत्तात्रेया ॥ १ ॥
सात्विक हृदय हें ॥ आरति ॥ तेज कर्माच्या वाती ॥
विवेक स्नेहानें ॥ त्यानिगुति ॥ भिजवुनि ज्ञानज्योति ॥
पाजळुनी पेटविल्या । ओवाळाया ॥ श्रीगुरुदत्तात्रेया ॥ २ ॥
आरति उजळीता ॥ या चित्ता —॥ मध्यें तिळभर ध्वांता
वावहि नच मिळतां ॥ दृश्यता ॥ आलि निमेष न जातां ॥
सोऽहं प्रकाशहा ॥ हो सखया ॥ श्रीगुरुदत्तात्रेया ॥ ३ ॥
प्रकाश आरतिचा ॥ हा थोर ॥ सबाह्य अभ्यंतर ॥
मी तूंपण हाचि ॥ अंधःकार ॥ जाळुनि झळके फार ॥
वेगळा वासुदेव ॥ तेथुनिया ॥ नोहे दत्तात्रेया ॥ ४ ॥

॥ इति पन्चमाध्याय निरीक्षणम् ॥

९३

श्री साईनाथ

श्री म्हाळसा देवीचें अत्यल्पवृत्त

व

बाबावरील सुंदर कवन

संगमनेर गांवाजवळ कसरवाडी नांवाचें एक खेडें आहे. तेथील रहिवासी ही बाई. हिची जात मराठा, वय अजमासें ७०–७५ वर्षांचें. वर्ण निमगोरा. तोंडू झिज्या पसरलेली पण हंसतमुख. पायास सदा सर्वकाळ चिंध्या बांधलेली, वाटेल तेथें बसणारी, भुईवर पडणारी, काठी टेकीत चालणारी, तुकडे मागून खाणारी. हें तिचें सासरचें नांव. माहेरचें नांव राधी. बाबा तिला म्हाळी म्हणून हांक मारीत. हिचें नवऱ्याचें नांव नामदेव आबा सावंत. लग्न ल्हानपणी झाले. पण लग्न झाल्यापासून ही कधी नवऱ्याजवळ राहिलीच नाहीं, त्यामुळें हिला मूलबाळ कांहीं नाहीं. तसेंच जवळचें कोणी आप्तही नाहींत. ही पहिल्यापासून पंढरपूर, जेजुरी, आळंदी, चांगदेव, निघण्याचा महादेव, नेवासें वगैरे वगैरे पुण्यतीर्थ क्षेत्रांची यात्रा करीत हिंडत असे. शिरडीस बाबा आल्यापासून ही बाबाकडे येत जात आहे. हिचे बाबांवर निस्सीम प्रेम. बाबा हिचें दैवत. शाईबाबा हिचा मंत्र. शाईबाबा हिचा जप. हिचे जिव्हाग्रीं शाई बाबा हें नाम.

हिचें भिक्षेचें व्रत अद्यापही चालू आहे. ही अत्यंत बोलकी व बडबडी आहे. सर्व पुरुषांना बाबा व बायकांना आई हीं तिचीं नांवें ठरलेलीं आहेत. सर्वांपाशीं एक बडबड व एकच मागणी. " बाबा माझ्या पोटाला द्या बरं का, माला पगार चालू करा, माझा सांभाल करा. " सर्वांना एकच आशिर्वाद. " तुमचा जोडा जन्माला जाईल, तुम्हांला पांच नातू होतील. तुम्ही सुखाचे रहा. तुमचे शाईबाबा कल्याण करील. मला लुगडे द्या बरं कां व मला पगार चालू करा. ,' वरील मागणीच्या व आशिर्वादाच्या पर्वा कम जटा व घनांच्या इतक्या आवृत्त्या होतात कीं शांत वृत्तीच्या मनुष्याचेंही डोकें उठतें. पित्त खवळतें. संताप उत्पन्न होतो. पण तिची टकळी सारखी सुरूच असते. तिला कोणाची ओळख लागत नाहीं. वरील वर्तन सर्वांशी सारखें. किती दिलें तरी समाधान नाहीं. दिले तरी पुनः मागणी व आशिर्वाद आहेतच. तिच्या बडबडीला कंटाळून तेथून उठून गेल्याखेरीज, किंवा तिला हांकून देऊन दरवाजा बंद केल्याखेरीज गत्यंतर नसतें.

श्री गोदावरीमाईचे कालवे येण्यापूर्वी शिरडीस पाण्याचे मोठें दुर्भिक्षच होतें. बागबगीचे, फुलवाड्या वगैरे कांहीं नव्हत्या. त्या वेळीं म्हाळी बाबांना जंगली फुलें, व जंगली फुलांच्या माळा मोठ्या प्रेमानें व भक्तीनें घालीत असे. बाबांवर म्हाळींची अजून ही अलोट भक्ति आहे. ही पुष्कळ वर्षें शिरडी येथें बाबांच्याजवळ असे. बाबा हिला जेऊं घालीत पण पैसे देत नसत. हल्लीं हिची वारी साकुरी व शिरडीची आहे. तिला बाबावांचून व शिरडीवाचून चैन पडत नाहीं.

म्हाळी म्हणते, " बाबा एकदां माझे स्वप्नांत आले. त्यांनीं माझा मुका घेतला. व म्हणाले, म्हाळे तुझें मी कल्याण करीन. तुला एक बोट देईन. तुझा जे कोणी राग करतील त्यांच्याजवळ मी राहणार नाहीं. म्हाळे तुला मी दागिने देईन. रुपया दोन रुपये, पांच रुपये रोजापर्यंत देईन व तुझ्याजवळ मी राहीन. "

" डोकें बांधून माझ्यापुढें उभे रहात व म्हणत कीं मला शाईबाबा म्हण. म्हाळे म्हाळे म्हणून मला हांका मारीत. "

लोक हिला वेड्यांतच काढतात ही पूर्ण वेडी नाहीं. अत्यंत बडबडीमुळें डोकें ठिकाणावर नसल्याचें दिसते. भाबडी, भोळी व अर्धवट दिसते.

हिला शिक्षणाचा गंध नाहीं. तथापि कवनस्फूर्ति आहे. हिचें कवनास वृत्त नाहीं. तथापि तें अभंगासारखें दिसतें. हिच्या कवनास कडवी आहेत. प्रत्येक कडव्यास चार चरण आहेत. व प्रत्येक चरणांत अर्धी दुगण आहे, व एक पालुपद आहे. अभंगाप्रमाणें हिंचे कवनांत चवथा चरण कमी अक्षरांचा किंवा कमी मात्रांचा नाहीं. पण चारी चरणही सारख्याच अक्षरांचे नाहींत. सारखीं अक्षरें किंवा सारख्या मात्रा नसल्यामुळें कवन कोणत्याच वृत्तांत बसत नाहीं. तथापि म्हणण्यास सुलभ असून अर्थपूर्ण आहे. कवनांत अनुप्रासालंकार आहे. भाषा बरेच ठिकाणीं अशुद्ध आहे.

म्हाळीबाईनें श्रीपंढरीनाथावर श्रीचंद्रभागामाईवर व बाबांवर अशीं बरींच कवनें स्वतः रचिलीं आहेत. बाबांवर केलेल्या कवनांपैकीं एक खालीं देतो.

" देव शाईबाबा आहे सत्वाशीळ ॥ (सत्वशील) आहे
सत्वाशीळ ॥ अहो रामा ॥ पांगळ्याला पाय, आंधळ्याला
दिल डोळ (दिले डोळे)॥ आंधळ्याला दिल डोळे ॥
अहो रामा ॥ चांदीचें गंगाळ मोत्यांची चुंबळ॥ मोत्यांची
चुंबळ ॥ अहो रामा ॥ सूर्यासमूक (सन्मुख) शाई
बाबाची अंघोळ ॥ शाई बाबाची अंघोळ ॥ अहो रामा ॥ १ ॥

देव शाईबाबा नवसाला पावत ॥ नवसाला पावत ॥ अहो रामा ॥ गांवा गाईचें (गांवीचे) लोक आले शिरडीला धांवत ॥ शिरडीला धावत ॥ अहो रामा ॥ गांव शिरडी चढली नांवाला ॥ चढली नांवाला ॥ अहो रामा ॥ ऐकत नाहीं शिरडी पांच पन्नास गांवाला ॥ पन्नास गांवाला ॥ अहो रामा ॥ २ ॥ चोळी बाळकोटी (बाणकोटी) लुगडें घेतलें मिराणी[1] ॥ घेतलें मिराणी ॥ अहो रामा ॥ केली बोळवण देवा शाईबाबांनीं ॥ देवा शाईबाबांनीं ॥ अहो रामा ॥ कुरुळ्या (कुरळ्या) केसाचे भांगी (भांग) पडतील बाक ॥ पडतील बाक (बाकडें) ॥ अहो रामा ॥ देवा माझ्या शाईबाबा समारता (समर्था) मी तुमची लेक ॥ मी तुमची लेक ॥ अहो रामा ॥ ३ ॥ देवा माझ्या शाईबाबा धरीन तुमचे पाई (पाय) ॥ धरीन तुमचे पाई ॥ अहो रामा ॥ माझ्या दैवाकडै (कडे) नेत्र उघडून पाही ॥ नेत्र उघडून पाही ॥ अहो रामा ॥ देवा माझ्या शाईबाबा माझा भाव तुमच्यावर ॥ माझा भाव तुमच्यावर ॥ अहो रामा ॥ म्हणून तुम्हीं माझें नशीब केलें थोर ॥ नशीब केलें थोर ॥ अहो रामा ॥ ४ ॥ गांव शिरडी शिरडी शिरापूर× ॥ शिरडी शिरापूर ॥ अहो रामा ॥ मागें चाले शाईबाबा, पुढें चाले चोपदार ॥ पुढें चाले चोपदार ॥ अहो रामा ॥ गांव शिरडीच्या गल्लो गल्लीं कंदील ॥ गल्लो गल्लीं कंदील ॥ अहो रामा ॥

१ काळ्या व तांबडे रेघांचे लुगड्यास मिराणी म्हणतात. २ शिरडीकडील बायका गाण्यांत शिरडीस शिरापूर हणतात. त्या कशाबद्दल म्हणतात तें समजत नाहीं म्हणताव ही गोष्ट खरी.

देवा शाईबाबाच्या चोपदाराला मंदील ॥ चोपदाराला मंदील ॥ अहो रामा ॥ ५ ॥ देवामध्यें देऊ (देव) शाईबाबा खरा ॥ शाईबाबा खरा ॥ अहो रामा ॥ ठाव (ठाउक) नाहीं याला अस्तुरीचा (स्त्रीचा) वारा ॥ अस्तुरीचा वारा ॥ अहो रामा ॥ इथून दिसतो शाई-बाबांचा बंगला ॥ शाईबाबांचा बंगला ॥ अहो रामा ॥ चांदीचें तबक पेढे वाटीतो रंगेला ॥ वाटीतो रंगेला॥ अहो रामा ॥ ६ ॥ देव शाईबाबा आगीनीचें (अग्नीचें) घर ॥ आगीनीचें घर ॥ अहो रामा ॥ उदय (ऊद) कापूर आरती जळे थीर (स्थिर) ॥ आरती जळे थीर ॥ अहो रामा ॥ देव शाईबाबा सत्याचा पुरूस (पुरुष) ॥ सत्याचा पुरूस ॥ अहो रामा ॥ रामनवमीला याचा भरतो उरूस ॥ भरतो उरूस ॥ अहो रामा ॥७॥ देव शाईबाबा लई दिसाचा म्हातारा ॥ लई दिसाचा म्हातारा ॥ अहो रामा ॥ चैताच्या (चैत्राच्या) महिन्यांत याची भरती जतरा ॥ भरती जतरा ॥ अहो रामा ॥ देव शाईबाबा मशिदींत उभा होता ॥ मशीदींत उभा होता ॥ अहो रामा ॥ माला उमजना याच्या मुसलमानी बाता ॥ याच्या मुसल-मानी बाता ॥ अहो रामा ॥ ८ ॥ देव शाईबाबा येसीमंधी (वेशीमध्यें) उभा राही ॥ येसीमंधी उभा राही॥ अहो रामा ॥ पान फुलासाठीं वाट मुजवराची (पुजाऱ्याची) पाही ॥ वाट मुजवराची पाही ॥ अहो रामा ॥ शिर-डीच्या येसीमंधी दंगा कशीयाचा (कशाचा) झाला ॥ कशीयाचा झाला ॥ अहो रामा ॥ शाईबाबाच्या दर्शनाला

तांगा शीपयाचा आला ॥ शीपयाचा आला ॥ अहो रामा ॥ ९ ॥ डोईवर घागर मी जाते राग राग ॥ मी जाते राग राग (रागे रागे) ॥ अहो रामा ॥ देव माझे शाईबाबा देव येती माग माग ॥ देव येती माग माग ॥ (मागे मागे) ॥ अहो रामा ॥ कोपरगांवा जाया निमगावांची वसती ॥ निमगावांची वसती (वस्ती) ॥ अहो रामा ॥ शाईबाबाची माडी कळसाची दिसती ॥ कळसाची दिसती ॥ अहो रामा ॥ १० ॥ गांव शिरडीचा व्हईन (होईन) मी खराटा ॥ व्हईन मी खराटा ॥ अहो रामा ॥ येतिल साधुसंत झाडीन चारी वाटा ॥ झाडीन चारी वाटा ॥ अहो रामा॥ गांव शिरडीची व्हईन (होईन) मी बाभूळ ॥ व्हईन मी बाभूळ ॥ अहो रामा ॥ साधुसंत येती वर फेंकीन मी तांदूळ ॥ फेकीन मी तांदूळ ॥ अहो रामा ॥ ११ ॥ देव शाईबाबा कधीं मजला भेटल (भेटेल) ॥ कधी मजला भेटल ॥ अहो रामा॥ मज दुबळीचें कधीं दारिद्र हटेल ॥ कधीं दारिद्र हटेल ॥ अहो रामा ॥ माझ्या दुःखाला शाईबाबा साह्य झाला ॥ शाईबाबा साह्य झाला ॥ अहो रामा ॥ आनंदाची घडी मिळाली माला ॥ घडी मिळाली माला ॥ अहो रामा १२ ॥ नवस बोल्ले शाईबाबाच्या वाड्याला ॥ शाईबाबाच्या वाड्याला ॥ अहो रामा ॥ बैल बंधूचे तकतेरावाच्या[1] गाड्याला ॥ तकतरावाच्या गाड्याला ॥

१ चार चाकी गाड्यावर एक भुसाचा, काळ्या घोंगड्याचा, किंवा रंगीबेरंगी कापडाचा हत्ती करावयाचा. त्यावर अंबारी घालून त्यांत तमाशा करावयाचा, व सर्व गांवात मिरवावयाचा. या सोंगास तकतराव असें म्हणतात.

अहो रामा ॥ नवस बोलले शाईबाबा धाई धाई ॥
शाईबाबा धाई धाई ॥ अहो रामा ॥ गाळ्यांवर गल्फ ॥
(गलेफ) बंधु माझ चाल (माझे चालती) पायीं ॥
चाल पायीं ॥ अहो रामा ॥ १३ ॥ देवा शाईबाबा
कोण्या नारीला पावला ॥ नारीला पावला ॥ अहो
रामा ॥ सवा मणाचा मलीदा त्याला गल्फ वाहीला ॥
त्याला गल्फ वाहीला ॥ अहो रामा ॥ गांव शिरडींमधी
मी गेले सभायती (प्रभाती) ॥ गेले सभागती ॥ अहो
रामा ॥ देवा शाईबाबा तिथ (तेथें) काकड आरती ॥
तिथ काकड आरती ॥ अहो रामा ॥ १४ ॥

वरील कवनांत श्रीम्हाळसादेवींच्या बेडसर नव्हे तर विशुद्ध मस्तकांतून निघालेल्या, बाबांच्या सत्वशीलत्वाबद्दलच्या, त्यांच्या सत्यत्वाबद्दलच्या, त्यांच्या पुराणपुरुषत्वाबद्दलच्या, त्यांच्या आजन्म ब्रम्हचारित्वाबद्दलच्या व त्यांच्या अग्निस्वरूपाबद्दलच्या कल्पना उदात्त तर खऱ्याच.

पण आपल्या क्षेत्रसंन्यासामुळें शिरडी उन्नतावस्थेस चढल्याच्या, पाय, डोळे, देऊन अनाथास सनाथ करण्याच्या परोपकाराच्या, नवसास पावून हजारो भक्तांचे मनोरथ परिपूर्ण करण्याच्या उदात्त हेतुबद्दलच्या, रात्रंदिवस दर्शनाची तळमळ लागलेल्या जीवास भेट देऊन त्याच्या ऐहिक व पारत्रिक दारिद्र्याचा नाश करण्याच्या, रुष्ट झालेल्या भक्ताचे मागें मागें जाऊन त्याचें कोडकवतिक पुरविण्याच्या व आपल्या पिलांची क्षुधा व तृषा केवळ प्रेमावलोकनानें भागविणाऱ्या कासवीप्रमाणें किंवा केवळ प्रेमावलोकनानें आपल्या शकुल्याचें चित्त प्रसन्न करून सोडणाऱ्या माउलीप्रमाणें आपल्या केवळ प्रेमनेत्रकटाक्षाच्या योगानें आपल्या भक्तांचें कल्याण करण्याच्या कल्पना उदात्ततर आहेत.

आणि जिवंतपणीं भक्तांकडून नित्य येणाऱ्या रानटी पानांफुलांच्या माळांच्या सेवेची शिरडीच्या वेशीवर वाट पहात बसण्याच्या पण आपल्या निधनानंतर, तामस-

१ स्वभावगती, सहजगती किंवा प्रभाती—पहांटे.

गुणप्रधानं हीन कोटींतील खराट्यासारख्या व बाभळीसारख्या वस्तू आपण होऊन, संत चक्रवर्ती बाबांच्या पायावर लोटांगण घालण्याकरतां चारी दिशांकडून येणाऱ्या साधुसंतांच्या चारी वाटा झाडण्याचें काम करण्याच्या, व साधुसंतांचे समाधिवर, थडग्यावर अगर खड्ड्यावर लावलेली बाभूळ आपण होऊन, जाणाऱ्या येणाऱ्या संतप्रेमी वाटसरू सद्भक्ताकडून, त्या बाभळीवर फेंकले जाणारे तांदूळ आपण त्या समाधिवर, थडग्यावर किंवा खड्ड्यावर फेंकून साधुसंतांची व बाबांची सेवा करण्याच्या कल्पना खरो-खरच उदात्ततम होत असें मला वाटतें.

या श्रीम्हाळसादेवींच्या व शिरडीतील इतर बायांच्या बाबांवरील कवनासंबंधी श्री. कै. भक्तश्रेष्ठ आण्णासाहेब दाभोळकर लिहितातः—

" काय त्या बायांचा प्रेमा तरी। काय तयांचे प्रेमाची माधुरी ॥ निर्मळ प्रेमचि कवन करी। विद्वत्ता न करी कवनास ॥ ७८ ॥ साधी सरळ भाषा खरी। विद्या नाहीं तिळभरी ॥ त्यांतून जें कवित्व चमक मारी। मान चतुरीं डोलविजें ॥ ७९ ॥ खऱ्या प्रेमाचें आविर्भवन तया नांव खरें कवन ॥ तें या बायांच्या वाणीमधून ॥ श्रोतीं पाहून घ्यावें कीं ॥ ८० ॥ धन्य धन्य तयांची प्रेमळता। खळ्यांत परसांत कामें करतां ॥ दळतां कांडतां डेरे घुसळतां ॥ महिमा गातांत बाबांचा ॥ ७६ ॥ आसनीं भोजनीं, शयनीं। बाबांच्या नांवाची अक्षय्य स्मरणी ॥ एका बाबावीण दुजा कोणी। देव ज्यांनीं नाठवीला ॥ ७७ ॥

श्रीसाईसच्चरित अ. १० वा.

श्रीक्षेत्र शैलधी शिरडी.
आश्वीन कृ. ६ गुरुवार
दिनांक २–११–३९

बाबांचें बाळ

—:०:—

श्रीदत्त चित्साइ सद्गुरुभ्योनमः

श्री समर्थ सद्गुरु साईबाबा महाराज संस्थान शिरडी (शैलधी) येथील शके १८५८–५९–६० या त्रैवार्षिक संवत्सरांत घडलेल्या गोष्टींचें स्थूलदृष्टया संकलित

वृत्तांतकथन

३ आरोग्य, सोयी व रस्ते

१. शिरडी गांवांतील ग्रामपंचायतींनीं गांवांत कोपरगांव संगमनेर या रहदारीच्या मोठ्या रस्त्यापासून, बाबांच्या समाधिमंदिरावरून श्री साईनाथ लक्ष्मी दामोदर बाबरे चिंचणकर वाचनालयापर्यंत एक लहानसाच पण रुंद प्रशस्त व उठावदार रस्ता केला आहे. तो रस्ता व गांवांतील इतर बारीक सारीक रस्ते साफसूफ ठेवण्याकरतां व संस्थानने बांधलेले शौचकूप स्वच्छ राखण्यांकरतां भंगी व महार यांची व्यवस्था केली आहे. हें काम सार्वजनिक अल्यामुळें संस्थानकमिटींनींही त्यास मदत म्हणून दरमहा रु. २ दोन देण्याचें मंजूर केलें आहे.

शौचकूप.

२. उत्सवांत बाहेर गांवाहून येणाऱ्या सद्भक्तांच्या सोईकरतां संस्थान कमिटीनें प्रथम दोन शौचकूप बाबांच्या बागेच्या आवारांत बांधले. पण ते अपुरे पडूं लागल्यामुळें या त्रैवार्षिक कालांत आणखी तीन नवीन शौचकूप बांधले आहेत. त्यामुळें उघड्यावर शौचास बसण्याची संवय नसलेल्या नगर निवासी व यात्रेकरतां येणाऱ्या भक्तांची चांगली सोय झाली आहे. हे ही शौचकूप त्याच बागेच्या आवारांत पहिल्या दोन शौचकूपाचें शेजारी बांधून तिकडे जाण्याकरतां एक चिमुकला रस्ताही केला आहे.

पाणी व धर्मशाळा.

३. स्वतंत्ररीत्या पाणी भरण्याची, स्नान करण्याची, कपडे धुण्याची, व वाळत टाकण्याची, व त्याकरतां एक लहानसें पण प्रशस्त पत्र्याचें घर अथवा धर्मशाळा बांधण्याची अद्याप सोय झाली नाहीं. पण यथावसर बाबांच्या बागेस लागून पण आवाराबाहेर असलेल्या लोकल बोर्डाचे विहिरीजवळ ही सोय करण्याचा संस्थान कमिटीचा

विचार आहे. जागा व द्रव्य यांच्या अभावामुळें वरील सोयी लांबणीवर पडल्या आहेत.

रस्त्यावर दिवे. (वीथि स्तंभदीप)

४. आजपर्यंत अंधेऱ्यारात्रीं रस्त्यावर दीपप्रकाशाची कांहींच सोय नव्हती. या त्रैवार्षिक अवधींत निदान काळोख्या रात्रीं रस्त्यावर पेट्रोमॅक्सचे दोन मोठे दीप लावण्याची संस्थान कमिटीनें सोय केली आहे. त्याचा उजेड फक्त बाबांच्या चावडी-पासून बाबांच्या समाधि मंदिरापर्यंत एकाच बाजूनें पडतो. तसेंच आणखी मोठे दोन दीप, एक वाचनालयाच्या सन्निध असलेल्या श्रीरामपद सेवक श्रीहनुमानजीच्या मंदिरा-जवळ, व दुसरा कै. भक्तवर्य काकासाहेब दीक्षित यांच्या वाड्याचे कोपऱ्यांवर, असे दोन दीप लावले म्हणजे त्या चारी दीपांचा प्रकाश एका बाजूनें थेट मोठ्या सडके-पासून, बाबांच्या बागेवरून, वरील श्री बलभीमजीच्या मंदिरापर्यंत, दुसरे बाजूनें थेट बाबांच्या चावडीपासून श्री द्वारकामाईवरून व बाबांच्या समाधिमंदिरावरून मोठ्या रस्त्यापर्यंत पडेल. बहुतकरून ही सोय शके १८६१ सालांत कमिटी करणार आहे.

४ संस्था व दुरुस्त्या

सभामंडप.

१. बाबांच्या समाधि मंदिरापुढील जागा सद्भक्त श्री दामुआण्णा रासने नगरकर यांनीं सभामंडपाकरतां विकत घेऊन संस्थानास बक्षिस दिली. पण मंदिराच्या मानानें ही जागा फारच अपुरी पडे. करितां या त्रैवार्षिक कालांत त्याच जागेस लागून असलेली श्री गोंदकर यांची जागा संस्थान कमिटीनें चिंचणकर मिळक-तीच्या उत्पन्नाच्या रकमेंतून पैसे खर्च करून (रु. ९६०) विकत घेतली. तसेंच त्याच जागेस लागून असलेली श्री पुनमचंद शेट मारवाडी यांची जागा रावसाहेब श्री यशवंत जनार्दन घाळवणकर सुपरिंटेंडंट पोलीसखातें मुंबई सेक्रेटरीएट रा. अनोळें हल्लीं वस्ती वांद्रें यांनीं, विकत घेऊन (एकंदर खर्च ७५० रु) संस्थानास बक्षिस दिली. यामुळें समाधि मंदिरापासून श्री द्वारकामाईपर्यंत सभामंडपाकरतां २–३ हजार मंडळी बसतील एवढें भव्य व विशाल पटांगण तयार झालें आहे. संस्थान कमिटीनें ही जागा साफसूफ करून, उंच सखोलपणा काढून टाकून, दोन बाजूस अवार भिंती घातल्या आहेत. आतां सभामंडप बांधण्याचें कार्य केव्हां होईल तें बाबांना माहीत.

याच जागेंत, संस्थान कमिटीनें श्री नंदुराम मारवाडी यांच्या घरासमोरील सर-कारी जागेचा ल्हानसा तुकडा विकत घेऊन, सामील केला आहे.

स्वयंपाकघर.

२. सभामंडपांत एका बाजूस बांधलेल्या स्वयंपाकघराची शिल्लक राहिलेली परिपूर्ति चिंचणकर मिळकतीच्या उत्पन्नांतून रु. २३२ खर्च करून अपुरे राहिलेले दरवाजे, खिडक्या, जाळ्या तयार करून व भिंती घालून वर पत्रे ठोकून केली आहे.

बाबांचा बाग.

३. वैराग्यशील यती, व्रती, तपी, योगी वगैरे बाबांच्या अनन्य भक्ति मुमुक्ष-वृंदाकरतां, बाबांची बाग एकांतवसाचें स्पृहणीय व विलोभनीय तपोवन करण्याचा संस्थान कमिटीचा शुद्ध, पुण्य, पवित्र विचार आहे. या कामास अवश्य लागणाऱ्या साधनापैकीं फक्त एक दोन साधनांचीच जुळवाजुळव झाली आहे. पण ती प्रयोगावस्थेंतच आहे. जसा जसा द्रव्याचा पुरवठा व मुमुक्षु भक्तांची सहानुभूति व प्रोत्साहन मिळत जाईल, तसतशी बाकींच्या साधनांची जुळवाजुळव मंद किंवा शीघ्र गतीनें करण्यांत येईल.

या त्रैवार्षिक कालांत बागेस रु. १७५ खर्च करून कांटेरी तारेचें सुंदर व मजबूत आवार केलें आहे.

बाबांची चावडी.

४. (शयन मंदीर) इतकी नादुरुस्त झाली होती. कीं तिची मागील बाजू सबंध पडून दुसऱ्या एका बाजूचीही भिंत कोसळली होती. त्यामुळें गुरुरायांचें शयन स्थान खर सूकरादि प्राण्यांनीं आपलें निद्रागार व शौचकूप बनविलें होतें. हें हृदय-द्रावक दृश्य संस्थान कमिटीच्या बहुतेक सर्व सभासदांनीं डोळ्यानें पाहून चावडी ताबड-तोब पाडून नवीन बांधण्याचा ठराव केला. त्याप्रमाणें चावडी चिंचणकर मिळकतीच्या उत्पन्नातून अजमासे २००० रु. खर्च करून नवी बांधली. व तिला "**श्री साईनाथ लक्ष्मी दामोदर बाबरे चिंचणकर चावडी**" असें सर्वानुमतें नांव दिलें. या चावडींत बाबांच्या शयनस्थानाजवळ एक नंदादीप ठेविला आहे. व गुरुवारच्या चावडी समारंभाचे वेळीं बाबांची छबि ठेवण्याकरतां चुना सिमिटाचें पक्के लहानसें सिंहासन केलें आहे.

वाचनालय.

५. या त्रैवार्षिक कालांत जसें वरील चावडीचें काम झालें तसेंच त्याच इमारतींतील एका खोलींत "**श्री साईनाथ लक्ष्मी दामोदर बाबरे चिंचणकर वाचनालय**" या नांवाची संस्था काढली आहे. हें वाचनालय शके १८५९ च्या विजयादशमीच्या सुमुहुर्तावर मोठ्या समारंभानें उघडण्यांत आलें. त्यांत हल्लीं तूर्त दैनिक ज्ञान-

प्रकाश हें एकच पत्र घेण्यांत येतें. श्री साईलीला व इतर दोन तीन नियतकालिकें ही येतात. 'श्रीमन्महाभारत' भागवत रामायणादि पुराण विद्वन्मान्य ग्रंथ व इतर सद्बुद्धि प्रेरक व सन्मार्गदर्शक अशीं वाचनीय पुस्तकें सुमारें २०० ठेविलीं आहेत. वरील सर्व ग्रंथ व पुस्तकें भक्तजनांनीं देणगी म्हणून दिली आहेत. संस्थान कमिटी या सर्व सद्भक्तदात्यांची आभारी आहे.

हें वाचनालय विशेषेंकरून मराठी शाळेंतील ५-६ व ७ इयता शिकणाऱ्या होतकरू विद्यार्थ्यांकरतां उघडलें आहे. गांवांतील कांहीं थोडी श्री रामचंद्र दादा कोते पाटलासारखीं वाचनप्रेमी मंडळी या संस्थेचा नियमितपणें लाभ घेतात.

वाचण्याकरतां तूर्त एकच तास ठेविला आहे. मराठी शाळेचे मुख्याध्यापक व शिरडी संस्थानचे गवई श्री. मराठे हे या वाचनालयाची सर्व व्यवस्था पाहतात.

गावांतील रस्ते, व रस्त्यावरील दिवे हीं कामें जशी सार्वजनिक उपयोगाची आहेत तसेंच वाचनालय हें ही सार्वजनिक उपयोगाचें आहे. या अशा सार्वजनिक कामास ग्रामजनांची व अधिकारी वर्गाची सदैव सहानुभूती, अनुकूल दृष्टि व प्रोत्साहन पाहिजे, तरच ह्या संस्था चिरकाल टिकतात.

वर्ग व शिष्यवृत्त्या.

६. जनतेकडून व अधिकारी वर्गाकडून जसजसी सहानुभूती व प्रोत्साहन मिळत जाईल, तसतसें क्रमक्रमानें व यथावसर गायन, वादन, कीर्तन, भजन व इंग्रजी २ रे इयत्ते पर्यंत शिक्षणाचा वर्ग काढण्याचा संस्थान कमीटीचा विचार आहे. वर्ग काढण्यापूर्वीही दोन तीन मुलांना तबला वाजविण्याचें व गाण्याचें शिक्षण संस्थान गवई देत असत. त्या शिक्षणाचा अगदी अडल्या वेळीं उपयोग होतो. पण विद्यार्थ्यांच्या जीवनाला व संस्थानच्या जरूरीच्या व नेहमीच्या कार्याला त्याचा जसा उपयोग व्हावा तसा होत नाहीं.

ह्या वर्गातील विद्यार्थ्यांना व शाळेतील इतर हुषार व मागासलेल्या जातींच्या मुलांना उत्तेजन म्हणून बाबांच्या नांवच्या कांहीं शिष्यवृत्त्याही ठेवण्याचा संस्थान कमीटीचा विचार आहे. बाबांना मुलांची व गाण्याची फार आवड असे. करितां अशा प्रकारचें वर्ग व शिष्यवृत्त्या हें एक बाबांचे ल्हानसें स्मारकच होईल. पण ह्या सर्व गोष्टी जनतेच्या व अधिकारी वर्गाचा सहानुभूतिवर व प्रोत्साहनावर अवलंबून आहेत.

६ संस्थान स्थावर जंगम मिळकती.

शिरडी येथील स्थावर मिळकती.

१. संस्थानच्या मालकीच्या व मालकीच्या नसून फक्त ताब्यांत असलेल्या शके १८६० अखेर पर्यंत शिरडी येथें एकंदर ल्हान मोठ्या मिळून स्थावर मिळकती १७

आहेत. त्यांची स्वतंत्र यादी (रजिस्टर) व नकाशा तयार करून ठेविला आहे. यादी लवकरच छापून प्रसिद्ध करण्यांत येईल.

१. अ. नेवाळे, चिंचणी व वेढे येथील बाबरे मिळकती.

ह्या मिळकतींबद्दल सविस्तर हकीकत श्री साईलीलेंत वेळोवेळी आलीच आहे. सदर मिळकत शके १८५७ अखेर पूर्ण कर्ज मुक्त झाली आहे. त्या साल अखेर सदर मिळकतीचे विश्वस्ताजवळ रु. ३२२८-१०-९ शिल्लक होती. या शिल्लेंत शके १८५८ व १८५९ सालचे उत्पन्नाची भर पडून त्या रकमेचा खर्च किती व कसा झाला याबद्दलची सांद्यंत हकीकत श्री साईलीला वर्ष १४ जोड अंक ९–१० यांत सविस्तर दिली आहे.

२. याच त्रैवार्षिक कालांत सभामंडपाकरतां जशा दोन जास्त जागा मिळाल्या तशीच श्री द्वारकामाईस लागून असलेली श्री तात्याबा गणपत पाटील कोते यांची १०० रु. किमतीची बखळ जागा त्यांनीं संस्थानास बक्षिस म्हणून दिली.

३. त्याचप्रमाणें बाबांच्या बागेस व लेंडी नाल्यास लागून असलेला जमिनीचा लहानसा तुकडा किंमत अजमासे रु. ५० चा श्री नामदेव गणाजी कोते रा. शिरडी यानीं संस्थानास बक्षिस दिला आहे.

४. श्री द्वारकामाईचे इमारतीची दुरुस्ती, मुंबई नगरींत राहणारे व हल्ली उद्योग धंदा मुंबईत बोटीवर करीत असलेले बाबांचे पारशी शेट भक्त श्री जहांगिरजी फ्रामजी मिनू मॅनशन ३ रा मजला, मुंबई १२ यांनीं ९१५ रुपये खर्च करून केली आहे. हें दुरुस्तीचें काम शिरडी इरिगेशन भागांचे काम कांट्रॅक्टनें करणारे ओव्हरसीअर श्री. माधवराव विष्णु सहस्रबुद्धे यांनीं केलें आहे. काम सुंदर व प्रशस्त झालें आहे. पैसे श्री सगुणा मेरू नाईक बाबांचे शिरडीतील जुने भक्त यांचेकडे आले होते काम परभारें झालें. शिरडी संस्थान कमिटीकडून झालेलें नाहीं.

५. श्रीद्वारकामाईंत बाबांच्या देव्हाऱ्याचे बैठकी करतां एक चुना सिमिटाचें नवें सिंहासन याच कालांत तयार केलें आहे. तसेंच बाबांच्या धुनी जवळील बरीचशी जागा धुनीच्या आगीमुळे भुसभुशीत होऊन एखादेवेळीं अपघात होण्याचा संभव होता. पण ही गोष्ट वेळींच श्री. र. भा. दादा पुरंदरे व श्री. माधवराव सहस्रबुद्धे यांचे लक्षांत आल्यामुळे त्यांनीं त्या जागेची योग्य दुरुस्ती करून धुनी जवळील लाकडी कठडा काढून टाकून तेथे लहान उंचीची पक्की भिंतच बांधून घेतली. त्याचप्रमाणें रथाच्या खोलीच्या बाजूकडील द्वारका माईची भिंत ही जरुर तितकी दुरुस्त करून घेतली. तेथें आणखी ही बारीक सारीक दुरस्त्या केल्या.

६. त्याचप्रमाणें वरील श्री. पुरंदरे दादांनीं व श्री. माधवराव यांनीं बाबांच्या समाधि मंदिरांतील समाधिवरील पायाखाली जाणाऱ्या पाण्याकरतां प्रदक्षिणेचे वाटेवर

खाली फरशीस गटार खोदून तें सर्व पाणी बाहेर काढून मागील प्रदक्षिणेचे वाटे खाली सिमिट चुन्याचें दोन ल्हान हौद तयार करून, त्यांत सोडलें आहे.

तसेंच प्रदक्षिणेचे मागील बाजूस लोखंडी कांबींचा मजबूत कठडा केला आहे.

त्याचप्रमाणें पाणी तापविण्याचे जागेस सुंदर दगडी फरशी करून स्नानघरांत बसण्याकरता चुना सिमिटाची बैठक तयार करून घेतली आहे.

हीं वरील सर्व कामें फक्त ४० रुपयांत करण्यांत आलीं आहेत.

जंगम

७. सर्व जंगम वस्तूंची यादी किमती सुद्धां (व भांड्याच्या वजनासुद्धां) तयार करून ठेविली आहे. ती लवकरच छापून प्रसिद्ध करण्यांत येईल.

८. बाबांची मोरचेलें व पालखीचे आंतील व बाहेरील पडदें, झालरी, गोंड्या-सह श्री पुरंदरे दादांनी मुंबईहून उत्तम प्रकारें दुरुस्त करून आणिलीं. खर्च अनुक्रमें अजमासें रु. १०९ व ८५ झाला.

९. नादुरुस्त झालेली भांडीं मोडीस देऊन त्या पैशांतून नवी भांडीं खरेदी करण्यांत येतात. तसेंच नादुरस्त व जास्त झालेल्या बाबांच्या कपड्यांचा प्रत्येक उत्सवांत लिलाव करण्यांत येतो. भक्तजन ते कपडे प्रसाद समजून जास्त किंमत देऊन आनंदानें विकत घेतात.

८ संस्थान कारभार कार्यक्रम व घडामोडी.

१. या त्रैवार्षिक अवधींत शिरडी संस्थानच्या पूर्वीच्या जुन्या सचिवांचे जागी नवे सेवानिवृत्त प्रशस्य सचिव श्री. श्रीधर नारायण खारकर ठाणें यांची व पूर्वीच्या जुन्या कोषाध्यक्षाचे जागीं श्री. रामचंद्र रामकृष्ण सामंत वांद्रें यांची संस्थान कमिटीनें नेमणूक केली. व त्याचप्रमाणें ते आपापलीं कामें करीत आहेत. याच अवधींत श्री क्षेत्र शैलधी (शिरडी) येथें मोठ्या सभेच्या एकंदर १० बैठका झाल्या.

२. ल्हान (सब कमिटी) कमिटी कांहीं कारणानें बंद केली.

३. या त्रैवार्षिक कालांतील सर्व उत्सव नेहमीप्रमाणें बाबांच्या कृपेनें पार पडले.

४. श्री. महादु कान्हु फसले घोडेवाला याचा पगार कांहीं कारणानें १२ चा १० केला होता. तो त्यास पुन्हां रु. १२ देण्याचा ठराव केला. तसेंच श्री. रंगनाथ बाळा गुरव यांस ९ रु. पगार होता तो त्याला रु. १२ देण्याचा ठराव केला.

५. सर्व भाडेकऱ्यांकडून भाडेकरार लिहून घेतले आहेत.

६. श्री संत भाऊराव कुंभार हे श्री साइचरणीं लीन झाले त्यांची व त्यांच्या समाधीची हकीकत पूर्वीच श्री साईलीलेंत आली आहे. त्यांच्या समाधीचें सर्व काम श्री गुण मेरू नाईक यांचे मार्फत झालें. संस्थानशी त्याचा कांहीं संबंध नाहीं.

७. शके १८६० सालचा अढावा तयार होऊन अद्याप माझे हातीं आला नाहीं. त्यामुळें संस्थानच्या सांपत्तिक स्थितींत काय काय फेरफार झाले ते नेहमीच्या तौलनिक पद्धतीनें दाखवितां येत नाहींत. तथापि या त्रैवार्षिक कालांत श्री रा. रा. सामंत प्रशस्थ कोषाध्यक्ष यांचे कारकीर्दीत संस्थान द्रव्यनिधींत भरच पडली आहे. शके १८५७ च्या अखेर संस्थान निधी, खर्च वेंच जाऊन रु. ५१४०० होता. तो शके १८६० चे फाल्गुन अखेर रु. ५५९०० झाला. म्हणजे मूळ ५१४०० निधींत रु. ४५०० ची भर पडली व रु. १८३५ ऐवजी रु. २००० व्याज येऊं लागलें. म्हणजे संस्थानची सांपत्तिक स्थिती कोणत्याही प्रकारें दैन्यावस्थेंत नाहीं. उलट उन्नतावस्थेंतच आहे. आतां हा निधी असाच स्टॉक करीत बसण्यापेक्षां यातून कांहीं पैसे काढून अत्यंत जरूरीच्या पाण्याच्या व धर्मशाळेच्या सोयी संस्थान कमीटी लवकरच करील अशी बळकट उमेद आहे.

८ इंग्रजी भाग

१. या त्रैवार्षिक काळांत, वानप्रस्थाश्रमी विद्वान बी. ए. बी. एल्. मद्रास कायदे मंडळाचे सेवानिवृत्त सभासद वकील श्री बी. व्ही. नरसिंह स्वामी यांनीं कांहीं काल शिरडीस व महाराष्ट्रांतील इतर ठिकाणीं मुकाम करून बाबांच्याच कृपेनें व प्रेरणेनें बाबांसंबंधी माहिती घेऊन मद्रास इलाख्यांत संडे टाइम्स व अशाच दुसऱ्या पत्रद्वारें, नूतन निर्मित संस्थाद्वारें श्री. रावसाहेब पर्पैयाचेटी यांच्या साहाय्यद्वारे, दोनतीन इंग्रजी पुस्तक लेखन द्वारें व स्वतः दौरा काढून व्याख्यान द्वारें शिरडी संस्थान प्रचार कार्य मोठ्या धडाडीनें, निरपेक्ष बुद्धीनें व हौसेनें चालविलें आहे. इकडील शिरडी संस्थान कमीटी काय काम करतें हें सर्व जनांस विदित होण्यास फक्त श्री. साइलीला मासिक हें एकच साधन आहे. पण तें मराठी व अनियमित असल्या कारणानें मद्रास कडील बाबांच्या भक्तांस व इतर मुमुक्षु जनतेस त्या मासिकाचा कांहीं उपयोग होत नाहीं. श्री नरसिंह स्वामींच्या प्रचार कार्यामुळें तिकडील पुष्कळ लोकांत बाबांबद्दल प्रेम व भक्ती उत्पन्न झाली आहे. पुष्कळ मंडळी शिरडीस समाधि दर्शनाकरतां येऊं लागली आहेत. कित्येक तिकडून अभिषेका करता व निधीकरतां पैशाच्या मनी आर्डरी करून उदी व प्रसाद मागवीत आहेत. याप्रमाणें काम चालल्यास एक लाख द्रव्यनिधी होण्यास व सभा मंडपासारखीं कामें होण्यास वेळ लागणार नाहीं.

व येवढ्याच करतां हल्ली श्रीसाइलीलेंत एक इंग्रजी भाग ठेवण्यांची व्यवस्था होत आहे.

बाबांचे बाळ

११२

शिर्डी-वृत्त

माहे जानेवारी सन १९४०

देणग्या

श्री. ए. एस. गोपाळकृष्ण अय्यर त्रिचनापल्ली यानी आरबी भाषेतील ८ पुस्तकें, रा. सा. पापैया चेट्टी मद्रास यांनीं आरबी भाषेंतील दहा पुस्तकें, श्री. रामस्वामी चेट्टी शिमोगा यांनी कानडी पुस्तकें २५ व श्री. सुब्रम्हणी अय्यर, डींडीगल, यानी आरबी भाषेंतील वीस अशी पुस्तकें अर्पण केली. त्याच प्रमाणें श्री. बी. व्ही. एन. स्वामी यांनीं आतां पर्यंत दक्षिण हिंदुस्थानांत बाबा भक्ती प्रचार करून बाबांचेविषयीं त्यानीं स्वतः लिहिलेल्या इंग्रजी व त्याचेच अनुवादरूपी त्या भागांतील भक्तवर्यांकडून तयार झालेले पुस्तक रूपी वाङ्मयाचा एक मोठा साठा पूर्ण विक्री झालेस आजमासे रु. १००० उत्पन्न होईल असा संस्थानास देणगी दाखल संस्थान कमिटीचे हवाली करून शिरडी वाचनालयास देणगी म्हणून इंग्रजी, संस्कृत, मराठी व हिंदी अशींच १०३ पुस्तकें अर्पण केली आहेत.

धर्मकृत्यें

श्री. बी. व्ही. नरसिंहस्वामीजी यानी ४ विष्णूअर्चनें आपले देखरेखीखाली केली. दोन श्री. रा. सा. पापैया चेट्टी मद्रास यांची व एक श्री. ननजुंडिया मधुगिरी यांचे व एक श्री. पी. बी. रामैया मद्रास यांचे. श्री. रंगनाथ त्रिचनापल्ली यांनी श्रीस नैवेद्य ब्राह्मण सुवासिनी भोजन दिलें. श्री. जि. चेलवा पिलाई अभिषेक. श्री. रंगनाथ त्रिचनापल्ली अभिषेक. श्री. पार्वती अम्मल अभिषेक. श्री. टी. एन. पिरुमल अभिषेक. श्री. श्रीपती त्रिंबकराव मद्रास अभिषेक. श्री. टी. सुब्रामैया मद्रास अभिषेक. श्री. डी. डी. श्रीनिवासराव कमलपुरम् अभिषेक. श्री. टी. ए. पिलाई मद्रास अभिषेक. श्री. एस. बी. केशवअय्या अभिषेक. श्री. कुपुस्वामी मुदलीयार तहसिलदार इरोड, तीन अभिषेक केलें. श्री. व्ही. नटेश नायकर मदनपाले अभिषेक. श्री. टी. डोरास्वामी पिल्लाई अभि-

षेक श्री. एस. मनू स्वामी नंद्याळ (करनूर), श्री. एन. कृष्णराव चितळदुर्ग अभिषेक. श्री. एन. सुविया इरोड. अभिषेक. श्री. एन. सुब्रम्हणीया अय्यर नेल्लोर. श्री. ए. बी. रामचंद्रराव अनंतापूर अभिषेक. श्री. के. आर. गुरू मंगलोर. श्री. एस. राजाराम त्रिचनापल्ली अभिषेक. श्री. सी. चक्रवर्ती अयंगार नेलोर. श्री. बी. आदीशेष नेल्लोर अभिषेक. श्री. एन. ननजुंडिया माधवगिरी अभिषेक. श्री. एस. रामसुर्ती अय्यर मद्रास अभिषेक. श्री. टी. एस. दंडापाणी अय्यर मद्रास अभिषेक. श्री. आर. व्ही. नाथन मद्रास अभिषेक. श्री. नागराजराव मद्रास अभिषेक. श्री. एस. सुब्रम्हनिया अय्यर इलुपाकुडी अभिषेक. श्री. एस. गंगापती अय्यर मौलापुर अभिषेक. श्री. बी. जी. एल. नायडू बंगलोर अभिषेक. श्री. एकभक्त (क्ष) अभिषेक. श्री. मनूस्वामी नायडू वकील नंद्याळ अभिषेक. श्री. कृष्णाबाई C/o नारायणराव अलन्वी दिल्ली यानी चार अभिषेक केले. श्री. व्ही. एस. महादेवन् मद्रास यांचे आठ अभिषेक दर सोमवारी व दर शुक्रवारी असे महिनाभर अभिषेक केले. श्री. श्री. रामभाऊ सामंत ऑ. खजिनदार साहेब यानी श्रीस अभिषेक केला. श्री सुंदरराव दि. नवलकर यांनीं श्रीस अभिषेक केले श्री. ओक यानी श्रीस अभिषेक केला. श्री जांगळेकर यांनीं श्रीस अभिषेक केला. श्री. वि. अ. वैद्य अंधेरी श्रीस अभिषेक. श्री. कृष्णमुर्ती अभिषेक. गोपाळसुंदर त्रिचनापल्ली श्रीस अभिषेक. श्री. एम. मनुस्वामी यानी नैवेद्य श्रीस केला.

कीर्तनें

या महिन्यात संस्थान गवई यांची दोन कीर्तनें एक मार्गशीर्ष वद्य ११ स व दुसरें पौष शु. ११ स. अशी झाली.

नवल विशेष

ता. २।१।४०। रोजी श्रीसाईबाबा महाराज यांच्या फोटोची व शाडूमातीच्या पुतळ्याची व पादुकाची मिरवणूक श्री. माधवराव देशपांडे यांचे शिरडी येथील राहत्या घरातून निघून श्री. काकासाहेब दीक्षित यांचे वाड्यांत येऊन आरती मंत्रजागर वगैरे होऊन समाप्त झाली. ही मिरवणूक होण्याचे कारण श्री. माधवराव देशपांडे हे दीक्षित वाड्यांतून आपल्या शिर्डी येथील घरी नुकतेच राहावयास गेले जाताना त्यानी कै. काकासाहेब दीक्षित यानी श्री. बाबांच्या पादुका, फोटो, व श्री. बाबांचा पुतळा असें देवस्थान आपल्या वाड्यात स्वतःस पूजाअर्चा करण्यासाठीं मोठ्या भक्तीनीं स्थापन केलेले होतें ते वाड्यांतील आपले सर्व सामान नेले त्या बरोबर नेले होते. ही गोष्ट श्रीसमर्थ साईबाबांचे भक्तांना व संस्थानच्या चालकाना बरी वाटली नाहीं. म्हणून त्यांनीं याची मागणी केली, परंतु समर्थांची लीला कांहीं अगाध आहे. मागणी केल्याबरोबर श्री.

माधवराव देशपांडे यानी सर्व देवस्थान जसेच्या तसे परत देणेचें कबूल केले म्हणून सर्वत्र मंडळीना आनंद होऊन मोठ्या समारंभानिशी श्रीमंत रा. ब. भाऊसाहेब धुमाळ यांनीं स्वतः आपली मोटार घेऊन बँडबाजा ताशेवाजंत्री भजनी दिंडी वगैरे समारंभानिशी श्रींच्या पादुकांची पूजा करून मिरवत दीक्षित वाड्यांत आणून पूर्वी जसे होते तसेच स्थापन करून पूजा आरती नैवेद्य समर्पण केले. या समारंभास संस्थानच्या चालकवर्गापैकी व गावांतील ही बरीच मंडळी हजर होती.

शिर्डी येथील शाळेला संस्थानकडून एक मोठे घड्याळ ता. १।१।४० ला बक्षीस देणेंत आले.

शिर्डी येथील मराठी शाळेस जोडून इंग्रजी तीन इयत्तेपर्यंत शाळा सुरू होण्याबद्दल गांवांतील प्रमुख मंडळी व श्री. बी. व्ही. नरसिंहस्वामीजी मद्रास हल्ली मुक्काम शिर्डी यांचे अध्यक्षतेखाली सभा भरवून विचारविनिमय होऊन शाळेला मदत मिळावी म्हणून विनंती करणेत आली आहे.

श्री. बी. व्ही. नरसिंह स्वामीजी मद्रास यांचा मुक्काम हल्ली शिर्डी येथे असून श्रीविष्णुसहस्रनाम अर्चन म्हणून धर्मकृत्य कसें करावें याबद्दल सविस्तर माहिती शिर्डी येथील ब्राह्मणाना त्यानीं दिली आहे. कारण अशीं अर्चनें करणेविषयीं मद्रास भक्तांकडून वेळोंवेळीं मागण्या येतात.

हवापाणी

उत्तम आहे.

श्री. ना. खारकर.
ऑ. चिटणीस

माहे फेब्रुवारी सन १९४०

देणग्या

श्री. एम्. जे. तिरुमलाचार्य सानिटरी इनस्पेक्टर चामराजसागर बेंगलूर यानी गलेफ (वायाळ) रंग निळा तांबडी किनार अर्पण केला. श्री. एम्. टी. संपथकुमार श्रीपुरम २ स्ट्रीट रायपटे मद्रास यानी गलेफ (वायाळ) रंगपिवळा जांभळी किनार अर्पण केला. श्री. गुरु रामकृष्ण सुब्बराय चेट्टीगारु मु. कविली यानी (वायाळ) कापड पांढरे वार २ अर्पण केले.

धर्मकृत्यें

श्री. दादाजी गोपीनाथ जोशी दादर यांनी मुलाचे मुंजीप्रित्यर्थ श्रीचरणीं लघुरुद्र नैवेद्य ब्राह्मण भोजन असे धर्म कृत्य केलें हस्ते नानू पूजारी. श्री. टी. एन. पेरुमल्ल धुक्का नाइक नपलयम (मद्रास) श्रीचरणीं लघुरुद्राभिषेक केला. श्री. ए. वेणुगोपचारी मैलापूर अभिषेक. श्री जी. सुभरत्नम् अभिषेक. श्री. पी. रामचंद्रन् अभिषेक. श्री. बी. तिरुमलाचार्य प्रोफेसर म्हैसूर कॉलेज अभिषेक. श्री. बळवंत नागेश दातार बेळगांव, श्रीस नैवेद्य ब्राम्हण सुवासिनी अभिषेक. श्री. टी. डोरास्वामी पिलाई, श्रीस अभिषेक. श्री. व्ही. कुपुस्वामी मुदलीयार इरोड अभिषेक. श्री. के. एस. रामस्वामी अभिषेक. श्री. एस. रंगनायळू चेटि अभिषेक. श्री. आर. कलहस्टी अभिषेक. श्री. जी. ट्रेसी अभिषेक. डॉ. बी. संकराव अभिषेक. श्री. आर. वेंकट सुब्बिया अभिषेक. श्री. वाय हनुमंतराव अभिषेक. श्री. अबाराजा अभिषेक. श्री. जी. व्ही. व्यंकटरमण अभिषेक. श्री. कुमुडी लक्ष्मीदेवी चेटी अभिषेक. श्री. एम्. माली रेड्डी अभिषेक. श्री. के. पालनि आंद्दि पिल्लाई अभिषेक. श्री. मरिमुथु अम्मल अभिषेक. श्री. व्ही. वेंकटनारायण अभिषेक. श्री. व्ही. वेंकटनारायण कमलपुरम् अभिषेक. श्री. एम्. ए. वीरावल्ली अम्मल अभिषेक. श्री. एम्. ए. रुक्मिणी अम्मल अभिषेक. श्री. द्वारकानाथ काशिनाथ देशपांडे विलेपारले अभिषेक. श्री. एन्. नंजुडिया बंगलोर अभिषेक. श्री. कृष्णाबाई C/o बी. नारायणराव ४ अलेन्वीरोड न्यूदिल्ली पांच अभिषेक (दरगुरुवारी एक प्रमाणें).

श्री. बळवंत नागेश दातार बेळगांव यानी श्रीस नैवेद्य ब्राह्मण सुवासिनी भोजन केले. श्री. बी. तिरुमलाचार्य प्रोफेसर सो. म्हैसूर यानी श्रीस नैवेद्य, ब्राह्मण सुवासिनी भोजन केले.

या महिन्यात श्री. बी. व्ही. नरसिंहस्वामीजीनी तीन श्रीविष्णू सहस्त्रतुलसी अर्चनें केली.

नवल विशेष

श्री. बी. एन. नरसिंह स्वामीजी मद्रास यांचा मुक्काम शिर्डीस श्री. मंदिरात असून त्यांनी श्रीच्या नित्य आरतीचे वेळीं नवीन सुधारणा (वाजंत्री) बाहेरचे पडवीत वाजविण्याची व्यवस्था केलेली आहे. (कारण वाजंत्री संबळ यांचे गोंगाटामुळें) आरतीतले शब्द स्पष्ट समजत नाहींत म्हणून वाजंत्री बाहेर वाजविणेस सांगितले आहे. दुसरे दुपारचे आरतीचे वेळीं आष्टकें म्हणणेचे अगोदर प्रथम (नारायणं नमस्कृत्य नरंचैव नरोत्तमम् ॥ देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत्) (नमः श्रीसाईनाथाय मोहतन्द्रा-

विनाशिने ॥ गुरुवे बुद्धि बोधाय बोधमात्र स्वरूपिणें) ओं नमो भगवते वासुदेवाय असें म्हणून दररोज भगवद्गीतेचा एक अध्याय म्हणावयाचा व त्यानंतर (यस्यदेवे पराभक्तिः यथादेवे तथा गुरौ) (तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः) समर्थ सद्गुरु साईनाथ महाराज यत्पठितंतत् सर्व मिदं अस्माकं विशदं भवतु ओं तत्सत साईनाथार्पणमस्तु असे म्हणून नित्य आष्टके सुरू होतात. सात आठ नवीन भगवद्गीतेच्या प्रती पाकेट साइज मुद्दाम या कार्याकरितां आणून दिलेल्या आहेत आणि त्रेळीवेळीं आरती म्हणणारे पुजारी वगैरे नोकर मंडळीस आरती सावकाश स्पष्ट शब्द सर्वांना ऐकू जातील अशा तऱ्हेनें म्हणणेबद्दल सांगितले आहे. आरती आष्टकें स्पष्ट म्हटल्यानें त्या शब्दापासून प्रेम उत्पन्न होते हा त्यात हेतू आहे हे स्वतः त्यांनीं म्हणून दाखविलें आहे.

वरील सुधारणांपैकीं वाजंत्र्याचे बाबतींतलि सुधारणा योग्य आहे. परंतु दुपारचे आरतीचे वेळचा फरक कमिटीचे परवानगीशिवाय अमलांत आणणें योग्य होणार नाही म्हणून तूर्त बंद ठेवणेंविषयीं संस्थान नोकरांस बजाविलें आहे.

कीर्तन.

ता. २१-२-४० बुधवार रोजीं श्री. वे. शा. सं. कीर्तन केसरी बा. त्रि. मंजुशास्त्री पंढरपूरकर यांनीं श्री मंदिरांत कीर्तनाची हजेरी दिली. बुवांचे बरोबर पंढरपूरचे मृदंग वादनाचार्य शंकर केशव मंगळवेढेकर जोशी यांनीं फारच उत्तम तबला वाजविला. बुवांचे कीर्तन फारच उत्तम झालें. कीर्तनास श्री. रा. ब. भाऊसाहेब धुमाळ व श्री. बुटीसाहेबांचे कारभारी श्री. जोशी साहेब असें हजर होते. शिवाय गांवातील बरीच मंडळी हजर होती.

श्री. हुसेन अब्बास सय्यद मळेगांवकर नांवाचा मुलगा श्री ज्ञानेश्वरीचे पारायण करण्यासाठीं ह. भ. प. दासगणू महाराज यांचे सांगण्यावरून शिर्डीस आलेला आहे. हा मुलगा जातीनें मुसलमान आहे परंतु ह्याची सर्व वागणूक हिंदुप्रमाणेंच आहे. हा मुलगा स्वभावानें गरीब, सालस व सज्जन आहे. ह्यांनीं श्री मंदिरांत माघ शु. ११ चे दिवशीं रात्रौ कीर्तनाची हजेरी दिली. कीर्तन वारकरी पंथाप्रमाणें एक तासभर केलें त्यांनीं ताल सुराची माहिती करून घेतल्यास कीर्तनास रंग चांगला येईल.

संस्थान गवई यांचे पौष वद्य ११ स श्री मंदिरांत कीर्तन झालें.

हवामान.

उत्तम आहे.

श्री. ना. खारकर

ऑ. चिटणीस.

118

॥ श्री साई प्रसन्न ॥

श्रीगुरुपौर्णिमा-उत्सव

श्री साई महाराज शिर्डी यांच्या श्री गुरुपौर्णिमा उत्सवाप्रीत्यर्थ शके १८६१ (सन १९३९) सालीं झालेल्या जमाखर्चाचा हिशेब.

जमे.

३४८~ समर्थांचे पेटीतील उत्पन्न

४०१८= रु. वर्गणी भक्त मंडळी कडून आलेली बेमाजी याध्या ७ सात असे.

१२३॥~॥। रु. श्रीमंत केशवराव गोपाळराव बुटी यांचेकडून झालेली सरती रक्कम. ५५८।॥०।॥

नामे

२७१॥।~ मुदबक खाते

रु. ४८=।॥ बेसन पठि २६॥ शेर, रु. १३॥०॥ तांदुळ बारीक २८।॥ पायली रु. १९८~।॥ तांदुळ ठोकळ ५२। पायली, रु. १९ गहू मण दोन, रु. १२।॥ तुरीचीडाळ १२ पायली, रु. १।॥ मठि तीन पायली, रु. १८८≡ गुळ शेर ८३।॥, १॥ रु. हरबऱ्याची दाळ २ पायली, ३०।॥= रु. साखऱ्या शेर १०० पोत १, ४॥ रु. रवा ३०, शेर, ०॥≡ पीठी साखर शेर २, १८~ रु. सुपारी २॥ शेर, ०।≡ रु. लवंग पावभर १८= रु. बदाम १ शेर, ०॥० विलायची छटाक २, ।०॥ आ. शेंगदाणा १॥ शेर, ८~॥ आ. हिंग ३ तोळे; ८= आ. चिकन सुपारी २ छटाक, ८= आ. जीरे पावभर, ८~॥ आ. धणे अर्धा शेर, ८≡ आ. काथ २ छटाक, ।= आ. आमसुल १ शेर, ८०॥ आ. मीरी, ८= आ. खजूर, ८≡।॥ आ. नारळ ५, ८≡ खडी साखर अर्धा शेर, ।≡ आ. खोबरे १। शेर,, ८=॥ आ. किसमीस पावभर, ।~ आ. मोहरी १ शेर, ८= आ. गुलाल २ छटाक, ६।=॥ रु. करडीचे तेल २४॥ शेर, ८≡।॥ आ. कणीक १॥ शेर, ४।॥०।॥ रु. फराळ खर्च, ८८~। रु. काष्ठ, १॥~॥ रु. पीसाई खर्च,

४।≈ रु. शाकभाजी. १८~।।। रु. पानसुपारी, ५१८≈ तुप ३ डबे, ४० रु. आचारी (स्वयंपाकी), ९॥≈॥। रु. दुध गाईचे व म्हैशीचे, ॥≈ दही ५॥ पायली, ५॥।≈ रु. पत्राळी व द्रोण, २॥ रु. चहा डबा, २ रु. कंसुदी ६ शेर, ।~ आ. चिंच ५ शेर, १ रु. बारीक हळद २ शेर. एकूण २७१॥।~ रु.

१०॥।≈ रोषनाई खर्च.

८≈॥ आ. आगपेटी, १॥ रु. मेंथल नग १२, ९।०॥ रु. घासलेट ३ डबे एकूण १०॥।≈ रु.

४४।०॥। धर्मादाय खर्च.

१५॥।~॥ रु. देवधामी खर्च, १२॥≈ रु. इनाम खर्च, १२ रु. पामरी समाधीवर, ३॥।~ रु. पुजेचे सामान एकूण ४४।०॥।

१०६॥।०। रु. प्रसाद खर्च

६॥ रु. कापड पिवशाबद्दल ३॥ रु. शिलाई ३। रु., ४। रु. साखर १२ शेर, ॥≈ सुंठ १ शेर, ॥।~ आ. रिळदोरा ०॥० रद्दी २ शेर ।~ आ., ३६॥।≈॥। रु. पोष्टेज खर्च, ६॥ रु. छपाई, ५॥। रु. कव्हरें, ५॥।~ रु. लेबले तयार करणें, ३९।०॥ रु. टपाल खर्च. एकूण १०६॥।०।

८२८≈॥। प्रवास खर्च.

६९।≈ रु. रेल्वे खर्च जाणे येणें, ६॥।≈ रु. मोटार खर्च, ॥।≈ आ. टांगा खर्च, २॥।≈॥ रु. हमाली खर्च, २ रु. गाडी भाडें, ८≈। नदी उतारी.

एकूण ८२८≈॥। रु.

४२॥≈। रु. किरकोळ खर्च.

१५ रु. ब्यांडबाजा, १॥ रु. तासेवाले, १६॥।०॥। मजुरी खर्च, ३॥।०। रु. भीकार भोजन, ३॥।०। रु. चिल्लर खर्च, १॥। कमिशन मनीआर्डर.

एकूण ४२॥≈। रु.

८≈॥। आ. डाकखर्च.

एकूण ९५८॥।०॥। रुपये.

श्री गुरुपौर्णिमा उत्सवाकडे कराची येथून आ. चिटणीसांकडे आलेली वसुलाची यादी.

०—५—३	सौ. रमाबाई देवधर	कराची
०—५—३	सौ. जानकीबाई देवधर	,,
१—४—०	सौ. हिराबाई पम्बू	,,
१—१—०	सौ. नीराबाई पवार	,,
०—५—३	सौ. राधाबाई बराडकर	,,
१—४—०	कु. इंदिराबाई तेंडूलकर	,,
१—४—०	रा. चंद्रकांत मालवणकर	,,
१—४—०	रा. द्वारकानाथ पै	,,
१—४—०	रा. शंकर कदम	,,
१—४—०	रा. बी. टी. देसाई	,,

९—८—९
११६—०—०
२७५—९—३

४०१—२—० एकंदर वर्गणी.

श्रीसाईबाबा

वर्गणी श्री. सामंतांकडे आलेली

१०—०—०	श्री. आर. बी. मयेकर	सिंगापूर
५—०—०	,, दाजी विठ्ठल सांबारे	पार्ले
०—४—०	,, गोविंद शि. कारखानीस	बांद्रे
१—०—०	सौ. सिताबाई राजाराम वालावलकर	दादर
२—०—०	रा. मा. यशवंतराव ज. गाळवणकर	बांद्रे
१—४—०	,, गोविंद अमृत मुळे	माहीम
१०—०—०	,, गणेश अनंत कोनकर	वजिरिया

१-४-०	,,	साईभक्त वासुदेव सिताराम चित्रे,	बांद्रे
५-०-०	,,	मोरेश्वर नारायण सावे,	मुंबई
१-४-०	,,	दत्तात्रय आनंदराव पितळे,	मुंबई
१-४-०	,,	विनायक आपाजी वैद्य,	अंधेरी
१-०-०	,,	हरीश्चंद्र रामचंद्र मस्त्री,	,,
०-४-०	,,	जयराम के. म्हात्रे	उरण,
५-०-०	डॉ.	छोटालाल भु. भट्ट,	बडोदा
१-४-०	श्री.	पांडुरंग जयराम मंत्री,	मुंबई
४-०-०	,,	बा. मा. मानकर व श्रीसोनाबाई जयकर,	बांद्रे
५-०-०	,,	वामन सांवरशेट केसरकर,	बादा
४-०-०	,,	नारायण पुंडलीक सुवार,	,,
२-०-०	,,	आत्माराम ना. शिरसाट,	,,
१-४-०	,,	गंगाधर नारायण चौबळ,	बांद्रे
१-४-०	,,	गणेश विठ्ठल करंदीकर,	माटुंगा
०-४-०	,,	चिंतामण आनंदराव चित्रे,	बांद्रे
१-४-०	श्री.	जनार्दन आत्माराम देसाई,	माहीम
१-०-०	,,	सदाशीव विश्वनाथ देव,	पौंड
२-८-०	कु.	कमल रामचंद्र सामंत,	बांद्रे
५-०-०	श्री.	वासुदेव गणेश कोनकर, वजिरिया पो.	चांदोद
२-०-०	,,	आनंदराव परशराम शेळस,	कांदिवली
२-०-०	,,	श्रीधर कृष्ण भगत,	गेबीवली
५-४-०	,,	सिताराम नि. चौबळ,	खार
५-४-०	सौ.	पद्मावतीबाई केशव चौबळ,	मुंबई
१-०-०	श्री.	एं. जी. तळपदे,	बांद्रे
१-४-०	,,	दाजीसाहेब अवस्थी,	पुणें
५-०-०	,,	ओछवलाल लाभशंकर,	वजिरीया
१-०-०	,,	ज. रा. दळवी,	वसई
०-४-०	,,	ल. बा. सोनटक्के,	शीव

६-४-०

पुरंदरे मार्फत वसुल

१–४–०	श्री.	चिंतामण रामनाथ सातघरे,	बांद्रे
१–४–०	,,	मुकुंद शामराव जयकर,	ग्रांटरोड
५–०–०	,,	जे. बी. कोठारी,	इंदोर
५–०–०	सौ.	पूस पून राजलक्ष्मी देवी,	त्रिचनापली
१–०–०	श्री.	बी. पूस सुब्रम्हण्यम्,	कोईमतूर
१–४–०	श्री.	विष्णु बाळकृष्ण साने,	पावलीवसई
१४–१२–०			

बाळाजी गुरव मार्फत वसुल

१–४–०	कु.	कमलाबाई गोविंदराव करंजेकर,	पुणें
१–४–०	सौ.	लक्ष्मीबाई गोविंद गाडगीळ,	पुणें
०–१२–०	,,	बगुताई करंजेकर,	पुणें
०–८–०	,,	हरिहर केशव मेहेंदळे,	पुणें
१–४–०	,,	गोविंद काशीनाथ गाडगीळ,	पुणें
५–०–०			

गुरुपौर्णिमा चिटणीस मार्फत वसुल

१–४–०	श्री.	के. ए. पंथकी,	सांताक्रुझ
१–०–०	सौ.	किह्नीमकरीणबाई,	ठाणे
२–०–०	श्री.	के. ए. जुन्नरकर,	बडोदे
१–०–०	श्रीमती	पार्वतीबाई गडकरी,	दादर
१–०–०	सरदार	एस्. सी. मूदलीयार	पुणे
५–०–०	डॉ.	एस्. एम्. प्रधान,	अंधेरी
२–०–०	श्री.	एम्. ए. वेंकाम्मल,	मद्रास
३–०–०	श्री.	एम्. ए. राधाम्मल,	मद्रास
२–०–०	,,	एस्. रुक्मिनीअम्मल,	मद्रास
१–०–०	,,	का. रा. आंजर्लेकर,	मुंबई
२–०–०	,,	वायू. व्यंकटराव,	निदाददोल मद्रास

२—०—०	,, एस्. बी. मल्लापूर,	मुंबई
१—०—०	,, के. एस्. विठ्ठलराव,	अनंतापूर
५—०—०	रावसाहेब डी. एस्. रामचंद्रअय्यर	नेगापट्टम
५—०—०	श्री. मो. ह. कर्णीक,	डहाणू
४—०—०	,, गो. मा. विजयकर,	मुंबई
२—०—०	,, ए. आर. मुलकी,	कलकत्ता
१—०—०	,, मो. वि. जोशी,	उंबरगांव
५—०—०	,, व्ही. व्यंकट नारायण,	कमलापुरम्
३—०—०	,, भा. वि. करंडे,	मुंबई
१—४—०	सौ. व. श्री. ग. पां. कारखानीस,	ठाणे
१०—०—०	डॉ. के. व्ही. साने,	मुंबई
२—०—०	श्री. बी. पी. परेलकर,	दादर
२—०—०	,, डी. पी. नायडु,	पुणे
२—०—०	,, डी. आर. शास्त्री,	आरकलगुड
१—४—०	डॉ. व्ही. जी. गरुडे,	आलीबाग
०—२—३	श्री. डी. एम्. कुळकर्णी,	मुंबई
२—०—०	श्री. दा. शं. खारकर,	ठाणे
६९—१४—३		
२—०—०	श्री. बा. प्रा. पटेल	उमरेठ
२—०—०	,, जी. व्ही. आरस	कथोद
१—०—०	,, बी. औडीसेशाइह,	नेल्लोर
१—४—०	,, एस्. बी. कंटक,	मुंबई
१—०—०	,, एस्. एन्. राईलकर	मुंबई
१—०—०	,, सा. आ. शिरोडकर	कुर्ला
१—०—०	,, ग. मो. सुगवेकर	कुर्ला
१—४—०	,, शां. ब. नाचणे	कुर्ला
१—४—०	,, पां. वि. खवणेकर	कुर्ला
०—८—०	,, केशव कोंडो फाटक	ठाणे
१—०—०	,, बा. वि. स्वार	मुंबई
१—४—०	,, रा. क. पाटणकर	अलिबाग

२—४—०	सौ. सुंदराबाई पाटकर	बडोद्रे
१—४—०	श्री. एम्. जे. महाजनी	मुंबई
१—४—०	,, पा. ना. वैद्य	भुसावळ
३—०—०	श्रीमती काशीबाई कानिटकर	पुणे
१—०—०	श्री. पी. एस्. दीक्षित	बांद्रे
१—०—०	,, श्री. गो. साठे	माहीम
१—४—०	,, कृष्णराव रामचंद्र खंडकर	देवास
५—०—०	,, रावसो बाळाजी बापुजी राणे	खार
१—०—०	सौ. प्रेमलाबाई खंडेराव राणे	खार
१—४—०	श्री. सु. दि. नवलकर	मुंबई
१—४—०	कु. गोरुबाई गजानन विजयकर	मुंबई
१—४—०	सौ. सुशिलाबाई वसंतराव गोरक्षकर	सांताक्रुझ
१—४—०	कु. सिमंतीनी ,, ,,	,,
१—४—०	कुमार सदाशीव ,, ,,	,,
१—४—०	कु. ताराबाई नारायण गोरक्षकर	,,
१—४—०	,, सोनाबाई शामराव धुरंधर	विलेपार्ले
१—४—०	सौ. नऊबाई शामराव धुरंधर	,,
१११—६—३		
१—४—०	श्री. रामराव दिनानाथ मदन	मुंबई
१—४—०	,, शेट दोराबजी डी. ताडीवाला	मुंबई
५—०—०	,, टी. बालनगी रेड्डी	अनंतापूर
५—०—०	,, भाऊ आबाजी वैद्य	दादर
१—०—०	,, के. एस्. मनी	कोईमतूर
१—०—०	सौ. सावित्री अम्मल	,,
१—०—०	,, पार्वती अम्मल	,,
१—४—०	,, सोनाबाई नाडकर	माहीम
२५—०—०	संजीवाप्पा आणि सन्स	अडोनी
२—०—०	श्रीमती दुर्गाबाई देशवंडीकर	जळगांव
१—०—०	श्री. मोहनीराज सखाराम महाजन	संगमनेर
५—०—०	,, मारुती भिकाजी पंडीत	तुरंबव

२—०—०	,, जीवरावराव कल्याण शुक्ल	उंबरगांव
१५—०—०	श्रीमंत छोटे मासाहेब, देवास	ज्युनिअर
	(शिवाय धर्मकृत्याचे रु. १०)	
१५—०—०	श्री. डी. एन्. गुरुजी,	हैसाण
५—०—०	,, डी. एन्. पल्लकर,	दामोड
४—०—०	,, ब. रा. चोणकर;	बोरिवली
३—०—०	,, के. के. खाजगीवाले,	पुणे
५—०—०	,, व्ही. स्वामीनाथ अय्यर,	मद्रास
५—०—०	,, के. शंकर नारायण	मुल्लाकल
२—०—०	,, पी. श्रीराम,	तेनाली
९—०—०	,, जी. पी. देसाई	रंगून
५—०—०	,, के. अनंतारमण,	मद्रास
१—०—०	,, व्ही. जी. लागू	सांगली
१—४—०	,, रा. ल. मेकडे,	तळे
३—०—०	,, एम्. टी. नरासिंहयम,	कुडाप्पा
२—०—०	सौ. गोपिकाबाई चित्रे	ठाणे
१—०—०	श्री. बा. पु. देसाई	ठाणे
१—०—०	,, र. द. रेगे	कुडाळ
२४०—६—३		
३—०—०	श्री. रामचंद्र आ. दोंदे,	कराची
१—४—०	,, नारायण बाळकृष्ण पोरे,	चौल
१—०—०	,, सुं. बा. शेलार,	रेवदंडा
१—४—०	श्रीमती पारुबाई गणपत तलावकर,	खोचिवडे
१—०—०	,, श्री. बी. एन्. विश्वमंदल	मद्रास
१—०—०	सौ. व्यंकटेश लक्ष. अम्मा रौजी,	,,
१—०—०	श्री. एकला कृष्णीया चेट्टी,	,,
१—०—०	,, मराकथल. अम्मा	,,
१—०—०	रावसा. बी. पी. चेट्टी,	,,
१—०—०	श्री. पी. ए. एयम्मा चेट्टी,	,,
१—०—०	,, जी. व्ही. राधाकृष्णन,	,,

०—९—०	,, आर. धरमिया,	कुली ताले
२—०—०	,, के. वाय्. प्रधान	पालनपूर
९—९—०	मेसर्स द्वारकानाथ आणि कंपनी	मद्रास
२६६—४—३		
१—४—०	सौ. शांताबाई खंडेराव नवलकर	अंधेरी
१—४—०	,, लक्ष्मीबाई मुकुंद पाटील	,,
१—४—०	,, सुभद्राबाई पांडुरंग म्हात्रे	,,
१—०—०	श्री. वि. के. संत	निरापूर
२—०—०	,, वि. स. मिराशी	इचलकरंजी
२—०—०	,, वि. गो. देव	संगमनेर
१—१—०	,, गो. भा. दातार	ठाणे
०—४—०	सौ. सुशिलाबाई गो. दातार	ठाणे
०—४—०	श्रीमती सरस्वतीबाई पाठक	ठाणे
२७५—९—३		

१२८

भिवपुरीरोड श्रीसद्‌गुरू साईबाबांच्या देवळांतील शेरे बुकांतील

नकल

श्रीसाईबाबा प्रसन्न

श्रीनें मजला या आपले स्थानास खेचून आणणेचा सुयोग घडऊन आणून आपलें सर्वव्यापकतेबद्दल एक अलभ्य लाभ दिला व येथें येऊन मनास काय वाटलें तें प्रदर्शित करणेस मी अगदीं असमर्थ आहे. फक्त श्रीचे या ठिकाणीं खेचून आणून देऊन या संस्थेच्या चालकांस त्यांचे सेवेचे फळ म्हणून भक्तांचा सारखा ओढा या स्थानाकडे लागून त्यांचे बाल्यावस्थेंत असलेले कार्यास प्रौढावस्थेस नेणेस श्री कधींही कमतरता पडूं देणार नाहीं अशी श्रीचे चरणीं अनन्यभावें प्रार्थना करितों.

श्रीचें स्थान फारच रम्य व दुर्मिळ असें सुयोजित ठिकाणीं आहे व बाबांनीं कै. प्रधान यांना दिलेले आशिर्वादाप्रमाणें बाबांनीं आपलें वास्तव्य या ठिकाणीं केलेलें आहे हें प्रत्येक भक्तांस अनुभवानें पटेलच. व अशा स्थानाचा महिमा वाढून आपले सद्गुरूची किर्ती वाढविणे हीच सद्भक्ताची सद्गुरूची सेवा या तत्वानुरुप या बाबांचे मंदिराचे जिर्णोद्धार वगैरे कार्यास यथाशक्ती हातभार लावणेस भक्तास बाबा प्रेरणा देतीलच.

प्रथम भेटीस जास्त उद्गार नकोत असें वाटून येथेंच लिखाण बंद करून बाबांचे रामजयंती उत्सवास [१८६२] फुलना फुलाची पाकळी रूपी देणगी देऊन श्रीची रजा घेतों. ता. २५।३।४० सोमवार.

श्रीधर नारायण खारकर
ऑ. चि. शि. सं.

श्रीदत्तचित्साईसद्गुरुभ्योनमः

पुण्यतिथि

श्रीक्षेत्र शैलधी (शिरडी) येथील श्री समर्थ सद्गुरु साईबाबामहाराज यांच्या शके १८६१ सालच्या पुण्यतिथ्युत्सवाचा वृत्तांत, जमाखर्च व उत्सव कार्यासाठीं ठिकठिकाणाहून वर्गणी पाठविणाऱ्या सद्भक्त संघाची वर्णानुक्रम

नांवनिशीवार व रकमवार यादी

वरील श्रीच्यापवित्र पुण्यतिथि उत्सवाच्या तयारीकरतां वांद्याहून श्री. र. भा. पुरंदरे व ठाण्याहून श्री. बा. वि. देव सहकुटुंब अगाऊ ता. १५–१०–३९ रोजीं शिरडीस गेले; एकदोन दिवसानंतर श्री. सिताराम पोवार हेही पुण्याहून नेहमीचे सामानासह शिरडीस आले. उत्सवास प्रारंभ विजयादशमी ता. २२–१०–३९ रविवार पासून झाला.

बाहेरगांवाहून आलेली भक्त मंडळी

श्री. खारकर श्री. ना., प्र. सचिव शि. सं. ठाणें
,, धुमाळ स. ब. रा. ब. विश्वस्त ॲडव्होकेट, नाशिक
,, प्रधान मो. वि. रा. ब. हा. को. वकील, ओ. सी. विश्वस्त सांताक्रूझ
,, गोरक्षकर वसंतराव नारायण, विश्वस्त शिरडी
,, सामंत रा. रा. प्र. कोषाध्यक्ष शि. सं. वांद्रे
,, पुरंदरे र. भा. प्रशस्य मदत सचीव, ,
,, देव बा. वि. विश्वस्त शि. सं., ठाणें
सौ. जानकीबाई बाळकृष्ण ,,
कु. मीनाक्षी श्रीनिवास ,,
श्री. श्रीपाद बाळकृष्ण वकील ,,

सौ. उमाबाई श्रीपाद ठाणें
श्री. मधुकर [जगन्नाथ] चिंतामण ,,
,, गाडगीळ गो. का., बॅरिस्टर आपासाहेब पुणें
सौ. लक्ष्मीबाई वहिनीसाहेब ,,
श्री. मुळे वहिनीसाहेबाबरोबरचे गृहस्थ ,,
,, पवार सिताराम, सौ. गाडगीळ साहेबातर्फेचा ,,
,, गाडगीळ साहेबांच्या शेतावरील मंडळी मांजरी
,, दारूवाला बॅरिस्टर मुंबई
,, सावंत नागेश आत्माराम, इन्स्पेक्टर ट्रेनिंग क्लास,मुलाबाळासह नायगांव
सौ. इंदिराबाई नागेश ,,
,, काशीबाई कृष्णाजी ,,

श्री. डॉ. सावे मुंबई
,, पाटील सखाराम रावजी सांताक्रूझ
,, नेमन लक्ष्मण महादेव ,,
,, ठक्कर डॉ. के. आर. बँनकोला ,,
,, मुरझेलो के. ,,
,, नवलकर सुंदरराव दीनानाथ मुंबई
,, जोशी आत्माराम नथोबा दादर
,, देव विष्णू गोविंद संगमनेर
,, खेर गंगूबाई पुणें
,, धामणकर भागूभावशी भिवंडी
,, दिनशा पारशी बंधूसह मुंबई
,, क्षत्रिय भिकुसा यम्मासा नाशिक
,, अहिल्याबाई किसनबाई पुणें
श्री. महाजन महादेव जिवाजी मुंबई
,, कानिटकर काशीबाई व त्यांचे बरोबर आलेल्या दोन शेजारणी पुणें
,, बाबूराव नाशिक

श्री. सहस्रबुद्धे सुमारे २५ मंडळीसह मॅनेजर महाराष्ट्र शुगर वर्क्स् बेलापूर
,, सहस्रबुद्धे माधवराव विष्णु इंजिनिअर, फलटण
,, पाटणकर, सबरजिस्टर बारामती
,, ,, मंडळीसह कोपरगांव
,, कोलाहल सुभद्राबाई दक्षिण हैद्राबाद
,, चांदोरकर शारदाबाई इंदोर
,, औटी तात्याजी संवत्सर
,, जोशी गोपाळ धोंडदेव ,,
,, ,, रघुनाथ गोविंद कोऱ्हाळे
,, ,, दत्तात्रय विष्णु ,,
,, लक्ष्मीकांत त्रिंबक कोकमठाण
,, मुळे नारायण लक्ष्मण ,,
,, भागवत म्हाळसाकांत निमगांव
,, निमकर हरी जनार्दन मुंबई
,, ,, विष्णु आपाजी ,,
,, बीरकर नरहर भार्गव ,,

भिक्षा

प्रतिवर्षाप्रमाणें या वर्षींही श्री. पुरंदरे, देव, मराठे इतर सद्भक्त, संस्थान नोकर मंडळी यांनीं रविवारीं व सोमवारीं सकाळीं मृदंग, टाळ, चिपळ्या, झांजा वगैरे वाद्यांच्या व बाबांच्या पुण्य नामघोष गजरांत परमानंदानें गांवांत भिक्षा मागितली.

सरस्वतीपूजन

"श्री. लक्ष्मीदामोदर बावरे चिंचणकर" वाचनालयांत या वर्षींही दसऱ्याचे दिवशीं सकाळीं सशास्त्र वाद्य गजरांत शस्त्रपूजन व सरस्वतीपूजन मोठ्या थाटानें झालें. ६०-७५ मंडळी जमली होती. सर्वांस तीर्थप्रसाद वाटण्यांत आला.

कीर्तन व पुराण

या उत्सवांत शिरडी संस्थानचे गवई व कीर्तनकार श्री. विठ्ठलराव मराठे यांचीं ३ व श्री. देव यांचीं २ अशीं ५ कीर्तनें झालीं. शिवाय श्री. मराठे यांचे कोजागरी पौर्णिमेच्या दिवशीं रात्रींही एक कीर्तन झालें. तसेच श्री. देव आल्यापासून परत जाई

पर्यंत ३-४ दिवस खेरीज करून [आजारी असल्यामुळें] सर्व दिवशीं श्रीचे मंदिरांत श्रीचरणाजवळ त्यांचें श्री ज्ञानेश्वरी वाचन नित्य चालू होतें.

कोजागरी

कोजागरी पौर्णिमा या वर्षीहि प्रतिवर्षाप्रमाणें शुक्रवारीं श्रीचे मंदिरांत थाटानें पार पडली. सकाळपासून सायंकाळपर्यंत कार्यक्रम नेहमींप्रमाणें होऊन रात्रौ सुमारे १० वाजल्यापासून श्री. देव यांची १२ वाजेपर्यंत श्रीचे पुण्यसमाधिची व पवित्र पादुकांची पूजा, अभिषेक व तुलसीदत्तसहस्त्रनाम चाललें होतें. याच १ तासांचे अवधींत श्रीचे समाधिपुढें श्री. मराठे यांचे सुश्राव्य कीर्तन चालू होते. हें सर्व आटोपल्यानंतर श्रीस फलोदक, नारीकेलफलगर्भखंड, पेढे, खडीसाखर, पोहे, शर्करामिश्रित उष्ण दुग्ध या सर्वांचा नैवेद्य समर्पण करून, तमिस्त्राकांताची पूजा वरील पदार्थांचा नैवेद्यासह मंदिरासमोरील भव्य पटांगणांत करून श्रींची शेजारती झाल्यावर श्रीस मंत्रपुष्प समर्पण केलें नंतर श्री. देव यांनीं जमलेल्या भक्तजनसमुदास कोजागरी कथा वाचून दाखवून सर्वांस तीर्थप्रसाद देऊन भूयसी वाटली. नंतर सर्व मंडळी मंदिरासमोरील भव्य दैदीप्यमान विस्तीर्ण व अत्यानंदकारक सभामंडपाचे पटांगणांत रात्रौ ३ वाजेपर्यंत सारीपाट-अक्षक्रीडन-सोंगट्या खेळून आपापल्या शयनस्थानी गेलीं. याच दिवशीं दुपारचे भोजन बाबांच्या बागेंत झालें. थाट अपूर्व होता. स्वयंपाकास रुचिहि अपूर्व आली होती.

नवान्न पौर्णिमा

श्री. पुरंदरे दादांच्या घरच्या नव्या भाताच्या तांदळाची खीर, भात, पोळी, तूपसाखरेचा श्रीस नैवेद्य शनिवारीं केला.

भोजनाचा बेत, व भोजन पात्रें.

यंदा भोजनाचा बेत गेले वर्षाप्रमाणेंच होता. भोजन पात्रें आजमासें २५०० चे वर झाली.

आराधना विधि व अभिषेक

वरील विधी दरवर्षाप्रमाणें वे. मू. मोने भटजींनीं यथाशास्त्र पार पाडला. अभिषेक ५७ झाले.

तपोवन-बाबांची बाग

रा. ब. प्रधान यांची पुण्यसेवा. भक्तांचें सुदैव. ज्ञान वैराग्याचा लाभ घेणाऱ्या मुमुक्षींची उत्तम सोय. मुनी, तपी, व्रती, जपी, योगी, अनुष्ठानी, यांना एकांत स्थान. राव बहादुरांचे जितके आभार मानावे तितके थोडेचे. बागेचें नाव किंवा तिचें अवलोकन म्हणजे रावबहादुरांच्या सर्व परिवारासह त्यांचें पुण्य स्मरण, व मानसिक स्मितमुख दर्शन.

औदार्य

श्री. सौ. लक्ष्मीबाईसाहेब गाडगीळ, पुणें, यांनीं भंडारभोजनाकरतां रु. १५ देऊन नेहमी प्रमाणें आपलें औदार्य या वर्षींही प्रकट केलें. तसेंच रु. १७ व रु. १० अनुक्रमें श्रीमती काशीबाई कानिटकर, पुणें व श्री. श्रीधर नारायण उर्फ नानासाहेब खारकर, ठाणें यांनीं वरील भंडारभोजनास मदत म्हणून देऊन आपलें औदार्य प्रकट केलें याबद्दल शि. संस्थान या भक्त त्रयांचे फार आभारी आहे.

श्री संत भाऊराव कुंभार

या उत्सवांत या पुण्य सत्पुरुषांचें स्मरण पदोपदीं होत असे. भाऊराव म्हणजे कडकडीत खऱ्या वैराग्याची व अप्रतिम अपरिग्रहाची मूर्तींच होती. बाबांनीं त्यांना आपल्या तपोवनाजवळच समाधिरूपानें चिरस्मरणीय करून ठेविले आहे.

वस्त्रप्रसाद

प्रतिवर्षांप्रमाणें या उत्सवांत, सर्व संस्थान नोकर मंडळीस, चोपदार, तासेवालें, पालखीवाले, अबदागिरवाला, सुतार, अनाथ, अंध, पंगू, श्रांत निराश्रित वगैरे एकंदर ४० लोकांस श्रीचा प्रसाद व देणगी म्हणून ४०—४५ रुपयांचें कापड व कपडे वाटण्यांत आलें.

जमाखर्च

सोबत ज्या भक्तवृंदाकडून या उत्सवाप्रीत्यर्थ वर्गणी आली त्यांची वर्णानुक्रम नांवनिशी व रकमवार यादी व जमाखर्चाची यादी अशा दोन याद्या जोडल्या आहेत.

याचना व प्रार्थना

अनुष्टुभ्वृत्तम्.

बालेन बालभावेन । अस्मिन्दिव्य महोत्सवे ।
कृतान्दोषान्क्षमस्वेति । याचे दत्तगुरो सदा ॥

आर्या

भ्रमलें[1], श्रमलें, मन, भविं, गमलें, नेमलें गुरुरूपे विमैलें ॥
कमलें, वमुदें भवसुख, रमुदे सेवेंत चिर अशा विमैले ॥

ठाणें गुरुवार शके १८६१
मार्गशीर्ष शु. १०
दिनांक २९–१२–३९

श्रीचरणसरोजधूलि दासानुदास
बाळकृष्ण विश्वनाथ देव
शि. सं. पुण्यतिथ्युत्सव, व्यवस्थापक, विश्वस्त.

---

१ वांकून गेलें. २ नानाप्रकारच्या दोषांनी, पातकांनीं, अपराधांनी. ३ वि=नाहीं. मल=दोष, पातक.

श्रीदत्तचित्साइसद्गुरुभ्योनमः

शके १८६१ सालच्या श्री क्षेत्र शैलधी (शिरडी) येथील श्री समर्थ सद्गुरु साईबाबा महाराज यांच्या पुण्य व मंगल

पुण्यतिथि

उत्सवाच्या जमा खर्चाचा हिशोब

जमा.

८७२—७—३	श्री उत्सव कार्यासाठी ठिकठिकाणाहून आलेली वर्गणी
१६२—४—०	श्री. सामंतमार्फत
४३५—११—३	श्री. खारकरमार्फत
१७६—१५—६	श्री. देवमार्फत
९७—८—६	श्री. घैसास मार्फत
८७२—७—३	
२०—९—६	श्री भिक्षेचें उत्पन्न.
३५—११—३	श्री मंदीर व श्री द्वारकामाई पेट्यातील ५ दिवसांचें उत्पन्न.
३७—१—२	श्री शिलकी सामान विक्रीचें उत्पन्न.
१०—०—०	श्री कोजागरी खर्चासाठीं दरसालप्रमाणें शिरडी संस्थानातून मंजुर झालेली रक्कम.
९७५—१३—२	

खर्च

३५१—०—०	भोजन खर्च, चहा, काफी, दूध वगैरे
४४—१२—३	पूजा, अभिषेक, नैवेद्य, दक्षिणा वगैरे.
१६—७—०	आराधनाविधि खर्च.
८८—२—०	आचारी खर्च.
३—१०—०	संस्थानातून खर्च झालेल्या सामानाची किंमत.
१२—०—०	श्री. सामंत यांनीं विकत आणिलेलें सामान.
९—१५—०	दिवाबत्ती खर्च.
२०—८—०	मजुरी.
३८—६—०	कापड वाटलें त्याची किंमत.
२—४—०	शिलाई.
३७—१३—०	प्रवास खर्च, रेल्वे, तांगा, मोटार, बैलगाड्या, हमाली.
१७—०—०	सर्पण.
३—०—०	बँड.
१५—०—०	बाबांच्या बागेतून सामान घेतलें त्याची किंमत.
५—०—०	बाबांच्या गायांना चारा व दाणा.

110

खर्च	
३—८—०	भंगी.
२६—७—०	देणगी, पोस्त, व वर्गणी वगैरे.
६०—०—०	निमंत्रणपत्रिका खर्च
५२—१५—६	प्रसाद, पिशव्या, पोस्टेच खर्च.
०—१०—९	किरकोळ.
८१८—६—६	
१५७—६—९	शिल्लक.
९७५—१३—३	एकुण बेरीज

श्रीसाईनाथ

शके १८६१ च्या पुण्यतिथि उत्सवा प्रीत्यर्थ वर्गणी देणाऱ्या सद्भक्तांची वर्णानुक्रम नावनिसिवार व रकमावार यादी

नांव	रकम
अ.	
श्री. अजरेकर डॉ. एस. एस. बेळगांव	५–०–०
,, अढिया त्रिभुवन नरोत्तम डहाणू	५–४–०
,, अम्माल के. अमीनी मद्रास Ammal K. Amini Madras Rs. 2	२–०–०
,, अलरकर सौ. अनुबाई बेळगांव	२–०–०
,, अंजलेकर का. स. मुंबई	१–०–०
आ.	
श्री. कु. आम्रे विमल ह. मुंबई	१–०–०
,, ,, अरुण रामचंद्र	१–०–०
,, ,, बाळाबाई रामचंद्र	१–०–०
श्री. आगरकर धोंडो महादेव	१०–०–०
,, आयंगार डुरइस्वामी वेल्लोर Ayangar Duraiswami Vellor Rs. 2	२–०–०
,, आयंगार चक्रवर्ती सी. वेल्लोर Ayangar Chakravarti c. Vellor Rs. 2	२–०–०
,, आयंगार एम्. ए. श्रीनिवास त्रिपलीकेन Ayangar M. A. Shrinivas Trepalikan 4–4–0	४–४–०
,, आरस गोपाळ विठ्ठल कन्तोद	२–०–०
,, आरोळकर आत्माराम ला. माहीम मुंबई.	१–४–०
,, आयर व्ही. स्वामीनाथ मद्रास ,, Ayar V. Swaminath Madras Rs. 3	३–०–०
,, आयर एम्. आर गोपाळकृष्ण उटकमंड ,,Aiyar M. R. Gopal krishna Utakmand	१–०–०
,, आयर रा. सा. T. S. रामचंद्र वल्लीपल्ल यमतेगा पट्टण. ,,Aiyar R. S. T. S. Ramachandra	३–०–०
इ.	
श्री. इराणी आरदेसर एन्. मुंबई.	५–०–०
श्री. ईश्वर करसन वझीरिया	१–०–०
उ.	
श्री. उपासनी आर. बी. धुळे.	१–०–०
	५२–१२–०
ओ	
श्री. ओक दत्तात्रय सीताराम नाशिक.	१०–०–०

नांव	रक्कम
श्री. ओक पुरुषोत्तम मचंद्र जळगांव.	१—०—०
औ.	
श्री. औटी मोहनीराज तारयाजी शिरडी.	१—४—०
क.	
श्री. कदम शंकर, कराची	०—४—३
,, ,, भागूबाई, ,,	०—४—३
श्री. करंडे बी. व्ही. मुंबई	३—०—०
,, कर्णिक गजानन त्रिंबक कल्याण	५—०—०
,, ,, भालचंद्र ,, ,,	१—०—०
,, ,, शां. शं. ठाणें.	१—०—०
,, करंदीकर गणेश विठ्ठल माटुंगा	१—०—०
,, करमरकर महादेव विष्णु दौंड	१—४—०
,, करंजेकर कु. कमलाबाई गोविंदराव पुणे	१—०—०
,, ,, सौ. बगूबाई	०—८—०
,, कंटक एस्. बी. मुंबई.	१—४—०
,, काजी बाबामिया वांद्रे	१—४—०
,, काणे सौ. जानकीबाई कराची	०—५—३
श्रीमती कानिटकर काशीबाई पुणे	१७—०—०
श्री. ,, वासुदेव गोविंद ,,	३—०—०
,, कारखानिस गोविंद शिवराम वांद्रे	३—०—०
,, ,, गणेश ,, ,,	०—८—०
,, ,, सौ. ग. पा. ठाणे	१—४—०
,, ,, गणेश शिवराम खार	०—५—०
श्री. कापडिया त्रिकमदास पुरुषोत्तम मुंबई.	५—०—०
,, काळे सौ. लीलावती जगन्नाथ बोरिवली.	२—०—०
,, कु. सुभाष मुंबई.	१—०—०
,, कांबळी मदुसूदन धोंडू	१—४—०
श्रीमती किर्लोकर गंगुबाई जळगाव	१—४—०
श्री. किराणे महादेव पुरुषोत्तम सातारा	५—०—०
	६७—१—०
श्री. कीर्तने एम्. डी. इंदोर	१०—०—०
,, कीर्तिकर गणपत आ. खार	१—४—०
,, कुडतरकर रामचंद्र श्रीपाद, मुंबई	६—०—०
,, कुडाळकर सदानंद भास्कर, वांद्रें	१—४—०
,, कुळकर्णी दत्तात्रय महादेव, मालाड	०—४—३
,, ,, गजानन ,, मुंबई	१—०—०
,, शंकर बंडू. अहमदाबाद	१—०—०
,, ताईबाई बंडू ,,	१—०—०
,, कुंटे सौ. रमाबाई वासुदेव, ठाणे	०—८—०
,, ,, लक्ष्मण शिवराम, ,,	०—८—०

नांव	रक्कम
. केडाव्हा एस. बी. अवंतापूर S. Kedava S. B. nantapur Re. 1	१—०—०
„ केदारी ग. ना., कल्याण	१—०—०
„ केसरकर वामन सांवाशेट बांदा	५—०—०
„ केरकर सौ. सुमित्राबाई विलपार्लें	५—०—०
„ केळकर भि. वा., माहीम मुंबई	१—४—०
„ कैकेनी डॉ. एस. एस. दहगांव	१—१०—०
„ कोटकर वसंत भांबजी कराची	१—०—०
„ कोठारी जीवनराव बा. इंदोर	१०—०—०
„ कोठारे विश्वनाथ मोरेश्वर, मुंबई	२—०—०
„ कोनकर गणेश वासुदेव वझीरिया	१—०—०
„ कोराचे म. शं. बिलीमोर	१—४—०
......	
श्रीमती कोल्हटल सुभद्राबाई हैद्राबाद दक्षिण	५—०—०
ख.	
श्री. खवणेकर पा. वि. कुर्ला	१—४—०
„ खंडकर कृ. रा. देवास	१—४—०

नांव	रक्कम
श्री. खारकर श्रीधर नारायण, ठाणें	१०—०—०
श्रीमती खेर गंगाबाई गोविंदराव पुणें	५—०—०
ग.	
श्री. गडकरी आनंदराव भास्कर, मोहरी	१—४—०
„ गव्हाणकर डॉ. रंगनाथ ना. वसई	१०—०—०
„ सौ. गाडगीळ लक्ष्मीबाई गो. पुणें	१६—०—०
„ गाडगीळ बॅ. गो. का. „	१—०—०
„ गाळवणकर रा. सा. य. न. बांद्रे	२—०—०
„ „ डॉ. दिनकर जगन्नाथ अर्वाळा	१—०—०
„ गुप्ते डॉ. एम्. बी. ठाणें	२—०—०
„ गुरुजी डी. एन्. बडोदे	१५—०—०
„ गोरक्षकर सौ. सुशीलाबाई सांताक्रु.	१—४—०
„ „ कु. सीमंती डाल „	१—४—०
„ „ सदाशिव राम „	१—४—०
„ „ ताराबाई नारायण „ „	१—४—०
	१२२—७—३
श्री. गोविंदाप्पा सी. जी. कडाप्पा	२—०—०

नांव	रक्कम
घ.	
श्री. घुले अनाजी मारुती मांजरी	१-४-०
,, घुले महादु पांडु मांजरी	१-४-०
,, घटे जनाबाई सीताराम सोलापूर	१-०-०
,, घम पां. स. दादर	१-०-०
,, घाटे डॉ. नरहर रामचंद्र जैतपूर	१०-०-०
,, घैसास सौ. सीताबाई रामचंद्र दादर	७-४-०
च.	
श्री. चव्हाण कु. शिवाजी कराची	०-१०-०
श्री. चंदूलाल दलसुख वझीरिया	१-०-०
,, चारी वेणु गोपाल ए. मल्यापूर S. Chari Gopal A, malyapur Re. 1	१-०-०
,, चार्लु जी. नामानुजा पेंटापाड S. Charlu G. Ramanuja Pentapad Re. 1	१-०-०
श्री. चिटणीस एस. एच. सातारा	१-०-०
श्री. चीमनलाल त्रिभुवन वझीरिया	१-०-०
,, चित्रे मदुसुदन आ. वांद्रे	१-४-०
,, चिपळूणकर केशव वामन पुणें	१-४-०
श्री. चीक डॉ. एस. रामकृष्ण बालापूर S. Cheek D. S. Ramkrishna Balaapur Re. 10	१०-०-०
श्री. चेट्टी आर. व्ही. व्हरडा रजुल मद्रास S. Chette R. V. Verda Rajulu Madras Re. 2	२-०-०
श्री. चेट्टी रामकृष्ण मद्रास S. Cnetty Ramkrishna Madras Rs. 10	१०-०-०
श्री. चोणकर खंडेराव रामकृष्ण बोरिवली	२-०-
,, ,, विनायक ,, ,,	२-०-
,, चांबळ जी. एन्. वांद्रे	२-०-०
,, ,, म. वि. ठाणें	२-०-०
,, ,, एस. एस. खार	५-०-०
,, ,, सौ. इंदु कुर्ला	२-०-०
ज.	
श्री. जटार लेडी डॉ. जानकीबाई खंबालिया	१०-०-०
,, जयकर सौ. धारुबाई शामराव वि. पार्ले	१-४-०

नांव	रक्कम
श्री. जुन्नरकर खं. अ. बडोदे	६–०–०
,, जोशी आत्माराम नथोबा दादर	५–०–०
,, जोशी केशव नथोबा ,,	५–०–०
,, ,, मोरेश्वर विष्णु उंबरगांव	१–०–०
,, ,, शंकर दामोदर ठाणें	१–०–०
,, ,, दादाजी गोपिनाथ दादर	१०–०–०
	१०६–२–३
झ.	
श्री. झारी शेट अलीशा उस्मानशा म्हसवड.	२–०–०
ट.	
,, टल्लाशेट गोवर्धन गिरधर डहाणू	११–०–०
ठ.	
श्री. ठाणगे गणपतराव रामभाऊ मांजरी.	१–४–०
श्री. ठाकर डॉ. कुंदन रामकृष्ण सांताक्रुझ.	५–४–०
ड.	
,, डोळस आनंदराव प. कांदिवली	३–०–०
ढ.	
,, ढवळीकर शंकर मोरो पुणे	५–०–०

नांव	रक्कम
त	
श्री. ताडीवाला शेट दोराबजी डी. मुंबई.	१–४–०
श्री. तळपदे आनंदराव वांद्रे	१–०–०
,, तालचेकर कृष्णाबाई विनायक इंदोर.	५–०–०
,, तेंडले अनंत लाडूशेट बांद्रे	१–४–०
,, तेंडुलकर शामसुंदर शं. पुणें.	१–४–०
,, ,, सौ. अन्नपूर्णाबाई शंकर आलीबाग	१–४–०
थ.	
श्री. थंपी एन् नारायण काटाराकरा ,, S. Thampi N. Narayan Katarakara Rs. 0–8–0	०–८–०
द.	
श्री. दळवी ज. रा. वसई	१–०–०
वि. पार्ले.	२–०–०
,, ,, सदाशिव भिकाजी भुईवाडा परेल	१–४–०
,, सौ. रुक्मिणीबाई विठ्ठल	
,, दातार गोपाळ भास्कर ठाणें.	१–०–०
,, दाभोळकर जनार्दन य. वांद्रे	१–०–०
,, दिघे श्रीकृष्ण गोपिनाथ मुंबई.	५–०–०
,, दीक्षित पी. एस. वांद्रे	१–०–०
,, देवधर सौ. जानकीबाई कराची	०–५–३
,, देव सौ. जानकीबाई बालकृष्ण ठाणें	६–२–०
,, ,, श्रीनिवास बालकृष्ण.	५–०–०

113

नांव	रक्कम
श्री. ,, विष्णु गोविंद संगमनेर	२–०–०
,, ,, सदाशिव विश्वनाथ पौड	१–०–०
,, देशपांडे सौ. इंदुमती बडोदे	४–०–०
	६८–११–३
श्री. देशमुख द्वारकानाथ हरी डोळखांब	२–८–०
,, देशवडीकर श्रीमती दुर्गाबाई जळगांव	१–०–०
,, देसाई इच्छाबेन अमदाबाद	१–४–०
,, जनार्दन आत्माराम माहीम मुंबई.	२०–०–०
,, ,, जी. पी. रंगून	१०–०–०
,, ,, वासुदेव पु. ठाणें	१–०–०
,, हरी महादेव दादर	०–४–०
,, दोंडिया एम्. एन्. ओव्हर—सीअर शिरडी	५–०–०
,, दोंदे रामचंद्र आत्माराम कराची	३–०–०
ध.	
श्री. धरमिया आर. डी. मथुरा ,, S. Dharmiya R. D. Madura As. 8	०–८–०
श्री. धामणकर भागू मावशी भिवंडी	५–०–०
,, धुरंधर सौ. नऊबाई शा. पार्ले	१–४–०
,, ,, बाबुलजी कु. सांताक्रुझ	१–०–०
,, ,, कु. सोनाबाई शा. पार्ले	१–४–०
,, धुरु जी. आर. दादर	५–०–०

नांव	रक्कम
न.	
श्री. नवलाखे जी. एस. भुसावळ	१–४–०
श्री. नंजुडिया एन् बंगलोर ,, S. Najudia N. Benglore Rs.2-8-0	२–८–०
,, नाचणे शांताराम बळवंत कुर्ला	१–४–०
श्री. नाडकर सौ. सोनाबाई लक्ष्मण माहीम मुंबई.	२–८–०
,, नाडकर्णी सौ. एस. आर पुणे	२–०–०
,, नार्वेकर सौ. श्रीमतीबाई मुंबई	५–०–०
,, नेमन लक्ष्मण महादेव सांताक्रुझ.	१–४–०
प.	
श्री. पवार सौ. निराबाई कराची	१–१–०
श्री. पटेल वामनराव प्राणगोविंद उमरेठ	२–०–०
,, परदेशी डी. बी. पुणें	१–४–०
,, परुळकर आर. एन्. यवतमाळ	१५–०–०
,, पंथकी के. एस. सांताक्रूझ	१–४–०
,, प्रधान अशोक प्रभाकर कल्याण	१–०–०
,, ,, के. वाय. पालनपूर	२–०–०
,, ,, विठ्ठल आ. माहीम	२–०–०
श्री. प्रभु गोविंद सीताराम कर्जत	१–४–०
,, पाटणकर दत्तात्रय विठ्ठल घाटकूपर	५–०–०
,, ,, दिनकर ना. वांद्रे	१–०–०
,, ,, भास्कर ना. ,,	१–४–०

नांव	रक्कम
,, पाटणकर शंकर ना.१	—४—०
सौ. ,, सीताबाई रामचंद्र अलीबाग	१—४—०
श्री. पाटील सखाराम सांताक्रूझ	१—४—०
,, ,, ,, रामा ,,	१—४—०
,, पाठकर एल्. डी. चणेरा	२—०—०
,, ,, सौ. सुंदराबाई वा. बडोदे	५—०—०
,, पालशेतकर बा. शी. दादर	२—०—०
,, पितळे दत्तात्रय ग. मुंबई	१—०—०
,, ,, ,, आ.	१—४—०
,, ,, सौ. सुलोचनाबाई द. ,,	०—५—६
,, विजयकुमार द. ,,	०—५—३
,, ,, ,, सुनंदा द. ,,	०—५—३
श्री. पितांबर कचराशेट संगमनेर	०—८—०
श्री. पुरुषोत्तम वसंतराव वझीरिया	१—०—०
,, पुरंदरे रघुवीर भास्कर बांद्रे	१—४—०
,, ,, विठ्ठल रघुवीर ,,	०—१२—६
,, पेंढारकर सौ. इंदिराबाई कृ. पेंढारी	३—६—०
,, पै सौ. लक्ष्मीबाई....कराची	०—५—३
,, पोतनीस पिरोजबाई अहमदाबाद	५—०—०
,, फडणीस कु. फ. अंबुताई बेळगांव	१—०—०
,, ,, सौ. इंदिराबाई ,,	७—०—०

नांव	रक्कम
ब.	
श्री. बडवे सौ. कौसल्या पारनेर	१—४—०
,, बावचकर कृ. ल. सोलापूर	४—०—०
,, बेंद्रे वैजनाथ केशव अंधेरी	०—४—०
,, ,, के. ए. डिकसळ	२—०—०
,, बोरकर चंद्राबाई विलेपार्ले	५—०—०
,, बेल्हेकर तुकाराम विठूजी मांजरी बु.	१—४—०
,, ,, निवृत्ति नारायण ,,	१—४—०
भ.	
श्री. भगत श्रीधरकृष्ण डोंबिवली	२—०—०
,, भट डॉ. छोटालाल भु. बडोदे	२०—०—०
श्री. भाईजी गिरधर वझीरिया	१—०—०
,, भिकुभाई एन्. मुंबई	१—०—०
,, भाइंदरकर रामराव केरोबा मुंबई	५—०—०
श्री. भांगले मेघःश्याम बा. बांद्रा	२—०—०
,, भिडे गोपाळ रघुनाथ फलटण	५—०—०
	८८—०—९
श्री. मदनराव दि. मुंबई	१—०—०
,, मनी के. एस. कोहिमतूर S. Mani K. S. Kohimtur Re. 1	१—०—०

नांव	रक्कम
म.	
श्री मराठे भा. चि....मलांसा	२—०—०
,, महाजन महादेव जिवाजी मुंबई	३—०—०
श्री. महाशंकर वझीरिया	१—०—०
,, महाडिक रामचंद्र... कराची	०—४—०
श्रीमती महाडिक, कमलाबाई वर्धा	१—०—०
,, मंजरेकर जी. व्ही. इसलामपूर	५—०—०
,, मंत्री पांडुरंग ज. मुंबई	१—८—०
,, ,, बाळकृष्ण ज. ,,	१—०—०
,, ,, वासुदेव केशव सातारा	५—०—०
,, मानकर बी. एम्. आणि जयकर सोनाबाई बांद्रे	४—०—०
,, ,, मनोहर बाळाराम अमृतसर	५—८—०
,, ,, व्ही. के. पुणें	५—०—०
,, मानीकर एम्. जी. कराची	२—०—०
,, मालवणकर कु. कमळाबाई	१—०—०
,, म्हात्रे काशिनाथ नारायण मुंबई	५—०—०
,, मांजरेकर श्रीधर लक्ष्मण शिवरी मुंबई	१—४—०
,, मुजुमदार बलवंत रघुनाथ सुरत	१—०—०

नांव	रक्कम
श्री. मुदलीयार सरदार एस. जी. पुणे	२—०—०
,, मुथना बी. व्ही. बंगलोर S. Muthna B. V. Bengalore Re 1	१—०—०
,, मुल्क ए. आर. कलकत्ता	५—०—०
,, मुळे गोविंद अ. माहीम	१—४—०
,, मोने सौ. द्वारकाबाई द. शिरवळ	१—०—०
,, मोरे धाकुजी कराची	०—४—०
श्री. मोहनलाल सोमाबाई वझीरिया	१—४—०
,, माहिले बाबाजी आ. पालघर	१—०—०
श्री. मंगा म. बा.	२—०—०
र	
श्री. रत्नपारखी थॉ. म. हुसंगाबाद	५—०—०
,, रंगराव सी. शोलिंघूर S. Rangrao C. Sholinguhar Rs. 2	२—०—०
,, राऊत शंकर गोविंद मुंबई	१—४—०
,, राजन्ना पापासाहेब पुणें	१—०—०
,, राजलक्ष्मी देवी एस. एन्. टिपाकुलीनर S. Rajlaxmi Devi S. N. Tipakulinar Rs. 5	५—०—०

नांव	रक्कम
श्री. राजा सी. जी. वकील वेलोर S. Raja C. G. vakil vellor Rs. 2	२—०—०
श्री. राजे सौ. शांताबाई शामराव कल्याण	१—०—०
	७१—०—६
श्री. राणे दत्तात्रय राजाराम नायगांव मुंबई	५—०—०
,, ,, सौ. प्रेमला खं. खार	०—८—०
,, राधाकृष्णन् एल्. टी., S. Radhakrishnan L. T. Shiyali Re 1	१—०—०
श्री. राधेमल्लाळ एम्. ए. त्रिपलीकेन S. Radhemallal M. A. Tripaliken Re 1	१—०—०
श्री. राम मारुती संस्थान कल्याण	५—०—०
,, रामस्वामी सी. एम्. अनंतापूर S. Ramswami C. S. Anantapur Rs. 2	२—०—०
श्री. रामस्वामी आर. बंगलोर S. Ramswami R. Bengalore Re 1	१—०—०
श्री. रायल्लिकर एस्. एन्. मुंबई	१—०—०

नांव	रक्कम
श्री. रावते कमलाबाई रा. मुंबई	२—०—०
,, रावधरी ए. कुलीटाली, S. Raodhari A. kulitali As. 0-8-0	०—८—०
श्री. राशने दत्तात्रय दामोदर पुणें	५—०—०
,, ,, बाळाजी गोविंद अहमदनगर	१—५—३
,, रांगणेकर पार्वतीबाई भा. माटुंगा	२—८—०
,, ,, शंकर भा. ,,	२—८—०
,, रीडर व्ही. कृष्ण वेलोर S. Reader. v. Krishna, Vellore Re 1	१—०—०
श्री. रळिकर कु. शांताबाई पुणे	०—८—०
,, रुईकर वामन नरहर वकील ठाणें	५—०—०
,, रेगे रघुनाथ डी. सावंतवाडी	३—०—०
,, रेड्डी एम्. मल्ली अनंतापूर S. Reddi M. Malli Anantapur Rs 5	५—०—०

व.

नांव	रक्कम
श्री. वराडकर सौ. राधाबाई कराची	०—५—३

115

नांव	रक्कम
श्री. बराहलु टी. कोहिमतूर S. Varahlu T. Kohimtur Re. 1	१—०—०
श्री. वाकूर कु. कमळाकर जयराम कराची	१—४—०
श्री. वाघ दत्तात्रय अनंत वसई	१—०—०
,, ,, नंदकुमार ,,	१—०—०
,, वाघ गोविंद विनायक भुसावळ	११—०—०
	६०—६—६
श्री.वालावलकर सौ. सीताबाई राजाराम दादर	१—०—०
,, विजयकर गोवर्धन माधवराव मुंबई	६—१०—०
,, विश्वनाथन् जी. विजगापट्टण S. Vishvanathan G. Vijagapattan Rs. 2	२—०—०
श्री. वेंकटराव वाय. निदावल S. Venkatrao Y. Nidaval Rs. 2	२—०—०
श्री. वैद्य कृष्णराव प्रभाकर कल्याण	१—०—०
,, ,, सौ. मनोरमाबाई प्रभाकर ,,	१—०—०
,, ,, पांडुरंग नारायण भुसावळ	२—८—०
,, ,, विनायक आपाजी अंधेरी	२—०—०
,, ,, बाळकृष्ण वामन वांद्रे	२—०—०

नांव	रक्कम
श.	
श्री. शिरोडकर आ. सा. कुर्ले	१—४—०
,, ,, सौ. इंदिराबाई ,, रामकृष्ण	१—१२—६
,, ,, मनोरमाबाई आत्माराम ,,	१—९—०
सौ. राधाबाई सा. ,,	१—०—०
,, ,, रामकृष्ण सा. ,,	१—४—०
,, ,, वासुदेव सा. ,,	१—४—०
श्री श्रीनिवास एम्. ए. मद्रास S. Shrinivas M. A. Madras Re 4—8—0	४—८—०
,, शिरोडकर श्रीधर रा.	१—४—०
,, ,, कु. साईलीला रामकृष्ण कुर्ले	१—४—०
,, ,, सावळाराम आ. ,,	१—१२—६
,, शुक्ल सौ. यमुनाबाई... कराची	०—२—०
स.	
,, समेळ शंकरराव शा. माहीम	१—४—०
,, सहस्रबुद्धे हेमलता बेलापुर	०—८—
,, संपतकुमार एम्. टी. मद्रास S. Sampatkumar M. T. Madras Rs. 1-4	१—४—०
श्री. साखळकर भालचंद्र विनायक रावळगांव	१—४—०

नांव	रक्कम
श्री. साखळकर धुंडीराज रामकृष्ण माहीम	१--४--०
,, ,, विनायक भास्कर पुणे	१--४--०
,, साटम मंगेश शिवाजी देवगड	२--०--०
,, सातवरे चिंतामण रा. वांद्रे	१--०--०
,, सातभाई रामचंद्र त्रिंबक पुणे	१--०--०
,, सातके. माळी दगडू महादू मांजरी बु.	३--४--०
,, सामंत आवडाबाई भिकाजी वसई	१--०--०
,, ,, पी. के. भाटकूवर	३--०--०
,, ,, कु. कमल ॲडव्होकेट वांद्रे	२--०--०
,, ,, सौ. यमुनाबाई सखाराम शिरोडकर	२--०--०
,, ,, रामचंद्र रा. वांद्रे	१--०--०
,, ,, वासुदेव सी. मालवण	१--४--०
,, ,, शंकर परशराम आडिवरे	२--०--०
,, सारंग शंकर यशवंत शिरवी	१--४--०
,, साळगकर व्ही. जी. मुंबई	१--४--०
	६४--४ १
श्री. साठे सौ. अन्नपूर्णाबाई कं. मुंबई	१--४--०
,, डॉ. ,, केसरीनाथ व्ही. मुंबई	१०--०--०
,, ,, मोरेश्वर नारायण ,,	५--०--०

नांव	रक्कम
,, सावंत नागेश आत्माराम दादर.	५--०--०
,, ,, सौ. इंदिराबाई नागेश दादर.	१--४--०
श्रीमती काशीबाई कृष्णाजी दादर	१--४--०
,, सांवारे दाजी विठ्ठल विलेपार्ले	५--०--०
,, स्वार बी. व्ही. मुंबई	१--०--०
सौ. सुकाम्मा बी. अनंतापूर ,, S. Sukamma B Anantapur Rs. 2	२--०--०
,, सुर्वेकर गंगाराम मोरेश्वर कुर्ला	१--१२--६
श्री. सुब्रमण्य पी व्ही. मद्रास ,, S. Subramanya P.V. Madras Re.1	१--०--०
,, सुब्रमण्य बी. एस्. कोहिमतूर	१--०--०
,, S Subramanya B. S. Kohimtore	1--0--0
,, सुर्वे सौ. इंदिराबाई सावंतवाडी	५--०--०
,, ,, बाबुराव ए. मुंबई	१--४--०
,, सोनटक्के लक्ष्मण बा. ,,	०--४--०

ह.

नांव	रक्कम
श्री. हणमंतराव बी. अनंतापूर ,, Hanmantrao B. Anantapur Rs. 2	२--०--०
श्री हुजीब सौ. सी. कराची	०--५--३
श्री. हिरालाल अंबालाल वझीरीया	१--०--०
	८७२--७--३

१८५

श्रीशंकर.

श्री सद्गुरू साईबाबा.

श्री सच्चिदानंद सद्गुरू आधुनिक संतचूडामणी श्री साईबाबा महाराज संस्थान शिर्डी ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर यांचा सालाबादप्रमाणें श्रीरामजयंती उत्सव चै. शु ॥ ९ शके १८६२ मंगळवार ता. १६ एप्रील १९४० रोजीं श्री क्षेत्र शिर्डी येथें महाराजांच्या मंदीरांत होणार आहे. तरी या समयीं आपण कृपाकरून आपल्या कुटुंबांतील बालगोपालांसह व मित्रमंडळीसह श्रीच्या तीर्थप्रसादास अवश्य यावें अशी नम्र विनंती आहे.

उत्सवाचा कार्यक्रम

ता. १५ एप्रिल-चैत्र शु. ८ सोमवार–उत्सव, मूर्तीची स्थापना व दुपारीं कीर्तन.

१६ ,, ,, ९ मंगळवार–कावडी मिरवणूक, श्रींचे समाधीस गंगास्नान, जन्मोत्सव कीर्तन, भोजनसमारंभ, काठ्या, संदल व रथ यांच्या मिरवणुकी व दारूकाम.

१७ ,, ,, १० बुधवार–कुस्त्या व कीर्तन.

१८ ,, ,, ११ गुरुवार–कीर्तन व चावडी.

१९ ,, ,, १२ शुक्रवार–गोपालकाला व तीर्थप्रसाद.

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थान कमिटी मार्फत

आपला नम्र,

शिर्डी.
ता. २८ मार्च १९४०.

सकल संतचरणरज
दासगणू.

सूचना:—जरूरीप्रमाणें कार्यक्रमांत फेरफार करणेंत येईल.

वर्गण्या दासगणू महाराज अगर संस्थानचे खजिनदार व चिटणीस यांचेकडे देऊन पावत्या घेणें.

अनुभव

श्रीयुत संपादक श्रीसाईलीला मासिक यांस सप्रेम कृ. सा. न. वि. वि. पुढील हकीकत लीलेंत प्रसिद्ध करणेकरितां पाठवीत आहे. तरी ती लीलेत येते अंकीं प्रसिद्ध कराल अशी उमेद आहे.

भिवपुरी येथील

श्री सद्गुरु साईबाबांचें स्थान.

सुमारे दीड वर्षा मार्गे एक वृद्ध गृहस्थ मजकडे मु. माहीम येथून श्रीसच्चरिताची प्रत विकत मागणेकरितां त्यांचे स्नेही व श्रीसाईबाबांचे भक्त यांचे सांगणेवरून आले होते. ते वेळीं (व अद्यापही) सच्चरिताच्या प्रती तयार नसलेमुळें त्यांस विन्मुख जावावें लागलें. असो. सदरहू गृहस्थांचे सांगणेत भिवपुरी येथें बाबांचें एक मंदिर असोन तेथें रामनवमी वगैरे उत्सव होत असलेचे आलें. तेव्हांपासून हे मंदीर व याची माहिती आपणांस कशी नाहीं अशी मनास हुरहूर लागून राहिली होती. कारण भिवपुरी हे ठिकाण ठाणे पासून फारसें दूर नाहीं. असो.

त्यानंतर अलीकडे म्हणजे गेले नाताळचे अगोदर दादर येथील कांहीं तरुण मंडळी श्रीसाईबाबा शिरडी संस्थानचे चिटणीस या नात्यानें मजकडे आली व त्यांनी मजला सदर बाबांचे मंदीर व त्याचे हल्लीचे परिस्थिती विषयीं वगैरे माहिती दिली; व हल्ली त्या मंदिराचे व्यवस्थेकरितां नुकतेच प्रस्थापित झालेले सेवासंघाचा अहवाल वगैरेचे कागदपत्र देऊन हें बाबांचें स्थान बाबांचे भक्तांचे नजरेस यावें या हेतूनें सदरील

कागद श्रीसाईलीला मासिकांत प्रसिद्ध व्हावे अशी विनंती केली. ती हकीकत लीला अंक ४।५।६ शके १८६१ मध्यें नुकतीच प्रसिद्ध झालेली आहेच.

प्रथम या बाबांचें स्थानाविषयीं गोष्ट कानीं आलेपासून मनास एक तऱ्हेचे आकर्षण सुरू होऊन एकवार ठिकाणावर समक्ष जाऊन शक्य तितकी विश्वसनीय हकीकत साईभक्तास केव्हां सादर करीन असें मजला कां झालें होतें ते समजत नाही. परंतु झालें होतें हें मात्र खरें. अखेर गेले सोमवार ता. २५।३।४० रोजी हा योगायोग अचानक जुळून आला व हें बाबांचें स्थान कसें प्रस्थापित झालें व त्याचे जागृतीविषयीं कसकसे अनुभव आहेत हें सांगणारे व या संस्थानाशीं पूर्णपणें निगडीत असलेले व्यक्तीची गाठ पडली. ही हकीकत सांगत असतांना त्या व्यक्तीचे मनोभाव वेळोवेळीं कसे उदित होत व मधून मधून ती व्यक्ती आष्टभाव पुलकित होऊन तिचे शद्ब कसे बंद पडत वगैरे प्रत्यक्ष पाहून जणू काय ऐकत असलेले हकीकतीचे सत्यतेची मजसारखे मूढ भक्तांस खुण पटणेकरितांच ही सर्व बाबांची योजना असावी असें मजला तरी वाटतें. सदरचे इसमांस या सर्व बाबांच्या लीला आजपर्यंत प्रसिद्ध कां केल्या नाहींत म्हणून विचारतां व तशा आतांतरी संगतवार लिहून देणेंविषयीं विनंती करितां हे आपल्या हातून घडलें नाहीं व आतांही होणार नाहीं कारण आज जसे तुमच्या जवळ सांगणेचा ओघ आला आहे असें वारंवार मनांत घोळते व बाबा माझेसारखे सर्व तऱ्हेनें नालायक अल्पवयी व अज्ञान बालकाला वेळोवेळीं पेंचात टाकणेंत आपला काय हेतु आहे तें कळत नाहीं असे म्हणूनच स्वस्थ रहावें लागत आलें व आहे. असो.

सदरचे गृहस्थ लिटल आणि कंपनींत नोकर आहेत व हल्लीचे नोकऱ्यांचे दुष्काळ हंगामांत त्यांचे मतें बाबांचे करणीनेंच त्यांस जोड नोकरी मिळाली असोन बाबांचे आकर्षणांत त्यांचेवर आर्थिक अडचणीचा पडलेला बोजा हलकावणेंकरितांच ही बाबांची योजना असावी. केव्हांही सद्‌गुरु सेवा कष्टाशिवाय फळास येत नाहीं असें त्यांस पटूं लागलें आहे. हे गृहस्थ कै. भक्तवर्य केशवराव प्रधान यांचे जावई होत. अल्पवयांत त्यांचे श्वशुरवचनीं आज्ञाधारकत्वाचें व्रतानें बाबांनीं त्यांस आकर्षण केलेलें दिसतें. सासऱ्यांचे विषयीं एक तऱ्हेचा बाबाप्रेरित आदर उदीत होऊन २।३ वर्षे भिवपुरीसारखे येणे-जाणेंस व इतर सर्व तऱ्हेचे अडचणीचे ठिकाणीं राहून मुंबईत नोकरी करणें चालू ठेवून अधिक बळ नसतांही भिवपुरीस मंदिराचे सान्निध्यांत ल्हानसे घर बांधणेचेंहि कष्टमय कार्य यांचेकडून घडून आलें. त्यांचे सांगणेंत त्यांचे श्वशुरांचे ठिकाणीं साधुसंतांचे विषयीं पूर्ण अनादर होता. कांहीं मंडळींचे बरोबर त्यांचें बाबांचेकडे जाणे झालें परंतु ऐन दर्शनास निघतांना त्यांचे मन फिरून दर्शनास न जातां आपण बिऱ्हाडीच बसून

राहणेचें आलें व बरोबरचे मंडळींचे आग्रहावरून ते बिन्हाडांतून मशिदींत बाबांचे दर्शनास गेले, परंतु तेही अगदीं गैरशिस्त अशा स्थितींत गेले व दूर गर्दींत बसले. परंतु बाबांनीं त्यांचे गैरशिस्तपणाची पूर्ण वाच्यता करून त्यांस रागानें जवळ खेंचून आणणेस हुकूम करतांच त्यांचे सर्व अदृष्ट संपून त्यांचे अंतःकरणांत जो कांहीं प्रकाश पडला त्यामुळेंच ते बाबांचे निस्सीम भक्त बनले त्यावेळीं त्यांचे दोन्ही खिशांत मालकाचे वसुलीची बरीच रक्कम होती ती सर्व बाबांनीं मागतांच प्रथम एकाच खिशांतील त्यांनीं बाबांपुढें ठेवतांच दुसरे खिशांतीलही काढून देणेस त्यांस लाविले व ताबडतोब शिरडींतून जाणेस आज्ञा केली. बिन्हाडीं परत आलेवर तुम्हास आज्ञा झाली आहे तेव्हां तुम्हांस राहता येत नाहीं असें बरोबरीचे मंडळीचे म्हणणे व जाणेस पैसे तर मुळींच नाहींत व शिवाय मालकास पैशाचा काय जबाब देणें अशा एकंदर पेचप्रसंगांतच ते निघाले व लागलेच कोणी परत फिरणारे भक्तानें त्यांस उतार खर्चून आणणेचे कबूल केलेवरून घरीं जातांच तुझे पैसे मनिऑर्डरनें पाठवितो म्हणून सांगून ते घरीं आले. पुढें घेतलेले पत्त्यावर मनिऑर्डर केलेली परत आलेचे ते सांगत असत. मालकास तोंड दाखविणेस भीत असतां पेढीवर हिशेबाचे कागद देतेवेळीं मालक कागद पाहून वसुली बरीच केली आहेस व रक्कम जमा आहे हे ठीक आहे असें म्हणाले व तो प्रश्न तेथेंच मिटला म्हणून सांगत असत. त्यांचे जीवनांत पुढें अगदीं फरक पडून ते वेळोवेळीं बाबांचेकडे जाऊं येऊं लागले व बाबा तुम्हीं माझे भिवपुरीस चला असें म्हणत. अशाच एका प्रसंगीं बाबांनीं येईन म्हणून म्हटल्याचा फायदा घेऊन ते वारंवार बाबांस म्हणत असत कीं तुम्ही कबूल केलें आहे तर आतां कधीं येणार. अशा रीतीनें त्यांनीं बाबांस सतावल्यावर एक वेळ बाबा रागानें म्हणाले कीं 'जा हे तुझें घरीं ठेव मी आलों आहें' ही प्रतिमा त्यावेळीं बाबांचेकडे कोणी आणलेली होती तीच बाबांनीं प्रधानांना दिली. व सांगितलें कीं तूं पुनः येथें येऊं नकोस. त्यानंतर प्रधान एक दोन वेळ शिरडींत बाबांकडे गेले असतांना त्यांस हाकलून दिले व बजाविलें कीं मी तुझे घरीं आहे तूं इकडे पुनः येऊं नकोस. तेव्हांपासून प्रधानाना शिरडी बंद झाली. सदरची प्रतिमा प्लॅस्टरची ओव्हल लहान आकाराची फारच सुबक आहे. अशा तऱ्हेची प्रतिमा रा. रा. रासने यांच्या नगर येथील पेढींत व पुणें येथें एक दोन साईभक्तांचे घरी माझे पहाणेंत आली आहे परंतु ही प्रतिमा त्यांचेपेक्षां थोडी लहान व अगदीं निराळी आहे. प्रधानांची बाबांची भक्ती कांहीं विलक्षण तऱ्हेची असे. घरांत अगर आवारांत विंचू, किडाणू निघालेस ते बाबांचे पुढें ठेवून बाबा हा काय त्रास माझे मागें लाविला आहेत म्हणून ओरडत असत. देवळांत पुजाअर्चा उत्सव वगैरे स्वखर्चानें करून आजूबाजूचे लोकांस अभिरुची नसतां पाठीस लागून बोलावून आणून भजन करणेस लावणें, चहा पाजणें,

118

जेऊं घालणें असे ते करीत असत. बाबांचेजवळ मागणे मागण्याचे तऱ्हेचे प्रत्यक्ष अनुभव भेटींत त्याच गृहस्थांनीं सांगितले ते येणेप्रमाणे:—बाबा तुम्ही येथें आलां आहां तर या आवारांत फुलबाग झाला पाहिजे व त्याप्रमाणें ४।५ वर्षें इतकीं फुलझाडें झालीं कीं आजुबाजूचे गांवी पुजा, लग्न अगर अमलदार यांचे जरूरीचे वेळीं काकाचे बागांतून फुलें आणा हा रिवाजच पडून गेला होता. पुढे प्रधानांनी बाबांना सांगितलें कीं माझी इच्छा पुरी केलीत माझें समाधान झाले. व त्यानंतर ती बाग नाहींसा झाला व हल्लीं आवारांत एक फूलझाड नाहीं. एक वेळ असा अाग्रहास धरला कीं, नदी लांब असलेमुळे पुजेस पाण्याची पंचाइत पडते हें बाबा तुम्हांस कसें खपतें ? पुजेपुरतें पाणी पैदा झालेंच पाहिजे व असें म्हणून देवळाजवळ लहानशी विहीर खणली. झाल रोज एक हंडा उत्तम स्वच्छ पाण्याची सोय झाली. पुढें वर्ष दोन वर्षांनीं मोठे विहिरीचा लोभ सुटला व खर्च केला पण पाणी जास्त वाढलें नाहीं. हल्लीं ही विहीर बांद्रें येथील एक बायंगोलकर नांवाचे इंजिनिअर गृहस्थांनीं देवळाजवळ जागा घेऊन बंगला बांधला आहे. त्यांचे ताब्यांत गेली आहे व त्यांनींही अलीकडे सुरुंग लावून व बोअर करून पुष्कळ प्रयत्न चालविले आहेत परंतु जास्त पाण्याचा ठाव नाहीं. त्याचप्रमाणें देऊळ व घर यांचे कोपऱ्यावर मधोमध एक लहानसें मातीचें वृंदावन बांधलेलें आहे त्याची गोष्ट अशी कीं प्रधान म्हणत कीं ही जागा फार पवित्र आहे येथें कोणी पाय देऊं नये व घाण करूं नये म्हणून हें वृंदावन बांधून आडविली आहे. कारण बाबानीं एकवेळ येथेंच मजला सायंकाळचें वेळीं मी माझें गळ्यास फास बसेल अशा पेच प्रसंगांत असतां बाबा साक्षात् दर्शन देऊन माझे पाठीवर हात ठेऊन भिऊं नकोस तुझे रक्षण करणार मी आहे असें बजाविलें, असें सांगत असत. या वृंदावनांत तुळस मात्र लाविलेली रुजत नाहीं असा अनुभव आहे. देवळाचे पलीकडे प्रधानाचे आग्रहावरून घर झालेवर माझे कुटुंब म्हणजे प्रधानांची मुलगी ही एकटीच राहत असे कारण गाड्यांची सोय नसलेमुळें मी आठवड्यांतून एक दिवसच मुंबईहून नोकरीवरून घरीं जात असे. ठिकाण उघडे माळावर, माथेरान डोंगराचे पायथ्याशीं असलेमुळें पाऊसकाळांत रात्री किती भीषण जात असतील त्याची कल्पनाच करणें बरें. तेव्हां प्रथम प्रथम माझें कुटुंबाचा अनुभव असा कीं कडाक्याचे वाऱ्या पावसाचे रात्रीं दार खडखडऊन भिऊं नकोस मी रक्षक आहे अशा सूचना वेळोवेळीं ऐकूं येत व एकदा झोंप लागली कीं सकाळशिवाय जाग येत नसे.

देवळाची इमारत मातीचीच आहे परंतु लाकूड सामान चांगले वापरलेले आहे व किर्तन वगैरेस वरती बायांची जागा व खाली पुरुष मंडळीस बसणेसारखा प्रशस्त लांब-

लवक सभा गाभारा आहे. देवळाचे आवार एके ठिकाणी तीन पिंपळ, एके ठिकाणीं वड दुसरीकडे औदुंबर व एके ठिकाणी निंबवृक्ष अशा दैविक वृक्षानें वेढलेले आहे. प्रधानांचे लहरी वृत्तीनुरुप व अखेर अखेर आर्थिक बलाचे अभावी ने परिसांतील झाडेपानें तोडूं लागले व त्या लहरीत पिंपळासही तोडपाड करूं लागले पुढें मुलंबाळांस दैविक त्रास होऊं लागले वरून त्यांचे अपरोक्ष घरांतील मंडळीकडून कोणा कर्ण पिशाच्च (दिवा गांवचे) बुवाचा सल्ला घेतां तुम्ही इकडे कशास आला व तुमचे ठिकाणी त्रैयमूर्ती स्वयंभू प्रगट आहे. तिची तोड करूं नका म्हणून मालकांस बजावा असा उलगडा झालेचे जेव्हां स्वतः प्रधानांचे कानीं आलें तेव्हांपासून ही तोडफोड त्यांनी बंद केली व पिंपळाचे वगैरे झाडास पार बांधिले व ते तसे आहेत. देऊळ जरी प्रधानांचे आवारांतच आहे तरी देऊळ सदासर्वकाळ उघडेच राहते व हमरस्त्यावर असलेमुळें कोळी कुणब्यांचे रात्रीचे फिरतीचेवेळी आश्रयस्थान होऊं लागताच घाणेरडे प्रकाराची माणसे रात्रीस आश्रयास उतरली असतां बाधा माणसे वस्त्रे टाकून पळत सुटल्याची व एका दारूड्याचे श्रीमुखांत बसून त्याचा गाल आठवडाभर सुजल्याचे प्रत्यक्ष पाहिल्याचे सदर गृहस्थ सांगतात. व तेव्हांपासून आजूबाजूचे लोकांत दहशत बसून अशी माणसे येथें कधींच चुकूनसुद्धां फिरकत नाहीं असो.

वरीलप्रमाणें हकीकत समक्ष खुलाशाअंती मिळाली ती बाबांचें भक्तांचे माहिती करितां दिली आहे. मी सकाळीं ९ते१२॥ देवळांत होतो व थोडा वेळ आजूबाजुस फिरलो देवळांत मनास जो आल्हाद वाटला तो लिहून व्यक्त करणे शक्य नाहीं.

प्रधानांची मुलें मुंबईंत लहानसहान नोकऱ्या करूनच राहतात फक्त त्यांचे वयोवृद्ध कुटुंब घरांत एकटेच राहते. त्यांचे प्रकृतीस मुंबईंत आराम वाटत नाहीं व त्यांचे उदर-निर्वाहापुरती सोय भिवपुरींत आहे.

देवळाजवळ लहानसें झोपड्यात एक कुळवाडी रक्षक राहतो. प्रधानांनीं सुरू केलेली सेवा बरीच वर्षे निर्विघ्न चालू राहून बाबांचे निधनानंतर पुण्यतिथी उत्सवही सुरू झाला व पुढील हकीकत सध्याचे सेवासंघाचे रिपोर्टांत आहेच. हकीकत सांगणारे गृहस्थ—प्रधानाचे जामात ज्यांची बाबानी आकर्षित करणेची योजना ठेवलेची दिसून येते हे अखेर प्रधानांस नेहमी म्हणत कीं हे पुढें कसें चालणार तेव्हां सर्व कांहीं ठीक होईल. धीर असूं द्या असें म्हणत असल्याचें सांगतात व शेवटचा अनुभव असा सांगतात कीं कांहीं दिवस एक शेजारचे गांवचे गृहस्थ दोन्ही वेळ पुजा दिवा देवळांत केल्याशिवाय अन्न घेत नसत परंतु पुढें तेच म्हणूं लागले कीं आपले घरीच पूजा करावी. त्यांना

११५

पुष्कळ सांगून पाहिले परंतु त्यानीं नियम सोडला व तें अलिकडेच मिवर्तले. पुन्हां माझे मनास अस्वस्थता सुरू झाली. मला माझे घर रिकामे पडलें आहे त्याचे कांहीं वाटत नाही परंतु देऊळ व बाबा सारखे पुढें उभें राहतात व मी काय करू हाच कायतो माझा मंत्र सुरू असतो.

गेली पुण्यतिथी जवळ आली. बरोबरचे कांहीं मंडळींत याची वाच्यता सुरू केली. एक दोन जोडीदार बाबानीं खेचले व एक दिवस रजेचे दिवशीं पत्ते खळू या असा बेत घाटत असतां सेवासंघाचे स्थापनेचाच डाव बाबानीं खेळविला व दुसरें दिवशीं प्रधानांचे मुलांकडे संघाचे स्थापनेस त्यांची संमती मागणेस गेलों तर आपलेस आधले रात्रीं दृष्टांत झाला कीं उत्सवाची काळजी तुला नको उत्सव कार्यकरिते तयार झाले आहेत व त्यानीं त्यांचे देऊळ असलें मुळें संघांत सामील होणेर कबुली देऊन सह्या दिल्या.

अखेर "श्री सद्गुरु साईनाथ सेवा संस्था" या संस्थेचे स्थापने विषयींचे कागदपत्र पाहतां ही संस्था केवळ तरुण मंडळींचेच बाबानी आकर्षण करून घडऊन आणलेचे दिसते व त्यांचा उत्साह व बाबांचे ठिकाणची श्रद्धा हें पाहून त्यांचे कौतुक करणे ऐवजी बाबांचे लीलेचेच कौतुक करणे योग्य होईल. फक्त रु. ५१ चा तूर्त कायम निधी व ती रक्कम संस्था स्थापन दिवशींच एकानें रु. २५ व दुसरें ८ इसमाने रु. २६ देऊन तयार झालेली आहे. सभासदांची मासिक वर्गणी ०-४-० व रामनवमी व पुण्यतिथी उत्सव कार्यास रु. १। देणारे १०–१२ सभासदांवर प्रथमच उभारली त्या या चिमुकल्या सेवा संघ संस्थेस भरभराटीस आणणेस व आपलें स्थान किंबहुना लीलाकार्याचे एक दृश्य या रूपानें भिवपुरी येथलि आपले मंदिरास भरभराटीस आणून चिरायू करण्यास बाबाच समर्थ आहत व तशा घटनेस प्रारंभ केल्याचे दिसून येत आहेच.

सदर संस्थेमार्फत शके १८६२ चा श्रीरामनवमी उत्सव साजरा होणार आहे तरी ठाणे मुंबई भागांतील ज्या साईभक्तांस उद्योग-व्यवसाय अडचणीमुळें श्रीक्षेत्र शिरडीस श्रींचे दर्शनास जाणेचा सुयोग येणार नाहीं त्यानीं बाबाचे या लीला दृश्यास भेट देण्याचा मनोनुरुप लाभ आवश्य घ्यावा अशी नम्र विनंती करून रजा घेतों.

आपला नम्र,

बाबासेवक (S. N. K.)

OM SHRI SAINATH

Shines there the
Godavari flow,
near whose waters
in a yojan sight,
Having appeared of
His own powers,
in Shirdi Nest
ever holy & bright,

Being praised by
the people comes : of
sundry places
all castes & creed,
Wins Sainath, All
Supreme Being,
Sanctifying
the world of
Sinful greeds.

THE IDEAL

(Sonnet)

A gloom all round in no wise thinner than
The gloom within, legs faltering prevent
All progress forward, or to stupor lent
Stand still, or e'en face whence the trail began.

The mind is sunk in impotence, or rent
By howling factions each on self intent
Shows every phase of misery known to man.
The hands themselves have lost their cunning, bent
To servile tasks; all hearing's at an end.

'Tis then Thou shinest, Ideal! O where ran
The stupor of the limbs, or whither sent
Hath vanished all the turbulence of mind?
All life is once more worship, and I find
The world is all a song of ravishment.

S. Krishna,
Kavasseri, 21-3-1933.

FOR MEDITATION.

Three are the centres of the Omnipresent: knots of Brahma, Vishnu and Shiva, three eddies in the stream of Sushumna—the upper, the middle and the lower knots. **Of these the middle is now the most desirable,** as the most convenient, not being outside the present consciousness; but other two also have to be taken up for the practice of His presence: the upper one for Transcendence, the lower one for Perfection.

S. K.

The Love of Krishna.

Part Two*

(1)

A Love - Letter.

(From the Author's Tamil)

Be not shy, 'tis to install thee completely that I ha[ve] built this body as a temple.

On the banks of the Indus you said, "Why dwell in th[e] desert? Come where your Krishna is reigning."

That you may remain here undisturbed and unshakabl[e] Krishna has played his flute and removed all stains.

If you come and like it, you can stay and need not depart. You are my only kin; why delay yet?

Many were my loves in the past, but are you nursin[g] the grievance still?

I liked flowers, only expecting that you might be i[n] them. But at midnight I kept awake thinking of thee only.

Lo, the moon displayed a drop of thy beauty an[d] drew my mind to him.

*The Prose-Poems of Part One of this series were published [in] "The New Dawn", Hyderabad-Sind, a few years ago.

No more hankering after small things! How long yet will you continue to roast my mind?

"Seek not the small," say the Great. Come thyself entire and be gracious, my one and only Eternal!

S. KRISHNA.

The Call of the Cauvery

By
S. KRISHNA, M. A.

I am not thine. I do not belong to thee.

Amidst my native hills and dales I used to greet the red sun of mornings and never did thought of thee once cross my mind. There we had tiny rivers, frolicsome daughters of the Ghats, who twisted their slim bodies down rocks and ravines and carried their swift waters in the rich golden light to the western sea. There we had palm trees and coconut, with mango and jack trees of ampler foliage, which first smiled their greetings to the day; but there were no casuarinas, dark and slender, rising sheer into the firmament.

But where was thy message then, where thy mystic call to my wistful soul?

It was there. It spread its *unexpressed* perfume within my heart's shrine, a perfume as yet beyond the sense of smell.

I wondered, but I did not know, whence came this subtle perfume that pervaded my heart. It could not have come from the lotus tank by the temple, wafted by the breeze along with the odour of burning camphor, nor from the *pala* bushes on the blue hills among which mayhap I was roaming.

It seemed so strange then.

Laughing with yellowish foam they used to shoot their currents into the sea, swollen as they were with the cloud-begrimed skies of Karkidagom*. But theirs was not thy majestic flow, mighty Cauvery except were it in some measure of one who laves an ancient spot nine times holy, with her waters rich with the virtue in them of many a sacred mantra chanted on her banks. For she is to Kerala what

* Ashada (ADI in Tamil) i. e. July-August.

thou art to the Tamil land. Of old her rumbling music kept time with the clang of armour and clash of arms that proclaimed a new Zamorin, a new overlord of all Kerala. She nursed on her banks the greatest of our bards, even him in whose humble mill the four scriptures and the six sciences ground themselves to lubricate the human soul. And her rich and varied music passed into his divine lays. As thou too, great Mother, hast cherished thy sons who have sung in raptures of gods and men, of the Father of gods and men..........................

Seated now in thy presence I seem to see immortal Kamban wading thy stream, the playful wavelets encircling his divine feet, the gentle zephyr cooled in thy spray fondly kissing off the sweat on his brow! But the mist of Time flows back and hides thine ancient glories, landing me again in the sweet-bitter memories of the recent past.

I heard thy call first when I had thoughts of spending my days amidst crowds of busy men. I understood. What recked I of hurrying crowds when the Voice whithin called me to places where universal beauty was written plain in leaf and fruit and stream and sky? I flew to thy bosom and bathed my spirit in thy perennial waters. Long hours that seemed all too short I spent on thy banks and in thy stream. And at thy bidding, guileful enchantress, many flowers were laid at Nature's feet that ought to have gone to Sarasvati's shrine.

And lo, Mother, here am I with thee again. My eyes drink in again the beauty of thy flow and my ears are filled with the warble of thy waves. You speak again the same message. For one hears the same things ever, even though in different words and other accents. The voice that I heard in thy call was the same that has guided me in my pilgrimage through the worlds, as something within tells it will be the same I shall hear till I reach the end of all being, till becoming shall yield place to being..........................

And so, great River Spirit, I belong to thee; I am ever thine.

S. KRISHNA, M.A.
Sirpur Paper Mills,
Kothapet, N. S. Rly. Asifabad Dt.

Kumbakonam,
Nov.–Dec. 1926.

Sage, the Ideal of Humanity.

By

Swami Rajeswaranand.

A sage is he who is no journeyman of nature. He is master of nature and embodiment of freedom. He is the ripest and sweetest fruit on the tree of the universe. He is the very flower of humanity. His silent example speaks volumes. His acts speak louder than words. The great reformers, philosophers, doctors, scientists, poets, workers and the like are all his servants rendering his thoughts into deeds. It is said that a thought of a sage, though he may be seated in a cave in the heart of a jungle, breaks through mountains, crosses rivers, and finds expression and fulfilment. A word from the sage is enough to unlock the hidden treasures of life. It sinks deep into our heart and we carry it all through our life, more than many a splendid oration through the press and from the platform. Such is the greatness and the mystery of a sage. He has reached the destination, the realisation of Self, in the pilgrimage of life. Hence he is the ideal of humanity.

Though at present, due to illusion, we might seem to have fallen short of such a mighty ideal of life, yet we cannot lower the ideal. " Better aim at a lion and miss it than hunt a jackal and catch it ".

We see a gradual evolution of nature and manifestation of Self. A wise man is the ideal of the ignorant. The Reality, the Verity is the ideal of all. And a sage is one who is directly in tune with Truth and he cannot but be the ideal of all humanity.

Unity in variety is the plan of nature. We are all men, yet different from one another as Mr. so-and-so. Our ideal is not

Mr. or Mrs. but the One Mystery. Though we may differ as Mr. and Mrs., yet we are one as a part of humanity. That is to say, though man is different from woman, yet both are one as human beings. Though man and woman may differ from animal or tree, yet all are one as living beings. And again all are one as existence with the whole universe. This Unity is our ideal, our real Nativity, Satchidananda. The law of gravity might even deceive our trust in it, but the law of spiritual Unity never deceives.

It is through the power of the Spirit man liveth. Not knowing this eternal and immortal Truth of " Know Thyself ", man tries to depend upon physical strength. This physical strength is the outcome of mental strength which in turn and in reality is the outcome of spiritual strength. So more physical nourishment alone will be just like watering a flower or a fruit, or a branch of a tree with the result that the tree withers. Whereas our ideal ought to be to water at the very root of life. Otherwise our Inner Being, the Ideal, does not become manifest and its silent voice speaking in the language of intuition and illumination, does not become audible, if our ears are filled with the loud noises of the world. When the ego "I" is annihilated and dissolved, the store-house of spiritual energy opens itself, and the Self stands revealed.

If we go spiritually out of order, restlessness results. We step out of our real nature from the eternal into the ephemeral. We allow ourselves to be eclipsed under the veil of illusion or delusion and the superimposition born thereof exports us into the world of name and form. It is then that false thoughts invade the mind due to the forgetfulness of the original glory, due to thinking unnaturally of ourselves as Mr. so-and-so. A Spanish proverb says; "He who lives with dogs will learn to bark." So practical religion enables us to wage war against an unnatural way of thinking and prevent the mind and the senses ruling over us. For if the army is allowed to rule the command, the battle is sure to be lost. So let us be the commander of the mind and unlock the Shrine of Infinite Bliss. Thus an ideal man

is he who can keep his head in solitude even though his hands are in society. He transcends the innumerable diversities of blood, colour, language, dress, manners and sex. A son, for instance, dresses himself variously and appears on the stage in different names and forms, now as a Christian, now as a Muhammadan, now as a Hindu now as a woman and so on, yet his mother knows in her heart that he is only her own son and no other. So also, in the drama of your life on the stage of this world, though you may be acting your part as a prince or a page, never delude yourself to be really such, but act it to the best of your ability. So a sage is he who sees his own self in spite of the colourings of name and form in the world. Sagehood is Selfhood, beyond brotherhood of man and fatherhood of God. The whole universe is his own home and its inhabitants his very Self. Let "Live Sage and act Sage" be our motto and let us drink deep the Nectar of Self-realisation of the Sage. the Ideal of Humanity, in this very birth itself.

Glory of

RAMA NAMA

By

SWAMI SIVANAND SARASWATI
(Rikhikesh).

NAME of the Lord is the tree of spirituality. It is the destroyer of the impurities of the mind. It bestows supreme peace, eternal bliss and infinite knowledge. It infuses Divine Love in the hearts of the reciters. It is the fountain-head of all happiness. May that name, the giver of Immortality, remove all your fears and bring solace and supreme joy to all.

Name of Shri Ram is sweeter than the sweetest of objects. It is a haven of peace. It is the very life of pure souls. It is the purifier of all purifying agencies. It quenches the consuming fire of worldly desires. It awakens the knowledge of God which is dormant in our hearts. It bathes the aspirant in the ocean of divine bliss. Glory to Shri Ram and His name.

In the inside of every object there is one Ram alone without any interstice. Wherever I see, there is Ram. He ever sports in joy. The whole world is His Lila. In the flower, in the trees, in the sky, there is Ram. In the water, in the food, there is Ram. In the post, in the wall, there is Ram. In the umbrella, in the pen, in the paper, there is Ram. There is Ram everywhere. There is no world without Ram. This universe is filled with Ram. How can I describe His unparalleled Glory? Victory to Ram. Glory to Ram. Adorations to Ram. Salutaions to Ram!

Blessed be the pious soul who drinks uninterruptedly the nectar of Sri Ram's name, which has been churned out of the ocean of the Vedas, which removes the impurities of the iron age, which lives constantly on the tongue of Lord Siva, which is a sovereign remedy or unfailing specific to cure the disease of worldly existance and which is life itself to Mother Janaki.

Tulsidas says: "Name is even superior to the Lord because the Aguna and Saguna aspects of Brahman are tasted and realised by the power of Name. Rama delivered a single lady Ahalya, whereas the Name has purified crores of wicked men. Rama gave salvation to two of His faithful servants–Jatayu and Sabari, but the Name has been the saviour of countless wicked persons".

Tulsidas is not tired of emphasizing the importance of Rama Nama. He says: 'Blessed the son and blessed his parents who remember Sri Rama in whatsoever way it may be. He who repeats Rama Nama even through mistake can wear a pair of shoes made out of the skin of my body. Blessed is the outcaste and Chandala who repeats the name of Rama day and night. What is the use of high birth to one who does not repeat Ram Ram? The highest peaks of mountains give shelter only to snakes. Blessed are the sugar-cane, the corn and betel leaves that flourish in the plains and give delight to all".

He further says: "The two sweet fascinating letters RA and MA are like the two eyes of the alphabet and the very life breath of the devotees. They are easy to remember and delightful to utter. They are beneficial in this world and sustain us in the other world". He says: "Put this jewel-Light of Rama Nama, at the gate of your door-the tongue, if you want to illuminate yourself, both inside and outside (of yourself). All the world knows that by uttering the name even inverted i. e. by saying "Mara-Mara" instead of Rama Rama, the great saint Valmiki became Brahman Himself". When such is the glory or effect of repetition of the inversion of the Nama, then what to speak the glory of uttering the right and proper Name?

Every name of God is filled with various Divine Shaktis and with nectar. Nama and Nami are inseparable. Nama is even greater than Nami. Even in worldly experiences the man dies but his name is remembered for a long time. The fire or Agni of the Muladhara represents the "RA" Bija. It aseends to meet the Prana from the Murdha or Brahmarandra which represents the "MA" Bija. The combination of RA-MA is the Taraka Bija by which the individual soul crosses to the other shore of fearlessness and Immortality and attains Eternal Bliss and Supreme Joy. Rama Nama is an approach to Sukshma Nada and eventually to the Divine Communion.

The means by which Sri Ram can be reached is to take His Name and to remain saturated in it. Always remain drunk, imbibing the Lord's sweet Name. Let no ideas of purity or impurity enter in to your mind. There is no unholy object in the world. Should there be any, it becomes the holiest of the holy by contact with the Lord's name. Illusion notwithstanding all her efforts, fails to get hold of him who remains desply abeorbed in the Lord's Name and Love. Glory to Rama. Adorations to Rama. Salutations to Rama. Prostrations to Rama!

OM SRI RAM JEYA RAM JEYA JEYA RAM!

Om Santi Santi Santi!

*

* *

Prof. Narke At HARDA

To,

The Editor,
Shri Sai Lila,
BOMBAY.

Dear Sir.

I visited Harda on Thursday the 21st March 1940 and as some devotees of Shree Sai Baba would be interested to know the purpose of my visit I am going to give the following account in English (for the benifit of non-Marathi-knowing people) which may please be published in one of your issues.

Harda is a small town in the Hooshangabad District of the Central Provinces. It is a railway station on the main line o the G. I. P. Ry., 417 miles from Bombay and about 300 miles from Shirdi. The Parulkar family have their house and head quarters there. The Parulkar were sent with 25,000 troops by Mahadaji Shindya of Gawalior, three generations back, to deal with Pindaris. As a reward for their successful military achievements they were given a Jahagir of 5 villages and asked to settle at Harda permanently. Amongst the Parulkar brothers Chhotu Bhayya (छोटू भय्या) was a very great devotee of Shree Sai Baba. Sadoo Bhayya Naik (सदू भय्या नाईक) another Malgujar residing at Harda, was also a great devotee. The Harda devotees used to assemble at Sadoo Bhayya Naik's place for daily pooja, arti and bhajans, especiafly so on Thursdays. I was told that this went on for a number of years – about thirtythree – until 1937, the year in which Sadoo Bhayya passed away. After the death of Sadoo Bhayya, Shree Sai Baba's photo was removed to his malgujari village (Babhoolgaon-बाभुळगांव) and his three sons who are now having prosperous careers at different places left Harda for good. On the 21st of March, the day of my visit to Harda, I met Sadoo Bhayya's daughter-in-law and grand son at S. R. Naik's place

and went round to pay my respects to all the places in Harda where Shree Sai Baba is worshipped. I met the following devotees of Shree Baba:—

(1) Sjt. Shankarrao Narayan Parulkar, malgujar, Annapurat Harda. (He is the late Chhotoo Bhayya's brother. Their elder brother Dada Parulkar was known to me. I had seen him at Shirdi and I was present at his death-bed there.)

(2) Sjt. Shridhar Waman Naik B. A., LL. B., malgujar, Haripura Harda. (This gentleman took the trouble to take me round and he also introduced me Sadoo Bhayya's daughter-in-law).

(3) Sjt. Narayan Krishna Rao Rege, Jahagirdar Ajanaswale, Haripura, Harda. (He is Sadoo Bhayya's brother-in-law. His sister is the widow of Sadoo Bhayya. He gave me a good idea of Shree Sai Baba's arti and bhajans at Harda over a period of not less than thirtythree years).

(4) Sjt. Gopal Rao Khirwadkar-(age over 75 years)-(This gentleman gave me a very vivid account of Sai-bhakti in this part of India. He knows the place which I wanted to see during this visit of mine. He gave me detailed accounts of the occassional visits of the great Sai Bhaktas-the late Kakasaheb alias Hari Sitaram Dikshit B. A., LL. B., Solicitor of Bombay, Madhaoraoji Deshpande alias Shyama of Baba and Das Ganu Maharaj. I saw the place-Vithoba's temple-where Das Ganu Boa used to hold his Keertans (Harikatha).

(5) Sjt. Mahadeo Vithoojee Satpute. (He is a porter on the Harda Station. He is a great devotee of Shree Sai Baba and goes to Shirdi every year for the Ram-Navami Utsawa.)

One of the villages Shirkhamba Nakawada where Chhoto Bhayya's son stays permanently to manage the lands in the neighbourhood is about 10 miles from Harda. During one of the visits of Chhotu Bhayya to shirdi Shree Sai Baba told him that **he is there** in

the Darga under the banyan tree not far from the village belonging to him (Chhotu Bhayya). Sai Baba asked Chhotu Bhayya to clear the place and do pooja and service there. After a few days a Sat-purush in the form of a Hindoo Gosai (गोसावी) appeared in Chhotu Bhayya's dream and later on in a physical form in the morning' accepted bhiksha (भिक्षा) and told Chhotu Bhayya that **He and Sai are one.** Thereafter I was told Chhotu Bhayya used to go to the banyan tree and perform arti and bhajan on every Thursday. I paid a visit to Harda in the hope of knowing the exact situation of this place and take darshan of the holy Samadhi. As I learnt that the place is not at Harda but distant from it, 10 to 12 Miles, I postponed my visit to a later date and was satisfied by going round the homes, now deserted, of Sadoo Bhayya and others who were so intimately known to most of us at Shirdi.

The existence of holy places like the Samadhi at Shirkhamba Nakawada – Chhotu Bhayya's village – near the banyan tree under the direct control of Shree Sai Baba has particular interest to me as I have my own theory of the inner working at Shree Sai Baba. Shree Sai Baba has his emissaries whom he directs and commands. This is clearly seen in the spiritual work that is now undertaken by Baba in South India, which I recently visited. I was struck by the great work that is going on there. Indeed, Shree Sai Baba had told us that only a 16th part of the work was being done by him in flesh; for the remainder the future is reserved.

I propose to go to Harda and Shirkhamba Nakawada and I shall then send you a more precise and detailed account of the Darga (Samadhi–समाधी) there.

Sai–Das,

G. G. Narke.

———:o:———

12

Announcements and Appeals.

Forth Coming Books

I. **Sri Sai Baba's Sayings** (in English)—a fairly full collection is being prepared for the press, to be printed in April. Those who have suggestions to offer for the arrangement of the sayings—or who wish to communicate special sayings known to them, which have not yet been published and those who are ready to translate Baba's golden sayings into their special vernaculars or publish the vernacular editions at their own expenses are welcome to communicate their ideas and views either to the editor Sai Lila or direct to the undersigned.

Suitable names for the work may also be suggested. So for the following names have been suggested—

1 **Gems from Shirdi Sai Baba.**
2 **Golden sayings & charters of Sai**
3 **Pearls from Sai's Lips**
4 **Nectar drops from Sai**
5 **The Wisdom of Sai**
6 **Sayings of Sai**
7 **Samasta Sai Vachanamrits**
8 **Sai Sudha Bindu**
9 **Sai Ratnamala**

II. A commentary on the 108 names Ashtottara Satha Namawali of Baba, on lines of the commentary on Vishnu Sahasranama is nearly ready for the press, in English. Translation and publication in other languages is welcome. Those who wish to translate or publish translation will be given advance copies of the English commentaries.

III. **Sai Baba's Album.**—being 108 pictures i.e. block prints on imitation art paper with footnotes giving one a quick survey of Baba and places and persons connected with Baba. Children and those who can not or will not go through bigger volumes can easily pick up a knowledge of the Salient facts of Baba's life and activities extending up to the present moment and imbibe faith which will enable them to reap benefits from Baba for themselves and their families.

Those who have authentic photos of Sai Baba and of all persons and places connected with Sai Baba are requested to send them to the undersigned—or to send at least a clear copy of the same that might be useful for making blocks.

Each copy of the album is expected to be sold at about 10 As. per copy. If any person can give advance orders for a good number, that might be useful—more especially if they advance the price. Remittances, if any, may be made to the Secy. Madras Sai Mandali, 55 Strotten Muthia Muladi St., Madras.

B. V. N. Swami.
President
Madras Sai Mandali.

★

52

Acknowledgements & Reviews

We have received the following books and journals:—

BOOKS (for the A. C. Library)

(*a*) From Mr. A. Venkatanna, Sampige Road, Malleswaram, Bangalore.

The Serpent Power	by Arthur Avalon.
The Masters and the Path	... C. W. Leadbeater
Starlight	... do
Legends and Tales	... Annie Beasant
Vade Macum to man	... A. Schwarz

(*b*) From B. V. Narsimha Swami
169 English and 43 Vernacular books.

(*c*) From Mylapore Maratha Education Fund.
(1) **Souvenir of Silver Jubilee of M. M. E. Fund** (English)
(2) „ „ „ „ (Marathi)

(*d*) From Shri R. Vasudeo Rao B. A., B. L. President, Suddha Dharma Mandalam, Kutcherry Street, Mylapore, Madras.
(1) **Bhagawad Gita** .... Edition by Suddha Dharma Mandalam, Translated into English by Mr. R. Vasudeva Rao.
(2) **Heart of Doctorine of Bhagawad Gita and its Message** by Mr. R. Vasudeva Rao.

JOURNALS

(*e*) (1) **The Indian Theosophist**—March 1940. By T. Society, Indian Section, Benares.
(2) **Kalyana Kalpataru**—March 1940 Gorakhapur.
(3) **Vision**—March 1940 By Anandashram, Kanhangad S.I.R.

(4) **Divine Life Journal**—All issues from Dec. '39 upto now by
Divine Life Secretary, Rishikesh,
Dehra Dun Dt.

(f) **Meherbaba Journal**—All issues from Nov. '39 upto date
Palace Road, Banglore.

(g) **Kashmir Times**—All issues of March '40 Shrinagar, Kashmir.

(h) **Sunday Times**—All issues upto date—Madras.

(i) From Mr. M. R. Sampatkumaran M. A., Triplicane.

(1) **Lectures on Bhagavad Gita**—by Prof. Rangacharya,
Vol. II & III

(2) ,, ,, ,, ,,

(3) **Translation of Sri Vachana Bhushana**–by Parthasaradi Iyengar.

(4) **Lectures on Doctorine of Visishta Adwaita**—by ,, ,,

(j) From Sri Venkateswara Sastrulu, Prop. Vavilla Press, Madras
Five volumes intended for Parayana (Pothi)

(1) **Valmiki Ramayana** Balakanda & Yuddhakanda.

(2) **Srimad Bhagavata** in 2 volumes

(3) **Sri Ramkarnamrita**

(4) **Sri Kristna Karnamrita**

\+ \+ \+ \+

NOTE

Devotees and Correspondents will kindly note that Sai Baba and this journal (Sai Leela) have no sides to take in politics. All parties receive blessings and can trace Baba's hand in the blessings they receive in their politics; and they may, if they choose, communicate the same to the public through this S. L. M. One request, the Editor makes, is that all correspondents should avoid the needless introduction of any matter or language that may give offence to readers of this S. L. M.

Editor.

129

55

Madras Devotees'

EXPERIENCES.

★
★★

Extract of the letter dated 2-4-40 received by Mr. A. S. Gopalakrishnan, Trichinopoly, from Mr. K. Gopalakrishnan, B. A., Deputy Superientendent of Police, Cuddalore.

★ ★

I have a friend in Cuddalore. His wife was recently delivered A few days after the birth of the child she became benumbed and practically unconscious. She lost all senses and was simply sleeping or take it as what you will. She did not suckle the baby, and my poor friend had her treated by all the doctors, with no effect. He met me accidentally and from his face I could see the misery in him. I immediately thought of Sri Sai Baba and His Vibhuti. I gave him one of the pictures I had with me and also the Vibhuti. He put a little of the Vibhuti into her mouth and pasted it on her face Within a minute or two the woman started to moan with pain, though she was merely living without any sense before. And my friend had this picture framed and hung it over her bed. The next day she started suckling her child, and she is now alright.

They have named the child Venkata Sainath Sarma.

EXPERIENCES.

RAO BAHADUR M. W. PRADHAN

Advocate (O. S.) High Court, Bombay & Ex. M. L. C,

—:o:—

I have had the proud privilege of narrating numerous experiences (Lilas) of Shree Sai Baba. I propose to mention one of the latest.

In the last Municipal Elections of the Bandra Municipality held on the 20th November 1938 I stood as a candidate from the "I" ward (Santa Cruz area). The Congress party was out to capture all the seats in the said Ward and was determined to unseat me. Brisk canvassing had already begun since July 1938. There being a distinct majority of Christian voters in this Ward the Congress party put up a Christian candidate. The symbol selected for this candidate was a Cross, the idea being to carry away the voters on religious sentiments. For the other seats they put up Mr. Jaisukhlal K. Mehta M. A. Secretary of the Indian Merchants Chamber at Bombay and Mr. Pandurang Vithal Patil, a pleader of 36 years standing in the Thana and Kolaba Districts. All electioneering tactics were availed of but by the grace of Sai Baba my opponents did not succeed against me. In July and August I did what little work I could in the matter of my election. From September my health began to fail so much so that I was confined to bed practically the whole of October, November and the middle of December 1938. It was Baba's Lila that took me on the 16th November, for about half an hour for getting fixed the site of my election booth and on the 20th November the voting day, I attended my polling booth from 8 A.M. to 12 noon and 1 P. M. to 6 P. M. as if nothing was ever wrong with me. Voluntary workers like Waman A. Kirtikar Esq. Bar-at-Law; Mr. Bholanath Sunderrao Navalkar M. Sc.; Mr. Vishwasrao Ganpat raoKothare; Dr. K. R. Thakkar, Mr. Azavedeo; Messrs. Fernandez Bros. with a batch of stalwart Christian youths including my canvas. sing enthusiasts Messrs. Dadus and Basil, Leaders of Bhayyas like Lalloo Sing Ramdhari Sing and Shambihari Sing; leaders of Marathas

like Sakharam Rama Patil, Laxman Mahadeo Neman and Adishe and some wellknown Mahomedans like Bal Amir did their best in getting me elected. The enthusiasm of my workers coupled with the grace of Sai Baba wrought wonders in my election.

An incident which can be explained only as Baba's Leela needs to be mentioned here. A motor bus which was bringing in my voters was stopped by the Congress volunteers on the ground that the bus was plying for hire. The D. S. P. was approached and on the arrival of the Sergeant on the spot, a copy of the letter addressed to the D. S. P. by the owner of the Bus Co. was shown to him and the obstructionists were warned by the police. The mischief was meant to stop the inflow of my voters. Irrespective of the loss of time Baba saw and took care to see that I succeeded in my election. A Mahar voter of mine was severely assaulted by the Congress volunteers with the result that my volunteers got enraged but I requested them to keep cool for I had implicit faith in Sai Baba that nothing was going to impede my success.

The results of the election were as under:—

1. Rao Bahadur M. W. Pradhan...897 Votes...Independent.
2. Mr. J. K. Mehta......................606 Votes...Congress.
3. „ A. B. D' Souza..................397 Votes...Congress.
4. „ P. V. Patil........................389 Votes...Congress.

The above results enraged the Congress party with the result that a false and bogus election petition was filed against me in the Thana Court. On the day i. e. 23/12/38 I was elected Vice President of the Bandra Municipality and I wanted to go to Shirdi with Mr. Vasantrao N. Gorakshakar the Summons was served upon me. Taking the same with me to Shirdi I placed it on the Holy feet of Baba and Baba tore it into pieces exposing the Congress party in its true colours as the judgment in the said case will show. Thanks to Mr. Ramdutt Vithoba Desai and his son Mr. Jayant who appeared for me in the Thana Court.

On the 23rd October 1939 I started for Shirdi with four new comers viz: 1) Sakharam Rama Patil alias Buva; 2) Laxman Mahadeo Neman 3) Dr. Kundan R. Thakkar and Miss K. Murzelle (alias Katibai) a duly qualified nurse. Miss Katibai had been silently worshipping Sai Baba before she went to Shirdi and Baba had on many occasions responded to her prayers. A fortnight before she left for Shirdi she was called upon to attend to a serious case of labour. She prayed before the photo of Baba and went off on her errand. Finding that it was a difficult case she sent for some drugs and instruments. Katibai brougnt Baba's Udhi into use and with a heart full of prayers she succeeded in her endeavours.

On the 14th October 1939 the half yearly report of the Sai Baba Charitable Dispensary was publicly announced and in the unavoidable absence of Dr. Mrs. Malinibai Sukhtankar I, as the President of the Executive Committee of the said Sai Baba Dispensary made an appeal to the public to help the institution which was in immediate need of financial help because of the fabulous rise in the prices of drugs. Miraculously enough the very next day a devout Bhakta of Sai Baba saw me and without my opening my lips gave such generous donation to the Dispensary as has releived it from immedite financial anxiety. It may be mentioned here that Mr. Vasantrao N. Gorakshaker who is one of the newly elected Trustees of the Sai Baba Shirdi Sansthan and who is also a member of the Executive Committee of the said Dispensary, has been from it's very inception giving his mite to the Dispensary every month. On the day of the reading of the half yearly report he distributed Sai Baba's photos to the Medical Staff of the Dispensary free. Owing to the indefatigable efforts of Dr. K. R. Thakkar and Miss Katibai the Sai Baba's Sarvajanik Charitable Dispensary is what it is to-day viz: promising. It must be mentioned here that Baba's Udhi plays an all important part in the treatment given to the patients taking advantage of this Dispensary and it is a matter of great pride that there has so far been no casualty.

On the 22nd October 1939 Miss Katibai was informed by me about our going to Shirdi. She ran up to the Lady Doctor in Charge to ask for two days leave. The leave was refused. She was determined to accompany us by 10–30 p. m. train even at the cost of her service. She again approached the said Lady Doctor and with great unwillingness leave was granted. Having no time to go to her place for food Katibai came to the Station without food or water. When offered she said she would take it after taking darshan of Shree Sai. While at Shirdi Katibai was anxious to know whether Baba accepted her devotion and Baba appeared to her in dream and told her to offer him Shevanti Chaddar. Her leave was to expire on Monday and she was expected to resume duty on Tuesday night. We reached Bombay on Wednesday and Katibai decided to take rest and go to the Hospital the next day to see if she was wanted. On the very day she received a call from the Hospital asking her to attend which she did without any word of reburke from the Lady Doctor in charge. Three or four days thereafter the said Lady Doctor received an urgent call from the Morvi State. Of all the nurses Katibai was chosen to assist the said Lady Doctor and thus she flew to Morvi State in a plane. Before leaving she prayed to Baba for safe journey and success in the undertaking and Baba, ever merciful as he is, granted both her requests.